

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ULUSLARARASI TRANSFER FİYATLANDIRMASI
VE VERGİLENDİRME SÜRECİNDE
KARŞILAŞILAN SORUNLAR**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Zeynep FAKİRULLAHOĞLU**

**Enstitü Ana Bilim Dalı : Maliye
Enstitü Bilim Dalı : Maliye**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Habib YILDIZ

HAZİRAN - 2011

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI TRANSFER FİYATLANDIRMASI
VE VERGİLENDİRME SÜRECİNDE
KARŞILAŞILAN SORUNLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Zeynep FAKİRULLAHOĞLU

Enstitü Ana Bilim Dalı : Maliye

Enstitü Bilim Dalı : Maliye

Bu tez 13/06/2011 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

 Doç. Dr. Habib YILDIZ Doç. Dr. Naci Tolga SARUÇ Doç. Dr. Selahattin KARABINAR

Jüri Başkanı

Kabul

Red

Düzeltme

Jüri Üyesi

Kabul

Red

Düzeltme

Jüri Üyesi

Kabul

Red

Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Zeynep FAKİRULLAHOĞLU

13.06.2011

ÖNSÖZ

Transfer Fiyatlandırması Türkiye ve tüm Avrupa Birliği ve OECD ülkeleri için önemli bir durum teşkil etmektedir. Özellikle çokuluslu işletmeler ve vergi rekabeti, çifte vergilendirme gibi ortaya çıkan olaylar transfer fiyatlandırmasını önemli hale getirmiştir. Bu çalışma uluslararası transfer fiyatlandırması ve vergilendirilme sürecinde karşılaşılan sorunlar başlığı altında ele alınmıştır. Bu çalışmanın hazırlanmasında hiçbir zaman desteğini esirgemeyen her zaman yanımda olan saygıdeğer danışman hocam Doç Dr. Habib Yıldız'a teşekkürlerimi bir borç bilirim. Ayrıca her zaman yanımda olan çalışma boyunca bana destek veren saygıdeğer hocam Filiz Konuk'a ve hayat boyu bana maddi manevi destek olan hiçbir zaman yardımlarını esirgemeyen sürekli yanımda olan babama ve anneme teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Zeynep FAKİRULLAHOĞLU

13.06.2011

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ	vii
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ÖZET.....	ix
SUMMARY.....	x

GİRİŞ	1
-------------	---

BÖLÜM 1: TRANSFER FİYATLANDIRMASI KAVRAMI VE GENEL ESASLARI	5
--	----------

1.1. Transfer Fiyatlandırması Kavramı	5
1.2. Transfer Fiyatlandırmasının Tarihçesi	6
1.3. Transfer Fiyatlandırmasının İşleyişi	7
1.4. Transfer Fiyatlandırmasının Amaçları	9
1.4.1. Vergileme İle İlgili Amaçlar	10
1.4.2. Yönetime Dönük Amaçlar	12
1.4.3. Uluslararası Amaçlar	13
1.5. Vergisel Olmayan Amaçlar	14
1.6. Transfer Fiyatlandırmasının Uygulama Nedenleri	14
1.7. Transfer Fiyatlandırmasının Önemi	15
1.7.1. Bölümlendirme ve Özerlik.....	15
1.7.2. Uluslararası Pazarda Şirketler Arası Transfer.....	16
1.7.3. Uluslararası Transfer Fiyatlandırmasının İzlenmesi ve Kısıtlanması ...	16
1.7.4. İlişkili Taraf İşlemleri ve Raporlama Unsuru	17
1.8. Çokuluslu Şirketler ve Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları	17
1.9. Transfer Fiyatlandırmasının Vergisel Etkileri ve Yabancı Doğrudan Yatırıma Etkisi.....	18
1.9.1. Ödenecek Vergi Üzerindeki Etkileri.....	18
1.9.2. Tarifeler Üzerindeki Etkileri.....	20
1.9.3. Transfer Fiyatlandırmasının Yabancı Doğrudan Yatırıma Etkisi.....	21
1.10. Transfer Fiyatlandırması Yöntemleri.....	21
1.10.1. Piyasaya Dayalı Transfer Fiyatlandırması.....	22
1.10.2. Maliyete Dayalı Transfer Fiyatlandırması.....	22

1.10.3.Pazarlığa Dayalı Transfer Fiyatlandırması	24
1.10.4. İkili Esasa Dayalı Transfer Fiyatlandırması	25
1.11. Transfer Fiyatlandırması Yöntemlerinin Başarı Koşulları	27
1.11.1. Yönetimin Bilgi Akış Sisteminin Standardı	27
1.11.2. Uzmanlaşmış ve Yetenekli Yöneticilerin Varlığı	27
1.11.3 Pazara Sürülmesinde Sorun Olmaması Gerekmetedir	28
1.11.4. Yöneticilerin Serbestçe Anlaşma Yapma Ve Pazarlık Etme Olanağı Bulunmalıdır	28

**BÖLÜM 2: ULUSLARARASI TRANSFER FİYATLANDIRMASI
KONUSUNDA ULUSLARARASI DÜZEYDE YAPILAN
ÇALIŞMALAR.....29**

2. 1. Uluslararası Alanda Transfer Fiyatlandırmasının Uygulanması	29
2.2. Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Konusunda OECD'nin Çalışmaları	29
2.3. OECD'de Örtülü Sermaye	32
2.4. OECD' nin Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Düzenlemeleri	34
2.5. OECD' nin Transfer Fiyatlandırması Yöntemleri	34
2.5.1. Geleneksel Yöntemler	35
2.5.2. Karşılaştırılabilir Fiyat Yöntemi	35
2.5.3. Maliyet Artı Yöntemi	36
2.5.4. Yeniden Satış Fiyatı Yöntemi	36
2.5.5. Diğer Yöntemler	37
2.5.5.1 Kar Bölüşüm Yöntemi	37
2.5.5.2. İşlemsel Net Kart Marjı Yöntemi	37
2.5.5.3. Peşin Fiyatlandırma Anlaşmaları	38
2.6. Transfer Fiyatlandırması Uyuşmazlıklarından Kaçınma ve Çözümüne Yönelik İdari Yaklaşımlar	38
2.6.1. Transfer Fiyatlandırmasına Uygunluk Düzenlemeleri	38
2.6.1.1. İnceleme Usulleri	39
2.6.1.2. İspat Yükümlülüğü	39
2.6.1.3. Cezalar	40
2.6.2. Karşılıklı Anlaşma Usulü ve İkame Ayarlamalar	40

2.6.2.1. Eşzamanlı Vergi İncelemeleri.....	41
2.6.2.2. Güvenli Sığınaklar (Limanlar).....	41
2.6.2.3. Önceden Fiyatlandırma (Peşin Fiyat) Anlaşmaları.....	43
2.6.2.3.1. Peşin Fiyat Anlaşmalarının Sağladığı Avantajlar.....	44
2.6.2.3.2. Peşin Fiyat Anlaşmalarının Dezavantajları.....	44
2.6.2.4 Tahkim.....	46
2.7. Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Konusunda Avrupa Birliği'nde Yapılan Çalışmalar.....	47
2.8. Avrupa Birliği'nde Transfer Fiyatlandırması Uygulaması ve Örtülü Sermaye.....	47
2.9. Avrupa Birliği'ndeki Şirketlerin Karşılaştıkları Vergisel Sorunlar.....	51
2.10 Avrupa Birliği'nde Çifte Vergilendirme ve Transfer Fiyatlandırması.....	51
2.11 Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Konusunda Diğer Ülkelerde Yapılan Çalışmalar.....	54
2.11.1 ABD'de Örtülü Sermaye ve Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Uygulaması.....	54
2.11.1.1. ABD'de Örtülü Sermaye.....	54
2.11.1.2. ABD'de Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Uygulaması.....	55
2.11.2. İngiltere'de Uluslararası Transfer Fiyatlandırması ve Örtülü Sermaye.....	57
2.11.2.1. İngiltere'de Örtülü Sermaye.....	57
2.11.2.2. İngiltere'de Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Uygulaması.....	57
2.11.3. Almanya'da Örtülü Sermaye ve Transfer Fiyatlandırması Uygulaması.....	58
2.11.3.1. Almanya 'da Örtülü Sermaye.....	59
2.11.3.2. Almanya' da Uluslararası Transfer Fiyatlandırması.....	59
2.11.4. Rusya'da Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Uygulaması.....	60
2.11.5. Japonya'da Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Uygulaması.....	61
2.11.6. Belçika'da Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Uygulaması.....	62
2.11.7. Fransa Ülkesinde Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Uygulaması.....	63

2.12.OECD Ülkelerininin 1981-2010 Yılları Arası Kurumlar Vergisi ve Gelir Vergisi Oranları	64
--	----

BÖLÜM 3: TÜRKİYE’DE TRANSFER FİYATLANDIRMASINA YÖNELİK YAPILAN DÜZENLEMELER VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR .....

3.1 Türk Vergi Sistemi ve Transfer Fiyatlandırması	71
3.2. Uluslararası Transfer Fiyatlandırmasının Türk Vergi Sistemine Girişi	72
3.3 Örtülü Kazanç - Örtülü Sermaye	73
3.3.1 Örtülü Sermaye Müessesesi	74
3.3.2 Örtülü Kazanç	75
3.4 Kurumlar Vergisinde Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı	76
3.5. 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanun’ndaki Örtülü Kazançla ilgili Yasal Düzenleme	77
3.6 Transfer fiyatlandırması Örtülü Kazanç İlişkisi	79
3.6.1. 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ve 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanun’ nun Örtülü Sermaye Açısından Karşılaştırılması	79
3.6.2. 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ve 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu’ nun Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Açısından Karşılaştırılması	82
3.7. Gelir Vergisi Kanunu Uygulamasında İlişkili Kişi	83
3.8. Gelir Vergisi Uygulamasında Örtülü Kazanç Dağıtımı	84
3.9. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımının Vergisel Sonuçları	85
3.9.1. Gelir Üzerinden Alınan Vergiler Açısından Değerlendirme	85
3.9.2. Sadece Dağıtımı Yapan Mükellefler Nezdinde Tarhiyat Yapılacağı, Muhataplara Başvurulamayacağı Yaklaşımı	85
3.9.3. Dağıtımın Muhatabına da Tarhiyat Yapılacağı Yaklaşımı	85
3.9.4. Muhatabın Örtülü Kazancı Beyan Etmesi ve Hazine Kaybı Bulunmaması Nedenleriyle Örtülü Kazanç Dağıtan Mükellef Nezdinde İşlem Yapılmayacağı Yaklaşımı	86

3.9.5. Örtülü Kazanç Dağıtılan Mükellef Bünyesinde İlave Tarhiyat Yapılmakla Birlikte Muhatabın da Düzeltme Yapılacağı Yaklaşımı	86
3.10. Katma Değer Vergisi Kanunu (KDVK) Açısından Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımının Sonuçları	86
3.11. Yeni Düzenlemeyle İle Getirilen Yenilikler	87
3.11.1. İlişkili Kişilerin Kapsamı	87
3.11.2. Emsallere Uygunluk İlkesi	88
3.11.3. Emsallere Uygun Fiyat ya da Bedelin Tespitinde Uygulanacak Yöntemler	88
3.11.3.1. Karşılaştırılabilir Fiyat Yöntemi	89
3.11.3.2. Maliyet Artı Yöntemi	89
3.11.3.3. Yeniden Satış Fiyatı Yöntemi	90
3.11.3.4. Mükellefin Belirleyeceği Yöntem	90
3.11.4. Yöntemler Arası Öncelik Sırası	91
3.12. Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Uygulamasında Tespit Edilen Sorunlar ve Çözüm Önerileri	91
3.12.1. Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Mevzuatının Yeterince Açık Olmaması	92
3.12.2. Uluslararası Transfer Fiyatlandırılması Uygulaması İçin Yeterli Alt Yapının Mevcut Olmaması	93
3.12.3. Uluslararası Transfer Fiyatlandırması İlişkili Kişi Kavramı Çok Geniş Tutulması	93
3.12.4. Uluslararası Transfer Fiyatlandırması İlişkili Kişi Sayılacak Ülke ve Bölgeler İlan Edilmemesi	94
3.12.5. Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Uygulaması İçin Geçiş Dönemi Öngörülmemesi	94
3.12.6. Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Peşin Fiyatlandırma Anlaşmalarında Eşitsizlik Olması	94
3.12.7. Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Örtülü Sermaye ve Örtülü Kazanç Dağıtımını Sarmalı Olması	95
3.12.8. Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Emsal Bedel Tespiti İçin Veri Bankasına İhtiyaç Duyulması	95

3.12.9 Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Belgelendirmelerde Güvenilirlik Sorunu Mevcut Olması.....	96
SONUÇ	97
KAYNAKÇA	101
ÖZGEÇMİŞ	110

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AB	: Avrupa Birliği
APA	: Peşin Fiyatlandırma Anlaşmaları
BKK	:Bakanlar Kurulu Kararı
ÇUŞ	: Çokuluslu Şirketler
GVK	: Gelir Vergisi Kanunu
IRS	:Amerikan Gelir İdaresi
KVK	: Kurumlar Vergisi Kanunu
KDVK	: Katma Değer Vergisi Kanunu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
OECD	: Kalkınma ve Ekonomik İşbirliği Teşkilatı
UNCTAD	: Birleşmiş Milletler Dış Ticaret ve Kalkınma Organizasyonu

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Transfer Fiyatlandırmasının İşleyişi 1.....	8
Tablo 2: Transfer Fiyatlandırmasının İşleyişi 2.....	9
Tablo 3: Transfer Fiyatlandırmasının Amaçları	10
Tablo 4: Transfer Fiyatlandırmasının İşleyişi 3	12
Tablo 5: Transfer Fiyatlandırması İşleyişi 4.....	19
Tablo 6: Transfer Fiyatlandırmasında Kullanılan Yöntemlerin Avantajları ve Dezavantajları	26
Tablo 7: OECD Ülkelerinin Kurumlar Vergisi Oranları 1981–2010.....	66
Tablo 8: OECD Ülkelerinin Gelir Vergisi Oranları 2003–2010	68
Tablo 9: 5422 ve 5520 Sayılı KVK’da Transfer Fiyatlandırması Hükümlerinin Karşılaştırılması	81

Tezin Başlığı: Uluslararası Transfer Fiyatlandırması ve Vergilendirme Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar	
Tezin Yazarı: Zeynep FAKİRULLAHOĞLU Danışman: Doç. Dr. Habib YILDIZ	
Kabul Tarihi: 13.06.2011	Sayfa Sayısı: x (ön kısım) + 110(tez)
Anabilimdalı: Maliye	Bilimdalı: Maliye
<p>Transfer fiyatlandırması, şirketlerin bağlı ortaklıkları arasında mal ve hizmet transferlerinde kullandıkları bir yöntemdir. Ekonomik anlamda ilgili birimlerin performanslarını değerlendirme de kullanılacağı gibi özellikle şirketler tarafından vergi avantajı sağlamak amacıyla kullanılan transfer fiyatlandırması bazen kötü amaçlarla kullanılabilen ve ülkeler arasında sermaye hareketine ve vergiden kaçınmaya yol açabilmektedir.</p> <p>Transfer fiyatlandırması yolu ile söz konusu olumsuzluklarını bertaraf edebilmek amacıyla ülkeler gerekli düzenlemeleri yaparken ülkemizde de kanun koyucular OECD düzenlemelerini dikkate alarak yasa çıkarmışlar ve 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun ile bu düzenlemelere uygun transfer fiyatlandırma yöntemleri getirmişlerdir.</p> <p>Çalışmada, transfer fiyatlandırmasının Türk Vergi Sistemi üzerindeki etkisi ele alınmıştır. Bu bağlamda çalışmanın ilk bölümünde, transfer fiyatlandırmasının teorik çerçevesi çizilmiş, ikinci bölümünde uluslararası transfer fiyatlandırması ve ilgili ülkelerin yapmış oldukları düzenlemeler ele alınmıştır. Son bölümde, Türk Vergi Sisteminde transfer fiyatlandırması, 5422 ve 5520 sayılı Kurumlar Vergisi'nin getirdiği yenilikler, Gelir Vergisi Kanun'u ve Katma Değer Vergi'si Kanun'u transfer fiyatlandırması açısından değerlendirilmesi ve uluslararası transfer fiyatlandırmasının uygulamasında tespit edilen sorunlar ve çözüm önerileri ortaya konulmuştur.</p>	
Anahtar kelimeler: Uluslararası Transfer Fiyatlandırması, Çokuluslu Şirketler, Vergileme	

Title of the Thesis: International Transfer Pricing and The Problems Encountered in Taxation Process	
Author: Zeynep FAKİRULLAHOĞLU Supervisor: Assoc.Prof.Dr Habib YILDIZ	
Date: 13.06.2011	Nu. of pages: x (pre text)+110 (mainbody)
Department: Public Finance	Subfield: Public Finance
<p>Transfer Pricing is a method used by firms in the transfers of goods and service among partnership of the firm. In addition to the use evaluation of the related units performance in understanding of the economy, transfer pricing used particularly for the making advantage of the tax by the firms may be sometimes used for bad purposes and lead to capital movement and tax exploitation among countries with the worded of mentioned negative situations while the countries make necessary regulations in, our country law makers made law talking OECD regulation into consideration and by means of 5520 numbered- Institution Tax Law, suitable transfer pricing In this study, the impact of transfer pricing on Turkish Tax system has been taken over. In this respect, in the first section of the study Theoretical framework of transfer pricing has been drawn, in the second section, international transfer pricing and regulations made by related countries have been taken on. And in the last section, Transfer pricing in Turkish Tax System and innovations which 5422 and 5520 numbered institutional Tax brought and the evaluation tax revenue and Added Value Tax laws as regards transfer pricing have been taken on, and the problems detected, in the application of international transfer pricing, an solving suggestions have been taken on.</p>	
Keywords: International Transfer Pricing, Multinational Enterprises, Taxing	

GİRİŞ

Türkiye'nin 1980'ler sonrasında uygulamaya koyduğu dışa açılma politikası doğrultusunda giderek etkisi daha fazla hissedilen küreselleşme olgusu, ekonomik politikaları yeniden şekillendirdiği gibi vergilendirmeye ilişkin politikaları da yeniden yapılandırmaktadır. Küreselleşme ile birlikte ülkeler arasında yaşanan ekonomik rekabetin en önemli kozlarından biri olan vergilendirme, firmaların yapmayı düşündükleri yatırımların yönü ve öngörülebilir bir yatırım ortamı yaratma açısından büyük önem arz etmektedir. Avrupa Birliği görüşmelerinin başlaması ile küreselleşme yolunda atılan adımlar Türkiye'nin yabancı sermayenin uyacağı kuralları düzenlemek ve kendi sistemini dünya üzerinde mutabakat sağlanmış kurallara göre oturtma zorunluluğu getirmiştir. Özellikle son yıllarda enflasyonist ortamdan uzaklaşan Türkiye'nin, yabancı yatırımcılar için daha da cazip bir ülke haline gelmesi uluslararası ticarete idarenin yeni vergi politikalarına yönelmesini zorunlu kılmıştır.

Transfer fiyatlandırması yurt içindeki şirketlerin başvurduğu bir vergi planlama aracı olabileceği gibi bu konu özellikle uluslararası alanda faaliyet gösteren çokuluslu şirketleri daha fazla ilgilendirmektedir. Çokuluslu şirketler global pazarda rekabet etmeleri sırasında ülkelerin vergi kanunlarının farklılıklarından yararlanmaktadırlar. Transfer fiyatlandırması; ülkelerin vergi tabanları, ülkeler arası gelir ve servet transferleri ile çokuluslu şirketlerin vergi yüklerini birebir etkilemektedir. Küreselleşme ile birlikte sermaye gerek yurt içinde gerekse yurt dışında akışkan bir özellik kazanmıştır. Bu durumda devletlerin yapacakları düzenlemelerin sadece yurt içindeki değil yurt dışından gelecek olan sermayeyi de kapsayıcı özellikte olması gerekir. Çokuluslu işletmelerin giderek büyümesi, hem vergi idareleri açısından hem de yaptıkları uluslararası işlemleri daha da karmaşık hale getirmektedir. Farklı ülkelerde farklı vergi sistemlerini uygulanması beraberinde mevcut karmaşıklığı daha da artırmaktadır. Farklı uygulamalar, çokuluslu bir işletmeye sadece yurt içinde faaliyet gösteren başka bir çokuluslu bir işletmeye göre daha fazla külfet getirmektedir. Çokuluslu işletmelerin vergilendirilmesinde en çok sorun yaratan konuların başında uygun transfer fiyatlarının belirlenmesi gelmektedir. Transfer fiyatları hem vergi idareleri hem de vergi yükümlüleri açısından önem taşımaktadır.

Farklı vergi sistemleri altında faaliyet gösteren bağılı işletmelerin gelir ve giderleri dolayısıyla da karları buna bağılı olarak da ülkenin vergi tabanı önemli ölçüde erozyona uğramaktadır.

Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı ve örtülü sermaye konularının çalışma konusu olarak seçilmesinin nedeni, Türkiye’de bu konuda kapsamlı çalışmaların yapılması ve konunun güncelliğini sürdürmesidir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı dünya ticaretini ve vergi sistemini yakından ilgilendiren transfer fiyatlandırması konusunu inceleyip, Türk vergi sisteminde 01.01.2007 tarihi itibariyle yer alan transfer fiyatlandırmasının analizini yaparak, mevzuattaki eksiklikleri tespit edip, çözüm önerilerinde bulunmaktır. Bir diğere hedef ise Türkiye’de faaliyet gösteren çokuluslu şirketlerin gelirlerinin doğru tespit edilmesini ve bu alandaki boşlukları engellemek için gerekli Transfer Fiyatlandırması ülkelerin tabi olduğu vergi oranlarında adaletli bir dağılım sağlama ve çifte vergilendirmenin önlenmesi, vergi rekabetinin olmaması için yürürlüğe girmiş kanununu açıklamaktır. Transfer fiyatlandırması bir çok ülkede daha yeni olmasına rağmen çoğu ülkede eskiye dayanmaktadır. Ülkelerin transfer fiyatlandırmasını uygularken hangi kriterlere dayandıklarını nelerden yararlandıklarını ve transfer fiyatlandırmasının uygulanmaması durumunda ortaya çıkacak sorunları ve bu sorunlara uygulanacak çözümlerin ortaya konulmasıdır.

Çalışmanın Önemi

Dünya ekonomisi son yıllarda hızlı bir küreselleşme süreci içine girmiştir. Ticaretin önündeki engeller giderek azalma eğilimine girmiş buna bağılı olarak ticaret hacminde de önemli miktarda artışlar olmuştur. Teknolojideki bu hızlı değişime uluslararası sermaye de kayıtsız kalmamış karlarını artırmak için bağılı şirketleri aracılığıyla değişik bölgelerde faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Kalkınma sürecinde serbest üretim, serbest yatırım ve ticaret engelleri azalırken, ülkelerin farklı vergi uygulamaları devam etmektedir. Bazı ülkeler cazip vergi sistemleri ile yatırımları ülkelerine çekmektedirler. Bu açıdan bakıldığında ülkelerin büyük bir kısmı farklı vergi oranları uygulamaktadır. Ülkeler arası vergi oranlarındaki farklılıklar, birçok

ülkede faaliyet gösteren çokuluslu şirketler için büyük vergi avantajları oluşturmuştur. Bu şirketler farklı ülkelerde ilişkili oldukları şirketlerle aralarında gerçekleştirdikleri mal ve hizmet transferlerindeki fiyatlandırmalarında değişiklik yaparak ve piyasadan farklı fiyatlar uygulayarak vergi yüklerini azaltmaktadırlar. ÇUŞ'lar yüksek vergi oranlarına sahip ülkelerdeki gelirlerini azaltarak ve düşük vergi oranlarına sahip ülkelerdeki gelirlerini artırarak, vergiden sonraki gelirlerinin daha yüksek olmasını amaçlamamışlardır. Söz konusu şirketlerin kendi grup şirketleri aracılığıyla yaptıkları mal ve hizmet transferleri dünya ticaretinde sapmalara, ülkeler arası gelir aktarımlarına ve bazı durumlarda bu şirketlerin çifte vergilendirmeye maruz kalmasına neden olmaktadır. Ülkelerde uygulanan çifte vergilendirmenin kurumlar üzerinde büyük oranda yük bırakmasına iki defa vergilendirmesine sebep olmaktadır. Vergi oranlarının artırılması veya azaltılması mükelleflerin ödeyecekleri vergi tutarını değiştirmektedir. Mükellef şirketler toplam vergi yüklerini azaltarak vergi sonrası dağıtılabılır karın daha fazla olması için mücadele ederken, devlet bütçesine zarar vermektedirler. Bu konuda gerekli önlemleri almak için mal ve hizmet alışverişinde ki fiyatların kontrolü hususunda transfer fiyatlandırması kavramı önem arz etmektedir.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın hazırlanması ve kaynakların incelenmesi esnasında Türkçe ve İngilizce Literatürde bir çok çalışmaya rastlanmıştır. Çalışmanın kaynak taraması sürecinde kaynaklar eleştirel bir şekilde taranmıştır. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde transfer fiyatlandırmasının tanımı tarihçesi, amaçları ve işleyişi yöntemleri incelenip, önemi vurgulanmaktadır. İkinci bölümde; transfer fiyatlandırmasının ülkeler açısından değerlendirilmesi yapılarak, OECD uygulamalarının analizi yapılmış ve transfer fiyatlandırmasının oluşturduğu sorunların tespiti yapılmıştır. Ayrıca Avrupa Birliği ve gelişmiş ülkelerdeki uygulamalarına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde; Türk vergi sisteminde transfer fiyatlandırmasıyla ilgili yasal düzenlemeler ele alınmıştır. Kurumlar Vergisi Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu ve Katma Değer Vergisi Kanunu açısından değerlendirilmiş kullanılan yöntemlere yer verilmiştir. Ayrıca transfer fiyatlandırmasına ilişkin

yapılması gereken düzenlemeler ile karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri ortaya konulmuştur.

BÖLÜM 1: TRANSFER FİYATLANDIRMASI KAVRAMI VE GENEL ESASLARI

1.1. Transfer Fiyatlandırması Kavramı

Transfer Fiyatlandırması kavramı, genel olarak ulusal ve uluslararası boyutları dikkate alınarak tanımlanmaktadır. Transfer fiyatlandırması bir işletmenin bölümünün diğer bölüme uyguladığı mal ve hizmetler için uyguladığı fiyat olarak tanımlanmaktadır (Kapusuzoğlu, 1998:55).

Transfer fiyatlandırması, aralarında ilişki bulunan şirketler arasında mal ve hizmet alım-satımları ile finansal işlemlerde uygulanan fiyat olarak tanımlanmaktadır (Oktayer ve Susam,2011:15).

Transfer fiyatlandırması, merkez kaç yönetim anlayışıyla örgütlenmiş işletmeler için söz konusu olmaktadır. Söz konusu fiyatlandırma, bir işletmenin gelir-gider veya kar paylaşımı açısından bağlantılı olduğu, aynı çıkar birliğine dahil olan ana şirket ve bağlı şirketlerde yada yönetimi ve denetimi açısından hakim durumda olduğu şirketlerin iştirak ve şubeleriyle karşılıklı olarak mal ve hizmet sunumunda uygulanan fiyatlandırma (Saraçoğlu ve Kaya, 2006:150).

Uluslararası bağlamda transfer fiyatlandırması, bağlantılı uluslararası işletmeler arasındaki ülke arasındaki ülke sınırlarını geçen mal ve hizmet transferinde uygulanan fiyatlandırma (Doğan, 2006:260).

Küreselleşen dünyada hızlı bir şekilde çokuluslu işletme ve doğrudan yatırım yapan şirketler kurulmaktadır. Bu genişlemeyle birlikte yeni kurulan şirketler diğer ülkelerdeki şirketlerle arasındaki maddi yada gayri maddi iktisadi kıymetlerin transferini önemli seviyelere getirmektedir. OECD'nin yapmış olduğu araştırmaya göre dünya ticaretinin %60'ından fazlası ÇUŞ'ların kendi aralarında gerçekleşmektedir (İYMMO, 2006:16).

Çokuluslu işletmeler çeşitli ülkelerde faaliyet gösterdiklerinden yapmış oldukları mal ve hizmet transferlerindeki fiyatlar birden fazla ülkenin milli gelirini ve vergi gelirini yakından ilgilendirmektedir (Aktaş, 2004:25).

Genel olarak transfer fiyatlandırması; bir ticari işletmenin en genel anlamda maliyet ya da kar bölüşümü nedeniyle ilişkide bulunduğu ortak amaç güttüğü, iktisadi menfaatler yönüyle çıkarları ortak olan, ana şirket veya alt işletmelerle aralarında bağ bulunan iştirak ve şubeleriyle mal ve hizmet alım satımları veya finansal işlemleri münasebetlerinde, ortak amacı temin edebilmek maksadıyla karşılıklı anlaşmalar çerçevesinde karara vardıkları fiyatları belirtir (Balcı ve Altıok, 2006:84).

1.2. Transfer Fiyatlandırmasının Tarihçesi

Transfer fiyatlandırması kavramı özellikle son elli yılda önem kazanan bir konudur. Gerek ulusal gerekse uluslararası kurumların sayılarının artış eğiliminde olması bunun en önemli nedenidir. Transfer fiyatlandırması konusunda ulusal boyutta dikkate alınabilecek en önemli düzenleme, ABD tarafından yapılan düzenlemedir. Zira ABD, transfer fiyatlandırması konusunda ilk düzenlemeleri yapan ve transfer fiyatlandırması konusundaki temel yapıları gerçekleştiren ilk ülkedir. Daha sonra diğer ülke ve kuruluşlar tarafından bu konuda yapılan tüm düzenlemelerde, ABD düzenlemeleri esas alınmıştır. 1901 yılında İngiliz Harry Sid Gwick *The Principles of Political Economi* adlı kitabında firmaların üretimleri sırasına kendi ürünlerini de kullanma durumunda olabileceklerini ve bu durumda söz konusu ürünler için piyasa fiyatının geçerli olması gerektiğini savunmuştur (Kapusuzoğlu, 2003:4).

Yine 16 Mart 1920 yılında Du Pont firmasında ve 1921–1925 yılları arasında uluslararası yapıya kavuşan Genaral Motors’da iç üretimde kullanılan hammadde ve yarı mamullere maliyet bedellerinin mi yoksa piyasadaki fiyatların mı uygulanacağı konusu tartışılmıştır. 1956 yılında ise Ulusal Muhasebeciler Derneği transfer fiyatlandırmasına ilişkin olarak bu konuda yapılan ilk araştırmayı yayımlamıştır. 1965 yılında Solomons’ un transfer fiyatlandırması konusunda *Karşılaştırmalı Bölümler Arası Performans Ölçümü* adlı çalışması yayımlamıştır. 1970’ li yıllarda muhasebe yönetiminde ekonomik yaklaşım ağırlık kazanmış ve bu konuda çok sayıda eser basılmıştır. Bu çalışmaların çoğu transfer fiyatlandırmasını kültürel farklılık ve etkinliklerle tanımlamaya çalışmışlardır. Bu dönemde İngiltere vergi idaresi ve ABD vergi idaresi hileli ve vergi kaçırmaya yönelik transfer fiyatlandırmasına ilişkin yöntemler geliştirmişlerdir (Emmanuel ve Mehafdi, 1994: 44).

1990'lı yıllarda bilgisayar sistemlerinin etkisiyle muhasebe yönetiminde köklü değişiklikler olmuştur. JIT (Just In Time), TQM (Total Quality Management), sıfır stok düzeyi (Zero Level Stock) gibi yankı uyandıran modeller geliştirilmiştir. Tüm bu gelişmelerle birlikte transfer fiyatlandırmasının rolü ve önemi günden güne artmıştır (Kapusuzoğlu, 2006:19).

1.3. Transfer Fiyatlandırmasının İşleyişi

Transfer fiyatlandırması ÇUŞ'ların kendi aralarında veya ilişkili şirketleri arasındaki iştiraklerden doğmuş karın vergi ve başka amaçlarla dağıtımını ile ilgilidir. Firmalar, grup içi transfer fiyatlarını, bağlı firmaların bulunduğu ülkelerdeki vergi oranlarını veri olarak belirlemekte, vergi oranı düşük ya da vergilendirme olmayan ülkelere olan mal ve hizmet transferindeki düşük fiyatlandırma politikası, vergi oranı yüksek ülkelere olan mal ve hizmet transferinde ise yüksek fiyatlandırma politikası izlenmektedir. Böylece vergi oranı düşük ya da vergilendirme olmayan ülkede firmaların girdisi düşük olacağından karlılığı yüksek olmakta ve ödeyeceği vergi oranı düşük veya sıfır olacağından karın büyük bir kısmı veya tamamı firmaya kalacaktır. Bunun aksine vergi oranı yüksek olan firmanın vergileri de yüksek olacağından karlılığı düşük olacak ve muhtemel bir vergilemeden yine kaçınılmış olunacaktır (Saraç, 2005:89).

Görüldüğü gibi ÇUŞ için transfer fiyatlandırması önemli bir yere sahiptir. Özellikle vergi oranının düşük ya da sıfır olduğu ülkelerde bağlı bir firmaya sahip olma isteği bağlı şirketin orada tüm faaliyetlerini sürdürmesi ve karının çok az kısmını vergi olarak vermesi geri kalan kısmını elde tutar diğer bir avantaj ise sadece vergiden kaçınma isteği ile düşük vergili ülkede firma kurar ya da satın alır Firmaların temel amacı karı, yüksek vergili ülkeden düşük vergili ülkeye, orada bulunan şirket aracılığıyla taşımaktır. Bu bağlamda transfer fiyatlandırması buna imkan veren en önemli araçtır. Aşağıda transfer fiyatlandırması işleyişine ilişkin bir örnek yer almaktadır (Saraç,2005:94).

A ülkesinde ABC şirketi yılda 1000 adet TV üretimi yapmaktadır. Bu TV'leri B ülkesinde yerleşik olan, BCD şirketi aracılığı ile piyasaya satmaktadır. BCD şirketi de maliyetine %25 kar marjı ekleyerek, TV'leri tanesi 1250 \$ 'dan piyasaya satmaktadır. A ülkesinde vergi oranı %50,B ülkesinde %20'dir. Bu şartlar

çerçevesinde A ve B ülkesindeki şirketlerin gelir tabloları ile ÇUŞ'ların konsolide gelir tablosu aşağıdaki gibi olacaktır (Aktaş, 2003:32).

Tablo 1: Transfer Fiyatlandırmasının İşleyişi 1

	A Ülkesi (ABC) A.Ş	B Ülkesi (BCD) A.Ş	ABC A.Ş
Satış Geliri	1.000.000\$	1.250.000\$	1.250.000\$
Satılan Malın Maliyeti	600.000\$	1.000.000\$	600.000\$
Diğer Giderler	100.000\$	100.000\$	200.000\$
Vergi Öncesi Kar	300.000\$	150.000\$	450.000\$
Kurumlar Vergisi	150.000\$(%50)	30.000\$(%20)	180.000\$
Vergi Sonrası Kar	150.000\$	120.000\$	270.000\$

Kaynak: Aktaş (2003:32).

Örnekte görüldüğü gibi, ÇUŞ'lar grubu piyasaya yapılan 1.250.000\$'lık konsolide satış sonucunda, toplam 180.000\$ konsolide vergi ve 270.000\$ net kar elde etmiştir. Ancak ÇUŞ'ların temel hedeflerinden birisi, kendi aralarında yaptıkları transferleri kullanarak, daha az vergi ödemek ve konsolide net karlarını artırmaktır. Bu nedenle daha az vergi ödemenin yöntemi, kendi aralarındaki transferlerdeki fiyatı değiştirmektir. Bu çerçevede grup içi transfer fiyatı 1000\$'dan 800\$'a düşürülür ise, ÇUŞ'un konsolide vergi sonrası karında artış görülmektedir.

Tablo 2: Transfer Fiyatlandırmasının İşleyiş 2

	A Ülkesi (ABC) A.Ş	B Ülkesi (BCD) A.Ş	ABC A.Ş
Satış Geliri	800.000\$	1.250.000\$	1.250.000\$
Satılan Malın Maliyeti	600.000\$	800.000\$	600.000\$
Diğer Giderler	100.000\$	100.000\$	200.000\$
Vergi Öncesi Kar	100.000\$	350000\$	450.000\$
Kurumlar Vergisi	50.000\$(%50)	70.000\$(%20)	120.000\$
Vergi Sonrası Kar	50.000\$	280.000\$	330.000\$

Kaynak: Aktaş (2003:32)

Yukarıdaki tablodan görüldüğü üzere, A ülkesinde üretilen TV'lerin düşük vergi oranlarının olduğu B ülkesine daha düşük fiyatla satılıp, karın büyük çoğunluğunun B ülkesinde bırakılması neticesinde, ÇUŞ'lar grubu toplam ödenecek vergiyi 180.000\$'dan 120.000\$'a düşürmüştür, buna karşılık konsolide net karlılığını 270.000\$'dan 330.000\$'a yükseltmiştir (Aktaş, 2003:33).

1.4. Transfer Fiyatlandırmasının Amaçları

Transfer fiyatlandırması sadece mali amaçlar için değil işletme yöneticilerinde en uygun kararları almaları için kullanılmaktadır (Memiş ve Diğerleri, 2004:474).

Transfer fiyatlarındaki değişmelerin vergilemeye dönük amaçları uluslararası amaçları vardır. Ancak günümüzde transfer fiyatlandırması vergileme ile ilgili amaçları ön planda tutulmaktadır. Transfer fiyatlandırmasının amaçlarını; vergilemeyle ilgili amaçlar, yönetime dönük amaçlar, uluslararası amaçlar olarak üç kategoride incelemek mümkündür (Koyuncu, 2003:370).

Tablo 3: Transfer Fiyatlandırmasının Amaçları

AMAÇLAR	%
VERGİLEME İLE İLGİLİ AMAÇLAR	51
Tarifeleri Yönetmek	4
Vergi Düzenlemelerine Uymak	7
Vergi Yükünü Yönetmek	40
İÇYÖNETİMLİ MERKEZİ AMAÇLAR	21
Adaletli Performans Değerlemesi	7
Motivasyon	9
Hedef Uyumunu Teşvik Etmek	5
ULUSLARARASI VEYA İŞLEVSEL AMAÇLAR	28
Nakit Transfer Sınırlamaları	2
Rekabetçi Durum	21
Gerçek Gelir ve Maliyetlerini Yansıtma	5

Kaynak: Koyuncu (2003:370).

1.4.1. Vergileme İle İlgili Amaçlar

Farklı ülkelerde faaliyette bulunan şirketler ve bunların ülke içinde ve ülkelerarası bağlantılı olduğu firmaların mal ve hizmet alım satımında yaptıkları işlem sonrası uygulanan fiyatlandırmanın buldukları ülkeler açısından gerçek durumu yansıtır ve vergi mükelleflerinin de bu şekilde oluşması esastır.

Şirketlerinin vergi yüklerini en düşük seviyeye çekmek amacıyla şirketler arasındaki mal ve hizmet transferlerinde emsallerine göre düşük ya da yüksek fiyat uygulayarak vergi matrahlarını düşürmeleri ve buna göre yüklerini azaltmaları mümkündür. Vergi transfer fiyatlandırmasının en önemli amacı ama tek olmayan amacıdır (Saraçoğlu, 2006:107).

ÇUŞ'ların transfer fiyatlandırması ile ilgili olarak ABD'de 179 şirket yöneticisi ile yapılan kararlarını etkileyen en önemli unsurun vergi etkisi olduğu ortaya çıkmaktadır. Transfer fiyatları hem vergi yükümlüleri hem de vergi idareleri için büyük önem taşımaktadır. Çünkü transfer fiyatlandırması farklı yerlerde olup farklı vergi oranlarına sahip ülkelerde bağlı işletmelerin gelir giderlerini matrahlarını önemli ölçüde etkilemektedir (Öncel, 2002:4).

Transfer fiyatlandırması uygulamasında çıkan sorunlar aynı vergilendirme yetkisine sahip bağlı işletmelerde de görülür ve çözülmesi çok zordur; çünkü bu iki ülke veya daha fazla ülkenin vergilendirme yetkisinin olduğu söz konusudur bu yüzden transfer fiyatının bir devlete yeniden ayarlanması bir diğer devlete karşı yapılmasını da gerekli kılar. Fakat ÇUŞ'ların karının bu bölümü için ikinci kez vergilendirilmiş olur. Bu nedenle ortaya çıkabilecek çifte vergilendirme riskinin en aza indirilmesi sınır ötesi işlemlerde uygulanacak transfer fiyatlarının belirlenmesi konusunda ortak bir uluslararası karara varılmasına bağlıdır (Çelik, 2000:108).

Bunu örnek yardımıyla izlemek mümkündür. X Firmasının A ve B şube firmalara sahip olduğunu varsayalım. A şube firması düşük vergi oranı vergi oranı %20 uygulanan ülkede, B şube firması yüksek vergi oranı vergi oranı %50 uygulanan ülkede faaliyet göstermektedir. A şube firması 200 adet radyoyu üretmekte ve her birini 5 \$'dan B şube firmasına satmaktadır. B şube firması bu radyoları tüketicilere her birini 21 \$'dan satmaktadır. Tablo 4'te düşük ve yüksek transfer fiyatlarının uygulanmasının firma kazançları üzerindeki vergi etkisi gösterilmiştir.

Tablo 4: Transfer Fiyatlandırması İşleyişi 3

	Düşük Vergi A Şubesi	Yüksek Vergi B Şubesi	A+B
Düşük Transfer Fiyat			
Net Satışlar	1000 \$	2000\$	2000\$
Satılan Malların Maliyeti	500 \$	1000\$	500\$
Bürüt Satış Kar	500\$	1000\$	1500\$
Faaliyet Giderleri	200\$	400\$	600\$
Vergi Öncesi Kar	300\$ (%20)	600\$ (%50)	900\$
Vergi	60\$	300\$	360\$
Net Kar	240\$	300\$	540\$
Yüksek Transfer Fiyat			
Net Satışlar	1500\$	2000\$	2000\$
Satılan Malların Maliyeti	500\$	1500\$	500\$
Bürüt Satış Kar	1000\$	500\$	1500\$
Faaliyet Giderleri	200\$	400\$	600\$
Vergi Öncesi Kar	800\$ (%20)	100\$ (%50)	900\$
Net Kar	640\$	50\$	690\$

Kaynak: Çelik (2000:108).

İşletme eğer radyonun transferinde düşük transfer fiyat uygularsa A şube firması 60 \$ vergi öderken B şube firması 300 \$ vergi ödeyecektir. Buna bağlı olarak da konsolide edilmiş net kar 540 \$ olurken ödenecek toplam vergi tutarı 360 \$ olacaktır. Yüksek transfer fiyat uygulanması durumunda ise A şube firması 160 \$ vergi öderken B şube firması 50 \$ vergi ödeyecektir. Firmanın ödeyeceği toplam vergi ise 210 \$ olacaktır. X Firmasının vergi öncesi karı düşük transfer fiyat uygulanması durumunda da yüksek, düşük transfer fiyat uygulanması durumunda da 900 \$ olmasına karşın ödenecek toplam vergi tutarı değişmektedir. Buna bağlı olarak da firmanın net karı uygulanan transfer fiyatına göre birbirinden farklı olmaktadır.

1.4.2. Yönetime Dönük Amaçlar

İç veya yönetime dönük amaçlar çok sıklıkla transfer fiyatlandırması kararını etkiler. Tipik bir şekilde söz konusu fiyatlandırma, yöneticilerin hedefleri ve firmanın hedefleri arasındaki hedef uyumunu artırır ve yöneticileri adil bir performans

değerleme sistemini geliştirmeye teşvik eder. Bir transfer fiyatlandırması yoluyla şirket hedefleri üretimde gerekli olan mallar veya hammaddeler diğer departmanlar şubeler ya da bağlı bölümlerden almak için yöneticilere teşvik sağlama ile başarılabilir. Transfer fiyatı iç malları, satın almaya zorlanan yönetici onun şartlarında veya değerlendirme ile ilgili hedeflerinde zorluk çekmemesi için ayarlanabilir (Günaydın, 1998:239).

1.4.3. Uluslararası Amaçlar

Mal ve hizmet fiyatlandırmasının amaçlarının en stratejik olanı, rekabetçi bir piyasa oluşturma veya sürdürmedir. Çokuluslu şirketlerin nihai hedefi küresel bir ekonomide rekabet edebilmektir. Küresel rekabette piyasaya yerleştikten sonra kazanmayı amaçlayan çokuluslu şirket, bazı durumlarda düşük bir transfer fiyatla mal satabilmektedir. Böylece karını daha yükselterek rekabetçi kimliğini kaybetmemektedir (Günaydın, 1998:240).

Transfer fiyatlandırmasının bir başka amacı kar transferi konusundaki sınırların aşılmasıdır. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarından karın ana merkeze aktarılmasına ilgili ülkedeki mevzuat ile sınırlama getirilmiş ve sınırlamanın aşılabilmesi için fiyatlar üzerinde oynama yapabilme imkanı sağlanmıştır (Işık, 2005:37).

ÇUŞ'lar kurlardaki değişmelerin zararlarından korunmak ve bu dalgalanmalardan yararlanmak için transfer fiyatlandırmasını bir araç olarak kullanabilmektedirler. Bu durum özellikle sabit kur sistemlerinde ve kambiyo denetimi uygulandığında söz konusu olmaktadır. Örneğin; bir ülkenin ve diğer bir ülkenin revalüasyon yapacağı beklendiğinde fonlar devalüasyon yapılması beklenen ülkeden revalüasyon yapacak ülkeye kaydırılırsa büyük spekülatif kazançlar elde edilebilir. Ancak, kambiyo uygulaması halinde sermaye ihracına yasal engellerden dolayı ülkeden normal bir şekilde fonların ihracı olmaz. ÇUŞ'lar böyle bir durumda avantajlı bir konuma sahiptir. Çünkü transfer fiyatlandırması yolu ile fonların paranın düşük olduğu ülkeden yüksek olan ülkedeki şubeye aktarılması mümkündür. Sabit kur sisteminin uygulandığı dönemlerde bu şekilde büyük kazançlar sağlanmıştır (Günaydın, 1999:140).

1.5. Vergileme İle İlgili Olmayan Amaçlar

Transfer fiyatlandırması, şirket işlemlerinde çok büyük oranda rol oynamaktadır. Bir iç çevrede yönetim değerlemesi ve performansı ile ilgili konular genellikle transfer fiyatlandırması ile ilgili temel bir sorundur. Bununla birlikte ÇUŞ'lar global bir piyasada çok karışık faktörlerle karşı karşıya bulunurlar. Yönetim değerlemesi ve performans gibi iç konular bu firmalar için önemli olmakla birlikte daha çok enflasyon ve nakit kontrolleri, döviz rekabet gibi konularla birlikte düşünülmelidir. Transfer fiyatlandırması stratejisi, ÇUŞ'ların girdiği her bir ulusal piyasa ilavesi ile birlikte artmaktadır (Günaydın, 1999:167).

İşletme yöneticileri, tüm amaçlarını belirler ve bu amaçları başarmak için çeşitli stratejileri kullanabilir. Transfer fiyatlandırması, şirket amaçlarını başarmaya yardım eden bir faaliyettir. ÇUŞ'lar farklı ulusal piyasalar ve rekabetçi durumlar hakkında kararlar vermeli ve daha sonra transfer fiyatlandırma için yapışık bir plan ile bu kararları koordine etmelidirler. Transfer fiyatlandırması, aslında bir muhasebe aracı değildir. Transfer fiyatlandırması, yöneticilerin doğru karar almasına neden olan bir davranışsal araçtır (Kapusuzoğlu, 1999:57).

1.6. Transfer Fiyatlandırmasının Uygulama Nedenleri

Transfer fiyatlandırmasının amaçları vergi yükünü yönetmek, vergi düzenlemelerine uymak, tarifeleri yönetmek adalete uygun performans değerlemesini teşvik etmek, hedef benzerliğini teşvik etmek, rekabetçi piyasa durumunu sürdürmek, nakit transfer sınırlamalarını yumuşatmak, enflasyon riskini minimize etmek, döviz kurunu idare etmek sosyal ve politik sorunlara işaret etmek, gerçek maliyetler ve geliri uygun bir şekilde yansıtmaktır (Günaydın, 1998:232).

Transfer fiyatlandırması ile firmalar vergi yükünü en alt düzeyde tutarak toplam karı maksimize etmeye çalışırlar. Dolayısıyla vergi gelirlerinden vazgeçip vergi oranlarını düşük tutarak transfer fiyatlandırmasına imkân sağlayıp yabancı yatırımlarını çekebilirler (Saraçoğlu ve Kaya, 2006:150).

Ayrıca ülkelerin transfer fiyatlandırması konusundaki politikalarını vergi geliri ya da doğrudan yabancı sermaye ikilemi belirleyebilmektedir (Beylik, 2004:113).

1.7. Transfer Fiyatlandırmasının Önemi

Şirketlerde özerk yönetim, kar amaçlı yönetim ve yatırım amaçlı yönetim kavramlarının ciddi olarak tartışıldığı görülmektedir. Bu yalnızca bağlı şirket ya da kollara bir özerklik getirmemekte, aynı zamanda şirket içi karar almada ve dışarıya açıklanan finansal raporlarda transfer fiyatlandırmasının rolünü artırmaktadır. Transfer fiyatlandırmasının artan önemini aşağıdaki dört faktörle açıklayabilmek mümkündür (Kapusuzoğlu,2006:5).

- Merkezileşmeden özerkliğe kayan yönetim biçimi ve kar ya da yatırım amaçlı yönetim kavramlarının daha fazla kullanılması,
- Uluslararası ticarete şirketler arası transferin önemi,
- Uluslararası transfer fiyatlandırmasının birçok ülkenin vergi ve gümrük idarelerince sürekli izlenmesi,
- İlişkili taraf işlemleri ve bilgilerin açıklanmasına olan ihtiyacın artması

1.7.1. Bölümlendirme ve Özerklik

Bir şirketin büyümesi faaliyet alanlarının bölünmesi beraberinde iki önemli sorunu gündeme getirmektedir.

Bunlar (Memiş ve Tanış,2004:19).

- Her bölüm kendi özel faaliyetini yerine getirirken ve sorunların üstesinden daha etkili biçimde gelirken, şirket nasıl bir örgütlenme biçimine gitmeli,
- Bu bölümlerin faaliyetleri nasıl koordine edilmeli ve bu bölümlerin çabaları nasıl şirketin genel amacı ile bağdaştırılabilmeli,

Bölümlendirme bir şirketin bir ya da birden fazla ana bölümünün, bir ürünün ya da ürün grubunun üretiminden ve pazarlamasından sorumlu olmak üzere birden fazla bölüme ayrılmasıdır. Her ne kadar bölümlendirme ve özerklik aynı kavramlar olmasa da bölümlendirme beraberinde özerkliği de getirebilecektir. Her iki kavram da kar veya yatırım amaçlı yönetimi hedef almaktadır. Bölümlendirme ve özerkliğin beraberinde getirdiği, bölümler arasındaki mal ve hizmet transferi, transfer fiyatlandırmasını gerektirmektedir (Kapusuzoğlu, 2006:6).

Bu iki sorun, teoride örgüt faaliyetlerinin farklılaşması ve bütünleşmesi düşünceleriyle çözümlenmeye çalışılmaktadır. Bu iki sorunun mantıklı çözümü, firma faaliyetini bölümlere ayırma ve bunlara özerklik tanımada görülmektedir. Özerklik, bölümün karar vermede sahip olduğu serbestlik derecesi olarak tanımlanmaktadır (Çelik, 2000:105).

1.7.2. Uluslararası Pazarda Şirketler Arası Transfer

Bölümlerin uluslararası boyut alması halinde transfer fiyatlandırması şirketler için önemli bir unsur haline geçmektedir. Uluslararası şirketlerin transfer fiyatlandırması ile ilgili olarak uluslararası piyasalardaki işlemleri üç türlü olabilir (Kapusuzoğlu, 1999:18).

- Ana firma ile yurt dışında ki bağlı şirketler ithalat-ihracat işlemleri
- Ana şirketin bulunduğu ülke vatandaşları ile yurt dışındaki bağlı şirketler arasındaki işlemler
- Ana şirket ile diğer ülkelerin arasındaki işlemler

1.7.3. Uluslararası Transfer Fiyatlandırmasının İzlenmesi ve Kısıtlanması

1960' lı yılların başından itibaren uluslararası transfer fiyatlandırması ülkelerin vergi ve gümrük idareleri tarafından dikkatlice izlenmeye başlanmıştır. Bunun nedeni ÇUŞ'ların ülkeler açısından önemli bir vergi rezervine sahip olmaları ve transfer fiyatlandırması yoluyla rezervi aşındırmalarıdır. Bu konuda verilebilecek en önemli örnek İsveç firmasının ürettiği iki önemli ilaç Librium ve Valiumdur. Bu ilaçların etken maddeleri İsviçre'den İngiltere'deki firmaya kilogramı sırasıyla 370 Euro ve 920 Euro'dan gönderilmiştir. İngiltere tekel kurulunun İtalya'dan patent sorunu yaşamadan 9 Euro ve 20 Euro'ya kolaylıkla sağlanabileceğini belirtmiştir. Komisyonun incelemesi sonucu İngiltere'deki Roche firmasının yan kuruluşunun ürettiği Libriumun satış fiyatını %40, Valiumun satış fiyatını ise %25 düşürmüştür. Roche'un Avusturya, Hollanda Danimarka ve o zamanki Batı Almanya'daki firmaları da dikkatlice incelemiştir. Araştırma neticesinde İngiliz Gelir İdaresi, Roche'u İngiliz Hükümetine 1.85 milyon Paund vergi ödemek zorunda bırakmıştır (Kapusuzoğlu, 2003:8)

1.7.4. İlişkili Taraf İşlemleri ve Raporlama Unsuru

Son yıllarda ilişkili taraf işlemlerin ve firma işlemlerine ilişkin bilgilerin açıklanma ihtiyacı gün geçtikçe artmaktadır. Bilgi ve raporlar şirketin finansal tablolarını da içeren her türlü verinin toplandığı belgelerdir. Risk ve ticari getiri hesaplanan bu verilere göre kolaylıkla yapılabilmesi ve söz konusu veriler performans ölçümü için fikir verebilmelidir. İlişkili taraf işlemleri, ana firma ve bağlı firmalar arasındaki işlemleri ifade etmektedir. Bu işlemler, firmaların mali durumlarını ve yönetim sonuçlarını doğrudan etkilemektedir. Kurumun veya ortaklarının denetimi bakımından doğrudan ya da dolaylı olarak etkisi bulunabilecek kurumun denetçileri gibi gerçek ve tüzel kişileri ifade etmektedir (Elele, 2008:84).

1.8. Çokuluslu Şirketler ve Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları günümüzde oldukça büyük seviyelere ulaşmış olup, uluslararası yatırımların dünya ekonomisi üzerindeki etkisi hızla artmaktadır. Dünyada ÇUŞ'lar tarafından gerçekleştirilen toplam doğrudan uluslararası yabancı sermaye yatırımları, 2010 yılı itibariyle 8931 milyon ABD doları 2011 ocak ayı itibariyle 402 milyon dolardır (Hazine Müsteşarlığı, 2010:1.)

Çokuluslu şirketlerin son yıllarda küreselleşmenin de etkisiyle bağımlı şirketler ve iş ortaklıkları aracılığı ile farklı ülkelerde faaliyette bulunduğu bilinmektedir. Şirketler, uluslararası rekabetin artması sonucu daha fazla kar elde etmek için ve verimli bir üretim için daha fazla teşvik veren ve vergi avantajı sağlayan ülkelerde faaliyette bulunmayı tercih etmektedirler. Çokuluslu şirketler vergi mevzuatı açısından belirsizliğin olduğu ülkeleri tercih etmemektedirler (Hatunoğlu, 2006:118).

Eksik vergi düzenlemelerinin olduğu ülkelerde yatırım yapmak yüksek riskleri üstlenmeyi gerektirmektedir dolayısıyla transfer fiyatlandırması da dahil olmak üzere vergi mevzuatındaki eksiklikler ÇUŞ'ların karar alma sürecini olumsuz etkilemektedir. Transfer fiyatlandırmasının yabancı sermaye yatırımlarına etkisi bazı uzmanlar transfer fiyatlandırması düzenlemelerinin yapılmış olması durumunda ÇUŞ'ların düzenlemeleri kendilerine bir kısıt olarak aldıklarını, riskli yatırım ortamında doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını yapmadıklarını ileri sürmektedirler. Buna karşın bazı uzmanlar düzenleme yapılmamış olmasının

doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını engellediğini, teşvik etmediğini ileri sürmektedirler. Ayrıca, transfer fiyatlandırması düzenlemelerinin bulunması ve çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları ve peşin fiyatlandırma anlaşmalarının olması halinde ise belirsizlik ortamının ortadan kalkacağı ileri sürülmektedir (Uyanık, 2006:22).

Çokuluslu şirketler vergi rekabeti açısından da doğrudan yatırım yapma sürecinde transfer fiyatlandırması düzenlemesi bulunan ülkeleri tercih edeceklerdir. Çünkü transfer fiyatlandırması uygulaması bulunmayan ülkelere emsal bedel ilkesi uygulanmadığından maliyetlendirme sürecinde önemli fiyat farklılıkları oluşacaktır.

Örneğin; düşük fiyatlandırma ile ülkeye hammadde girişi yapan rakip firmanın gümrük vergisi maliyeti düşük olacaktır, bu durum haksız rekabet ortamı yaratacaktır. Dolayısıyla transfer fiyatlandırması düzenlemesi haksız rekabete de kısmen engel olduğu için, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına olumsuz etkisi olmayacaktır. Bu bağlamda önemli olan husus, transfer fiyatlandırması düzenlemesinin bulunduğu ülkenin diğer yatırım çeken ülkelerle benzer vergi oranlarına sahip olmasıdır (Saraç, 2005:88) .

1.9. Uluslararası Transfer Fiyatlandırmasının Vergileme İle İlgili Etkileri ve Yabancı Doğrudan Yatırıma Etkisi

Transfer fiyatlandırması, hem vergi yükümlülere hem de vergi idareleri için büyük önem taşımaktadır. Çünkü bunlar farklı vergilendirme yetkileri altında faaliyet gösteren işletmelerin gelir ve giderlerini ve dolayısıyla vergi matrahlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Çokuluslu şirketler vergi rekabeti açısından da doğrudan yatırım yapma sürecinde transfer fiyatlandırması düzenlemesi bulunan ülkeleri tercih edeceklerdir. Çünkü transfer fiyatlandırması uygulaması bulunmayan ülkelere emsal bedel ilkesi uygulanmadığından maliyetlendirme sürecinde önemli farklılıklar ortaya çıkmaktadır (Saraçoğlu, 2006:107).

1.9.1. Ödenecek Vergi Üzerindeki Etkileri

Hükümetler, vergi gelirlerini etkilemesinden dolayı mal ve hizmetlerin transferinde kullanılan transfer fiyatlarıyla yakından ilgilenmektedirler. Çokuluslu şirketler çoğunlukla yüksek vergi oranı olan ülkede karlarını düşük gösterecek transfer

fiyatlarını uygulayarak ödeyecekleri vergileri minimize etmeye, böylece karlarını düşük vergi oranı uygulanan ülkelere kaydırmaya çalışırlar (Günaydın, 1999:171).

Çokuluslu şirketlerin, ortaklarıyla yaptıkları mal ve hizmet transferlerinde uyguladıkları fiyatları düşük veya yüksek belirlemesi sonucunda ödeyeceği vergi miktarı ve vergi sonrası karlarda ortaya çıkan değişmeyi bir örnek yardımıyla açıklamaya çalışalım (Pazarçeviren ve Aygen, 2005:95).

Tablo: 5 Transfer Fiyatlandırması İşleyişi 4

	ANA ŞİRKET(X)	YAVRU ŞİRKET (Y)	(X) ANAŞİRKETİ
DÜŞÜK KAR POLİTİKASI			
(Transfer Fiyatı 1.8 \$)			
Satışlar (1.8\$*100.000Adet)	180.000\$	300.000\$	300.000\$
SMM (1\$*100.000 Adet)	100.000\$	180.000\$	100.000\$
Brüt Kar	80.000\$	120.000\$	200.000\$
Faaliyet Giderleri	10.000\$	10.000\$	20.000\$
VÖK	700.000\$	110.000\$	180.000\$
Vergi	21.000\$ (%30)	55.000\$(%50)	76.000\$
Net Kar	49.000\$	55.000\$	104.000\$
YÜKSEK KAR POLİTİKASI			
Transfer Fiyatı 2.2 \$)			
Satışlar (2.2\$*100.000)	220.000\$	300.000\$	300.000\$
SMM (1*100.000)	100.000\$	220.000\$	100.000\$
Brüt Kar	120.000\$	80.000\$	200.000\$
Faaliyet Giderleri	100.00\$	10.000\$	20.000\$
VÖK	110.000\$	70.000\$	180.000\$
Vergi	33.000\$(%30)	35.000\$(%50)	68.000\$
Net Kar	770.000\$	35.000\$	112.000\$

Kaynak: Pazarçeviren ve Aygen (2005:94).

İtalya'da faaliyet gösteren X ana şirketi 100.000 adet ampulü tanesi 1\$'dan üretip İsviçre'de faaliyet gösteren Y yavru şirketine satmaktadır. Y de bu ampulleri tanesi 3 \$ dan başka bir şirkete satmaktadır. Ana şirketin ödediği gelir vergisi oranı %30, yavru şirketin ödediği gelir vergisi oranı %50 dir. Toplam vergi sonrası gelir, trans

fer fiyatının kullanımına bağılı olarak farklı olacaktır. Düşük kar politikasında transfer fiyatı 1.8 \$,Yüksek kar politikasında transfer fiyatı 2.2 \$ 'dır.

Transfer fiyatının düşük ya da yüksek olarak belirlenmesi, yukarıda da görüleceği üzere, konsolide şirketin vergiden sonraki karının değişmesine olmaktadır. Transfer fiyatının 2.2 \$ olarak belirlenmesi durumunda, konsolide şirketin vergiden önceki kazancı 180.000\$'dir. Bu gelirden X' e 110.000; Y'e ise70.000 kar payı aktarılmaktadır. Y'e göre X'e daha fazla kar payının aktarılmasının nedeni ise vergi oranının X'te daha düşük olmasıdır. Transfer fiyatlandırmasının yükseltilmesi toplam ödenen vergiyi 8.000 \$ azaltırken konsolide geliri de aynı yüksek vergi oranlarının uygulandığı ülkeden düşük vergilemenin yapıldığı ülkeye kaydırılmıştır Sınırlar aşırı işlemlerin sayı, hacmi ve kapsamındaki artışla paralel olarak, çokuluslu şirketler birçok ülkede yerleşen şubeleri ile daha büyük miktarda paralar içeren transferler içine girmektedir. Bu nedenle transfer fiyatlandırmasının etkileri hem çokuluslu şirketlerin karları hem de ilgili ülkelerin vergi gelirleri için giderek daha önemli hale gelmektedir. Çokuluslu şirketler transfer fiyatlarını; karlarını transfer etmek, vergi yükünü azaltmak, kurlardaki değişmelerin zararlarından korunmak gibi amaçları gerçekleştirmek için kullanmaktadırlar.

1.9.2. Tarifeler Üzerindeki Etkileri

Transfer fiyatlandırması yoluyla vergilerde olduğu gibi tarifelerde ayarlanabilir. Transfer fiyatlandırmasının tarifeler üzerindeki etkisini de aşağıdaki örnekte görmek mümkündür. Örneğin; y şubesi % 10 oranında advalorem ithalat vergileri ödemesi gerekir. Advalorem tarifede vergiler ithal edilen mallar üzerinden alınır. O zaman transfer fiyatını artırma Y şubesinin ödemesi gereken vergileri artıracaktır. Tarifelerin transfer fiyatı üzerine konulduğu varsayıldığında; transfer fiyatının değişiminin vergi artı tarife etkilerinin bileşimi şu şekilde olacaktır. Düşük kar payı politikasında, 150.000 \$ ithalat tarifesi ödenir. Y şubesinin vergileri 75.000 \$'a kadar düşecektir. Çünkü tarifeler vergiden indirilebilir. Toplam ödenen vergiler artı tarifeler 495.000 \$'dır Yüksek kar politikasında ise, ithalat vergileri 180.000 \$'a yükselir(tarife artı) ve aynı zamanda Y şubesinin vergileri yarıya kadar (90.000\$) düşer. Toplam vergiler artı tarifeler 450.000 \$'a yükselir. Yüksek kar politikası hala beğenilir. Fakat onun karı 15.000 \$ ile 45.000 \$ kadar azaltılabilir. Genellikle, gelir

vergisi farklılığı ile ilgili advalorem tarife ne kadar yüksekse düşük bir transfer fiyatlandırmasının iyi olduğu o kadar muhtemeldir. Vergi indirimi için transfer fiyatları kullanma ile ilgili bazı maliyetler vardır. Eğer fiyat çok yüksekse, satın alınan ülkesindeki vergi otoriteleri gelirlerden vazgeçmiş gibi görünecek; eğer fiyat çok düşük ise, her iki hükümet müdahale edebilir. X şubesinin hükümeti düşük transfer fiyatlarını vergiden kaçınma olarak görebilir. Aynı zamanda, Y şubesinin ülkesindeki tarife komisyonu dumping veya gelirden vazgeçme olarak görür. Çoğu ülkeler, transfer fiyatlarını kapsayan özel düzenlemelere sahiptir (Günaydın, 1999:171).

1.9.3. Transfer Fiyatlandırmasının Yabancı Doğrudan Yatırıma Etkisi

Transfer fiyatlarında vergileme arttıkça, yabancı doğrudan yatırım azalmaktadır. Bu nedenle gelişmekte olan ülkeler transfer fiyatlarının vergilenmesi konusunda esnek bir tutum sergilemektedirler. Vergi gelirlerini arttırmakla, yabancı doğrudan yatırım arasında tercihte bulunmak durumunda bulunan ülkeler, transfer fiyatlarının vergilendirilmesi hususundaki tavırlarını belirlemektedirler. Almanya, ABD ve Japonya gibi gelişmiş ülkeler vergi gelirlerini arttırmak için, çifte vergilemeye sebep olmak pahasına transfer fiyatlarını vergilemek hususunda daha katı politikalar uygulamaktadırlar (Saraçoğlu, 2006:108).

1.10. Transfer Fiyatlandırması Yöntemleri

Transfer fiyatlandırması dört fiyatlandırma modelinin biri ile başarılabilir. Uluslararası transfer fiyatlandırması stratejileri iki gruba ayrılır. Piyasaya dayalı transfer fiyatlandırması ve piyasaya dayanmayan transfer fiyatlandırmasıdır. Piyasaya dayanmayan transfer fiyatlandırması, maliyete dayalı, pazarlığa dayalı ve ikili esasa dayalı olmak üzere üç bölüm şeklinde değinilecektir. OECD'e göre uluslararası ticaretin yaklaşık %60'ı çokuluslu işletmelerin birimleri arasında yapılmaktadır ve çokuluslu işletmelerle, hükümetler arasındaki en büyük anlaşmazlık noktası transfer fiyatlandırması problemidir. Dolayısıyla çokuluslu şirketler bağlı işletmeleri ile ürün ve hizmet transferlerinde belirledikleri fiyatlar ile ödeyecekleri vergi tutarlarını ayarlayabilmektedirler. Transfer fiyatlandırmasında şirketlerin hangi yöntemi seçmeleri gerektiği oldukça önem arz etmektedir (Yakar ve Ünal, 2007: 130).

1.10.1. Piyasaya Dayalı Transfer Fiyatlandırması

Tam rekabet koşullarının sorunsuz islediği piyasalar mevcut olduğunda, piyasa fiyatı doğru transfer fiyatı olarak kabul edilir. Bu yöntem pazar fiyatını temel alan transfer fiyatlandırması olarak da adlandırılır. Tam rekabet koşullarının olduğu piyasa fiyatları ile fiyatlandırma bölümler arası mal transferinde bölümlerin maliyetlerini tam olarak yansıtır ve bölümlerin özelliğini korumasını sağlar. Bu fiyatlar tam rekabet koşullarında olduğu için objektif olarak kabul edilmelidir. Piyasaya dayalı transfer fiyatlandırması, şirket grubu içinde malların değişimi için cari piyasa fiyatını kullanır. (Koyuncu, 2005:382).

Bu fiyatlar piyasada belirlendiğinden onların objektif olduğu ve satış birimleri tarafından ayarlamaya gerek kalmadığı düşünülür. Piyasaya dayalı transfer fiyatlandırması metodunu kullanma, satış birimlerini, piyasa fiyatından satmak için teşvik eder ve aynı zamanda doğru bir transfer fiyatı seçme konusunda bölümler arasındaki uyuşmazlığı minimize eder. İşletmenin bir bölümünün ürettiği mamül veya hizmet için piyasada oluşmuş fiyatlar olduğunda, aynı fiyatların transfer fiyatlandırmasında uygulanması satıcı bölümün karlılığını ve rekabet koşullarını artıracaktır. Bu yöntemde kar merkezlerinde mal veya hizmetler aynı zamanda işletme dışında da satılabilecektir (Mısıroğlu, 2003:12).

1.10.2. Maliyete Dayalı Transfer Fiyatlandırması

Tam rekabet koşullarının olmadığı piyasada veya ürünün çok özel bir ürün yapan metreyi ilk olması gibi durumlarda piyasa fiyatının olmadığı veya tespitinin zor olması maliyete dayalı transfer fiyatlandırmasını gerekli kılmaktadır. Piyasada bulunan birçok ürün için piyasaya dayalı transfer fiyatlandırması mümkün değildir veya pratik değildir (Küçükkaya, 2005:59).

Çünkü ürün özel bir parça olabilir, fiyat listeleri geniş bir şekilde geçerli olmayabilir ve iç ürün tüketici hizmeti veya kalite, hazır ithal mallardan farklı olabilir. Bu durumlarda birçok firma üretim bölümünün üretim maliyetine dayalı olarak transfer fiyatlarını hesaplar. Maliyete dayalı transfer fiyatlandırması yönteminin uygulanmasında işletmeler özellikle maliyetlerin belirlenmesinde bazı zorluklarla karşılaşabilir. İşletmelerin faaliyetlerine devam edebilmeleri için maliyetlerini

karşılatabilecek konumda olmaları gerekmektedir. Ancak piyasadaki rekabet koşulları gereği şirketlerin fiyatlarını düşürmek zorunda kaldıkları dönemler bulunmaktadır. Bu nedenle, mal veya hizmetlerin maliyeti ile piyasa fiyatları arasında anlamlı bir ilişki her zaman olmayabilir. Transfer, ana şirketin mümkün olan en düşük üretim maliyeti sağlamak için yapılmaktadır (Aslan, 2004:53).

Maliyete dayalı transfer fiyatlarının; tam maliyet, değişken maliyet ve tam maliyet artı kar payı olmak üzere üç değişik şekli vardır (Çelik, 2000;106).

Tam maliyete dayalı transfer fiyatlandırması genellikle önerilmemektedir. Bölüm performansını değerlendirmek için iyi bir yol değildir, üretim bölümü transfer fiyatlandırması için fazladan maliyet eklemesi yoluna gidebilir. Değişken maliyete dayalı transfer fiyatında, transfer fiyatı olarak satıcı bölümün değişken maliyetleri esas alınmaktadır. Maliyet artı kar payı yöntemi ise, tam maliyet veya değişken maliyet artı normal kar şeklindedir. Transfer fiyatlandırması olarak değişken maliyetlerin baz alınması durumunda bir kısım problemler ortaya çıkmaktadır. Birinci problem satıcı bölümün sabit maliyetlerini geri alamaması nedeniyle, karlarının olumsuz etkilenmesidir, bir diğer problem ise üretim bölümünün değişken maliyetlerinin yüksek hesaplanması gibi, çarpıtmayı özendirme içerebilmesidir ayrıca değişken maliyete dayalı transfer fiyatlandırması karar sürecinde yararlı olmasına karşın, faaliyet değerlemesinde etkili olamamaktadır (Hatunoğlu, 2006:120).

- **Gerçek Maliyetler:** Üretimi yapan departmanın doğrudan ve dolaylı genel giderleri ürünün maliyeti ile ilişkilendirilmektedir. Bölüm genel giderleri bölümün doğrudan yaptığı genel giderlerden ve şirketin diğer genel giderlerinden bölümün payına düşen kısımdan oluşmaktadır. Bu yöntemde bölüm yöneticileri transfer fiyatlandırmasını belirleme yetkisine sahip değildir. Transfer fiyatı merkez tarafından belirlenmektedir. Bölümler arası transferin az olduğu işletmelerde kullanılmaktadır (Köse ve Ferhatoğlu, 2008:60).

- **Standart Maliyetler:** Standart maliyetler; belli bir gelişme düzeyinde belli koşullar altında belli fonksiyonların ve belli bölümlerin fiili maliyetlerinin ne olması gerektiğine ilişkin öngörülerdir. Standart maliyet yönteminde, giderler fiili tutarlar üzerinden izlenirken, standart tutarları üzerinden maliyetlere yüklenir. Standart maliyetler gerçekleşen giderler ile standartlaşan giderler arasındaki sapmaları ortaya koyarak, yönetim farklarının nedenlerini araştırmak ve gerekli önlemin alınmasını sağlamaktadırlar (Beylik, 2004:119).
- **Marjinal Maliyetler:** Eğer mamul için tam rekabet piyasası yoksa ya da herhangi bir nedenle, satın alabilme bağımsızlıkları olan şirketler için iyi tanımlanmış bir piyasa yoksa transfer fiyatlandırması için bir diğer temel de marjinal maliyetlerdir. Bu yöntem de maliyet temeline dayalı transfer fiyatına kar marjı eklenerek transfer fiyatı oluşturulur. Satış fiyatından değişken maliyetin çıkarılması ile elde edilen kar marjı, transfer edilen ara malı alan ve satan bölümler arasında dağıtılır. Böylece bölüm yöneticileri arasındaki transfer fiyatı anlaşmazlıkları da giderilmiş olur (Aslan, 2004:53).

1.10.3.Pazarlığa Dayalı Transfer Fiyatlandırması

Üzerinde anlaşma sağlanan veya pazarlık sonucu belirlenen bir fiyatın kullanılması çoğu kez piyasa fiyatlarının kesinleşmiş bir şekli olarak kabul edilir. Üçüncü kişilerle alış veriş yapmada bölüm yöneticilerine transfer fiyatını belirlemede tam yetki verilmektedir. Bunun önemli yararları vardır. Pazar fiyatı, liste fiyatlarını temel alan pazar fiyatlarına dayalı fiyatlandırmada karşılaşılan bazı sorunları çözebilir. Bölüm yöneticileri arasında pazarlıkla tespit edilen transfer fiyatı, yöneticilere kar üzerinde kontrol imkanı verir. Görüşmelerle belirlenen transfer fiyatlandırma yöntemi sonucunda saptanacak transfer fiyatlandırma yönteminin etkin olabilmesi için aşağıdaki koşulların sağlanması gerekmektedir (Köse ve Ferhatoğlu,2008:63).

- Alıcı ve satıcı bölümler, arasındaki transfer fiyatlandırmasını pazarlık ederek belirlemelidir.
- Alıcı ve satıcı bölümlerin, seçenekler, Pazar koşulları ve fiyatlarla ilgili bilgilere sahip olması gerekmektedir.

- Alıcı ve satıcı bölümler birbirleriyle ve üçüncü kişilerle alışveriş yapıp yapmamakta serbest olmalıdırlar.

Ara malı için tam rekabet piyasası eksikliği ve maliyete dayalı fiyatlandırma kurallarının sınırlamalarının farkında olma dolayısıyla belki de bir transfer fiyatı oluşturmak için en pratik metot iki bölüm yöneticileri arasındaki anlaşma yoluyla yapılandır. Bu yöntemin başarısı için malın bir piyasasının olması ve yöneticilerin piyasadan haberdar olması, alıcı ve satıcıların dışarıdan mal alıp satmada serbest olması gerekir (Günaydın, 1998:246).

1.10.4. İkili Esasa Dayalı Transfer Fiyatlandırması

İkili transfer fiyatlandırması sisteminde, satıcı ara malını transferinde transfer fiyatı olarak değişkenler artı belli bir karı, alıcı ise transfer fiyatı olarak sadece satıcının değişken maliyetlerini kabul etmesi ile ortaya çıkar. Bu durumda satıcı katkı oranını artırmış, alıcı ise yüklenmemesi gereken giderlerden arındırılmıştır. Bu politika, piyasaya dayalı fiyatlandırma ve zaruri iç kaynağın avantajını birleştirir. Kısacası, satıcı ve alıcı bölümler farklı transfer fiyatlandırma yöntemleri kullanarak aralarında işletmenin genel karlılığı açısından bir denge oluşturmaya çalışmaktadırlar. Yöntem uygulandığında hem alıcı hem satıcı bölüm kar merkezi olarak kabul edilmektedir (Gürsoy, 1999:765).

Alıcı birim transfer edilmiş malı maliyetine alır ve satıcı birim piyasa fiyatı ile alacaklandırılır. Bu metotta hem alıcı hem de satıcı optimal miktarda talep ve arz etmeye teşvik edilir. Alıcı fırsat maliyetini öder ve satıcı üretilenin gerçekleştirilebilir değerini alır. Bu metot fırsat maliyetlerini tatmin etme sorununu ortaya çıkarır ve arzuları onların fırsat maliyetlerini yanlış tarif etmeye teşvik edebilir. Bu yöntem işletme düzeyinde mükerrer kar saptanmasına ve işletme karının olması gerekenden fazla görünmesine neden olabilmektedir. Bu yüzden kar saptanmadan önce kar aleminde bazı düzeltmelerin yapılması gerekir. (Çelik, 2000:107).

Tablo 6'da transfer fiyatlandırmasında kullanılan yöntemlerin avantajları ve dezavantajları yer almaktadır.

Tablo 6. Transfer Fiyatlandırmasında Kullanılan Yöntemlerin Avantajları Ve Dezavantajları

YÖNTEM	AVANTAJLARI	DEZAVANTAJLARI
Piyasa Fiyatını Esas Alan Transfer Fiyatlandırması	Gerçekçi Olması Fiyatın saptırılmasına daha az imkan verilmesi. Uzun dönem satın alma kararlarına imkan verilmesi. Bölmelere Özerklik sağlanması Satıcıyı dış ticaretlere rekabetçi hale getirir. Vergi otoritelerine tercih edilen emsal fiyat standartlarına sahiptir.	Bazı mal ve hizmetler için uygulanamaması Bölmeler arası dayanışmayı sağlayamaması Ara malların genellikle piyasa fiyatı yoktur Komisyonlar yoktur Satış maliyetleri azaltılarak maliyet tasarrufları için ayarlama yapılmalıdır
Değişken Maliyeti Esas Alan Transfer Fiyatlandırması	Birden fazla ünitenin transferinde, transfer fiyatının fırsat maliyetine yaklaşabilmesi. Eğer satın alma bölümü fazla kapasiteye sahipse, satın alma bölümünde gereken sayıda ünite satın alma imkanı vermesi. Alıcı içeriden almaya yönlendirilir.	Satın alma bölümlerine, sabit maliyetlerini yeniden kazanabilme imkanı vermemesi. Değişken maliyetin çıktı miktarına göre değişmesi. Satış departmanını sabit maliyetlerini değişken maliyet olarak göstermeye özendirir.
Tam Maliyeti Esas Alan Transfer Fiyatlandırması	Hangi maliyetlerin sabit hangilerinin değişken olduğunu üzerine yapılan tartışmalara son verilmesi. Uygulamasının kolay ve anlaşılır olması. Vergi otoritelerince değişken maliyete tercih edilmesi	Satış bölümünün kendi verimsizliğini satın alma bölümüne aktarabilmesi. Satın alma bölümünün olması gerekenden az ünite mal satın alması. Sabit maliyetler karar almayı zorlaştırmaktadır.
Karşılıklı Anlaşma ile Tespit Edilen Transfer Fiyatlandırması Pazarlık Fiyatı	Hem satış hem de satın alma bölümlerinin, karlarını maksimize edebilmeleri. Uygun miktarda transfer edilebilecek mal miktarının belirlenmesi. Önemli anlaşmazlıklar olduğunda uygulaması en kolay yöntemdir	Zaman kaybı. Yöntemin başarısının bölüm yöneticilerinin müzakere yeteneğine bağlı olması. Pazarlık gerektirir ve otonomiyi azaltır. Vergi problemleri olabilir.
Satın Alma ve Satış Bölümlerinin Yeniden Organize Edilmesi	Transfer Fiyatlandırması Üzerine masraflı tartışmaları ortadan kaldırması	Farklı sorumluluk merkezlerinin sağlayacağı yararları düşürmesi

Kaynak: Koyuncu (2005:389).

1.11. Transfer Fiyatlandırması Yöntemlerinin Başarı Koşulları

Transfer fiyatlandırması yöntemleri belirlenirken seçilecek yöntemin işletmeyi başarıya ulaştırabilmesi için bazı şartların sağlanması gereklidir. Bu şartlar sağlanmadığı takdirde işletmenin başarısı sağlaması güçleşmektedir. Günümüzde işletmelerin başarı ölçütlerinden birisi belki de en önemlisi kardır. İşletmeler karlarını tespit ederlerken sadece maliyeti hesaplamakla yetinmeyip satış fiyatlarını da bilmek zorundadırlar. Satış fiyatlarının bilinmesiyle birlikte gerçekçi bir kar-zarar tespit edilebilecektir. Transfer fiyatlarının işletmeyi başarıya ulaştırması bazı koşulların gerçekleşmesine bağlıdır. Bu koşulları aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Özkanlı, 2003:120).

- Yerleşmiş bir pazar fiyatının varlığı,
- Yönetimin bilgi akış sisteminin mükemmel olması,
- Yetenekli yöneticilerin varlığı,
- Transferi yapılacak ara malın rahat üretilmesi, pazardan alınması ve pazara sürülmesinde sorun olmaması,
- Yöneticilerin serbestçe anlaşma yapma ve pazarlık etme olanağının bulunmasıdır

1.11.1. Yönetimin Bilgi Akış Sisteminin Standardı

Üst yöneticilerle, alt yöneticilerin arasında iletişim sisteminin olması gerekmektedir. Organizasyonda bilgi alış verişinin ve iletişimin yararlarını yadsımak mümkün değildir. Seçilecek transfer fiyat yönteminin yöneticiler arasındaki iletişimin yoğunluğu ve doğruluğu ile sıkı ilişkisi vardır. Bölümden bölüme transfer edilen malların transfer fiyatı belirlenirken nelerin göz önüne alınacağı ancak yöneticilerin birbirleriyle olan iletişimlerinin ve bilgi alışverişinin son derece olumlu olmasıyla mümkündür. Yönetimdeki bilgi ve iletişim noksanlığı yanlış bir transfer fiyatın belirlenmesine neden olabilir (Peker, 1983:659).

1.11.2. Uzmanlaşmış ve Yetenekli Yöneticilerin Varlığı

Bir bölümden diğer bir bölüme mal veya hizmet transfer edilirken yöneticiler belli bir transfer fiyatını saptamaktadırlar. Burada önemli olan yöneticilerin seçecekleri transfer fiyat yönteminin, bölüm karına ve işletmenin genel karına yapacağı en

yüksek etkisi olmasıdır. İşletmenin organizasyon yapısının merkezci veya ademi merkezietçi olmasına göre farklılık göstermesine rağmen yöneticilerin tecrübe ve yeteneği seçilen transfer fiyat yönteminin işletmeye uygunluğuna göre de oldukça büyük öneme sahiptir. İşletme içinde bölüm yöneticilerinin yetenekli ve hem kendi bölümleri için hem de işletme için uzun dönemli amaçları düşünen yetenekli yöneticiler olmalıdırlar (Bursal ve Yücel, 1999:45).

1.11.3. Pazara Sürülmesinde Sorun Olmaması

Ara malın rahat üretilebilir ve satılabilir bir mal olması gerekir. Gerek kimyasal bileşimi, gerek tedarik sürekliliği, gerekse rakiplerle ilişkileri açısından stratejik nitelik taşıyan ara malların mutlaka firma içi bölümler arasında alınıp satılması gerekebilir. İşletme faaliyetleri içerisinde yer alan, transfer edilecek malın sürekli üretiminin yapılması ve her aşamasının iyi biliniyor olması onun hem alıcı bölüm içerisinde, hem de satıcı bölüm içinde transferini ve fiyatının belirlenmesini kolaylaştırır. İşletme içersinde transferi kolay olup da dış pazardaki transferinin de rahat olması seçilecek transfer fiyat yönteminin başarısını etkiler. Transferi yapılacak malın bir ara mal veya nihai mal olması farklı transfer fiyat yöntemlerinin seçilmesini gerektirebilir. Ancak hem bu ara malın, hem de nihai malın üretiminin rahat ve dış pazarda satılmasının da mümkün olması gerekmektedir. Ancak bu şartlarda seçilen yöntem başarılı olabilir (Peker, 1983:660).

1.11.4. Yöneticilerin Serbestçe Anlaşma Yapma ve Pazarlık Etme Olanağı Bulunması

Seçilen transfer fiyat yönteminin başarıya ulaşma koşullarından sonuncusu da yöneticilerin yetkilendirilmiş olmaları esasına dayanır. Yöneticiler karşı tarafla serbestçe pazarlık yapabilmeli, fiyat konusunda söz sahibi olabilmelidirler. Yoksa belli olan, yani taraflardan birine dayatılan bir transfer fiyatı var ise bölümün moralinin dağılmasına ve her iki bölümün de başarı değerlemesinin olumsuz gerçekleşmesine neden olur. Yöneticilerin özgür verebilecekleri kararların ve transfer fiyatlandırmasının olumsuz sonuçlarının ortadan kalkmasını bu yöntem sağlar (Gürsoy, 1997:37).

BÖLÜM 2: ULUSLARARASI TRANSFER FİYATLANDIRMASI KONUSUNDA ULUSLARARASI DÜZEYDE YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Uluslararası Alanda Transfer Fiyatlandırmasının Uygulanması

Avrupa ülkeleri başta olmak üzere dünyada 45'ten fazla ülkenin yerel mevzuatında transfer fiyatlandırmasına yönelik spesifik yasalar ve düzenlemeler bulunmaktadır. Uluslararası şirketlerle devlet arasında zaman zaman sorunlar yaşanmaktadır. Sorun ve olaylar boyut kazanıp da ülkelerin vergi yasaları tek başına bu sorunları çözmeye yeterli gelmeyince bu konuda çalışmalar yapılmaktadır (Yıldız, 2005:86).

Çokuluslu şirketlerin dünya ticaretindeki payları nedeniyle transfer fiyatları, özellikle ilgili mevzuat uyarınca gerekli belgelendirmeyi yapmayan şirketleri, yapılan denetimlerde zor durumda bırakmaktadır. Ancak Türkiye'de Kurumlar Vergisi Kanunu ilişkili şirketler arasındaki alışverişlerde ülke içi ya da uluslararası ayrımı yapmamıştır. Ülkelerin transfer fiyatlandırmasını uygulamaması durumunda büyük bir çifte vergilendirme riski doğabilir. Transfer fiyatlandırması konusu OECD forumu kanalıyla uluslararası alanda tanınmıştır (Aktaş, 2004:79).

2.2. Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Konusunda OECD'nin Çalışmaları

Çokuluslu şirketlerin vergilendirilmesinde en çok sorun yaratan konu, uygun transfer fiyatlarının saptanmasıdır. Transfer fiyatları, hem vergi yükümlüleri hem de vergi idareleri için büyük önem taşımaktadır. Çünkü bunlar farklı vergilendirme yetkileri altında faaliyet gösteren bağlı işletmelerin gelir ve giderlerini ve dolayısıyla vergi matrahlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Transfer fiyatlandırması sorunları, aynı vergilendirme yetkisi altındaki bağlı işletmeler arasında da görülür. Ancak bu sorunun uluslararası boyutunun çözümlenmesi çok daha güçtür, çünkü bu tip sorunlarda birden fazla devletin vergilendirme yetkisinin kullanımı söz konusudur ve bu yüzden transfer fiyatının bir devlette yeniden ayarlanması bir diğer devlette de karşı ayarlamamanın yapılmasını gerekli kılar. Fakat diğer devletin karşı ayarlamayı uygun görmemesi halinde, çokuluslu işletme grubu, ortaya çıkabilecek vergilendirme riskinin en aza indirilmesi, sınır ötesi işlemlerde uygulanacak transfer fiyatlarının

belirlenmesi konusunda ortak bir uluslararası paydanın yaratılmasına bağlıdır (Soydan, 1996:107).

OECD'nin bu amaçla düzenlediği çokuluslu işletmeler ve vergi daireleri için transfer fiyatlandırması rehberi, bağlı işletmelerin transfer fiyatlarının değerlendirilmesinde emsallere uygunluk ilkesinin uygulanmasını konu edinmektedir. OECD'nin çokuluslu işletmeler ve vergi idareleri için hazırladığı bu rehber ilk olarak 1979 yılında yayımlanmıştır. OECD. Mali ilişkiler Komitesi tarafından onaylanan çalışma 1995 yılında Transfer Pricing Guidelencesfor Multinational Enterprises and Tax Administration başlığıyla yeniden basılmış ve aynı çalışma bir takım ilave ve revizyonlarla 1999 yılında güncelleştirilmiştir. 1977 yılında gerçekleştirilen. Eğer bir ülkenin mali yöntemi düzeltim yaparsa, ilgili kurul diğer ülkeyi de düzeltim yapmaya çağıracaktır. OECD, 1979 yılında fiyatlandırma için üç yöntem önermiştir (Uyanık,2001:72).

Karşılaştırılabilir Kontrol Dışı Fiyat Yöntemi: Bağımsız tarafların benzeri durumlarda, benzeri mallar için uyguladıkları fiyat, olması gereken fiyattır (İçten, 2008:25).

Yeniden Satışta Fiyat yöntemi: Bağımsız tarafın ürün için ödediği fiyata satıcının harcamalarını ve kabul edilebilir bir karı kapsayan uygun bir pay eklendikten sonra oluşan fiyattır (Yakar ve Ünal,2007:128).

Maliyet Artı Yöntemi: Alt şirkete ya da diğer bölüme satışta, maliyete eklenen uygun bir paydan sonra oluşan fiyattır (Emmanuel ve Mehafd, 1994:66).

Daha sonraki yıllarda diğer yöntemler başlığı altında işleme dayalı kar yöntemleri olarak kar bölüşüm yöntemi ve işleme dayalı net kar marjı yöntemi ile emsallere uygunluk ilkesi dışında global dönüşüm formülü, bir yaklaşım olarak rehberde yer almıştır. OECD'nin transfer fiyatlandırması konusundaki gözden geçirilmiş geniş kapsamlı son düzenlemesi 27 Temmuz 1995 tarihlidir. Bu tarihten sonra da çeşitli eklemeler yapılmıştır. Ancak, bu eklemeler 1995 tarihli düzenlemeyi değiştirici nitelikte değildir. Gerçekte, ilkeler ve önerilen yöntemler açısından 1979 raporu temel özelliğini korumaktadır. 1995'deki düzenlemeler ile ayrıntılarda önemli değişiklikler gerçekleşmiştir. OECD, emsallere uygunluk ilkesi çerçevesinde transfer

fiyatlandırmasının yapılmasında işleme dayalı yöntemleri karşılaştırılabilir kontrol dışı fiyat yöntemi, yeniden satış fiyatı yöntemi ve maliyet artı yöntemi tercih etmektedir. Bununla birlikte bu üç geleneksel yöntemden birisini kullanmak mümkün değilse, diğer yöntemler kullanılabilir (Kapusuzoğlu, 2006:24).

Rehber, transfer fiyatlandırması meselelerine karşılık ve tatminkâr çözümler bulmak ve böylelikle çıkabilecek uyuşmazlıkları önlemek yoluyla, hem OECD üyesi ülkelerin hem de üye olmayan devletlerin vergi idarelerine ve çokuluslu işletmelere yardım etmeyi hedeflemektedir. Rehberde, çokuluslu bir işletme grubunun kendi içindeki ticari ve mali ilişkilerinin emsal bedel ilkesine uygunluğunun hangi yöntemlerle değerlendirilebileceği açıklanmaktadır (Soydan, 1996:109).

1979 raporu ve 1995 rehberi arasındaki en önemli farklılıklardan birisi ürünlerin, işlemlerin ve firmaların bireysel özelliklerine daha fazla odaklanması ve kıyaslanması, karşılaştırma üzerinde transfer fiyatlandırmasının oluşturulmasında daha fazla durulmasıdır. Bir diğer önemli değişiklik de transfer fiyatlandırmasının oluşumunda dokümantasyon gereksinimine daha fazla değinilmiş olmasıdır. OECD'nin transfer fiyatlandırması rehberi, transfer fiyatlandırmasını üç ana kategori içinde ele almaktadır (Dodsworth Hobster, 1996:118).

- Geleneksel işleme dayalı yöntemler,
- İşleme dayalı kar yöntemleri,
- Global bölüşüm formülü yaklaşımı

Son düzenlemelerde, emsallere uygunluk ilkesi ile hiçbir bağlantı noktası olmayan global bölüşüm formülü yaklaşımı yöntem olarak kabul edilmemektedir. Çünkü bu yöntemler teoride ve pratikte transfer fiyatlandırması sorunları için uygun çözümler üretmemektedir. Bununla beraber bazı ülkelerde bu yöntemler, vergi gelirini artırıcı etkisi nedeniyle hala dikkate alınmaktadır. Ayrıca, global ticaretin yoğun etkisinin olduğu bankacılık sektöründe bazı olaylarda global bölüşüm formülü yaklaşımı çözüm olabilmekte ve mali otorite tarafından tanınabilmektedir (Kapusuzoğlu, 2003:150).

OECD'nin genel amaçları çerçevesinde düzenlediği uluslararası şirketler ve vergi daireleri için transfer fiyatlandırması rehberi, transfer fiyatlandırmasında uluslararası

bir uyum sağlamaya ve bu alandaki sorunları çözmeye çalışmaktadır. Bu rehber bir yasa olmamakla beraber OECD üyesi olsun ya da olmasın birçok ülke tarafından başvuru en önemli kaynaktır. OECD Üyesi ülkeler, yurtiçi transfer fiyatlandırması uygulamalarında bu rehber’de yer alan ilkelere uygun davranmaları konusunda; vergi mükellefleri ise, transfer fiyatlandırması ile ilgili uygulamalarının emsallere uygunluk ilkesine paralellik gösterip göstermediğinin vergisel açıdan değerlendirilmesinde, bu rehberi bir referans olarak kullanmaları için teşvik edilmektedir. Vergi idareleri ise, vergi incelemeleri sırasında mükelleflerin emsallere uygunluk ilkesinin uygulanması konusundaki ticari yargılarını dikkate almaları ve transfer fiyatlandırması konusundaki analizlerini bu bakış açısına göre gerçekleştirmeleri konusunda teşvik edilmektedirler (Güner, 2004:14)

2.3. OECD’de Örtülü Sermaye

Örtülü sermaye, vergi sistemlerinde örtülü kazanç gibi bir tür vergi güvenlik tedbiri olarak kullanılmaktadır. Ancak iki güvenlik tedbiri arasında önemli farklılıklar mevcuttur. Özellikle konu OECD zemininde tartışıldığında bu durum daha net ortaya çıkmaktadır. Çünkü OECD’nin örtülü sermaye ile ilgili doğrudan bir düzenlemesi yoktur. OECD model çerçevesinde bu konuya ilişkin şu açıklamalara yer verilmiştir. Borç alan işletmeler, karlarını emsal bir durumda oluşabilecek kar miktarına yükseltmeyi sağladığı sürece örtülü sermaye hakkında ulusal mevzuatlar geçerli olabilecektir. Sadece borç ilişkisi içinde geçerli olan faiz oranının emsallere uygun olup olmadığını değil, aynı zamanda görünüşte borç olan bir ödemenin gerçekten borç olup olmadığını veya başka bir ödeme olarak ki, özellikle örtülü sermaye olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceğini belirlemede de geçerli bir düzenlemedir. Örtülü sermayeye ilişkin kurallar, ulusal işletmenin karlarını emsal karların üzerine çıkarmamalıdır. Mevcut vergi anlaşmalarında bu ilkeye uyulmalıdır (OECD, 2003: 9).

Yukarıda belirtilen ve OECD model anlaşmasının 9. maddesinde geçen bu açıklamalar, belirli bir işlemde uygulanan faizin emsal faiz oranları ile farklılık gösterdiği gerekçesi ile yeniden ayarlamasını olanaklı kılmaktadır. Örtülü sermaye kavramı özellikle şirketlerin finansman ihtiyacı ve bunu giderme yöntemleri ile ilgili ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında şirketlerin iki tür finansman alternatifi

vardır. Bunlardan ilki hisse senedi satışı, ikincisi ise borçlanmadır. Çoğu zaman şirket sermayesinin kendisi kurumlar verginin konusunu oluştururken borçlanma ile sağlanan sermaye vergi açısından bir maliyet unsuru olarak göze çarpmaktadır. İşte burada hisse çıkarımı ile sağlanacak sermayeden ziyade borç yoluyla sağlanan sermayenin kullanımından doğan vergi avantajları şirketlerin bu durumu lehlerine çevirerek daha az vergi ödemelerine neden olmaktadır (Küçükkaya, 2005:159)

Yapılan uygulama ise aslında örtülü sermayeden başka bir şey değildir. Örtülü sermaye farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Bunlardan ilki, hybrid finansman yöntemidir. Hybrid finansman, öz kaynak veya borç yoluyla sermayelendirme arasındaki büyük farklılıktan dolayı ortaya çıkar ve bazen bu durum belirsiz bir hal kazanabilir. Örneğin; şirkete borç verenler ileriki bir aşamada alacaklarını, şirketin hisselerini satın alarak, borcun şeklini değiştirerek ya da borçta bir dönüştürme yaparak tahsil edebilirler (Biçer, 2004:17).

Örtülü sermayenin varlığını ortaya koyan bir diğer husus, şirketin aşırı borç/öz sermaye oranına sahip olmasıdır. Aslında bu belirtinin varlığında bile örtülü sermayenin varlığından kesin olarak bahsedilmesi mümkün olmayabilir. Ancak bu değerlerin orantısızlığı bazı vergi avantajlarının elde edilebilmesi için bir takım çabaların olduğuna dair bir kanıttır. (Işık, 2005: 39).

Eğer ödemeyi yapan şirketin borç/öz sermaye oranı belli bir oranı aşarsa görünürdeki faiz ödemelerinin kar payı olarak değerlendirilmesi mümkündür. Ancak böyle bir oranın belirlenmesi piyasa şartları dahilinde yaygın olarak yer alan oranlarda olsa, belli bir noktaya kadar haksız bir uygulama oluşturacaktır. Bunun yanında OECD'nin her olayı kendi içinde ve şartlarında değerlendirme esasına dayanan başka bir örtülü sermaye belirleme yöntemi de vardır. Ancak bu yöntemin uygulanmasında en temel sorun kalifiye eleman yetersizliğidir. Örtülü sermaye konusu OECD açısından değerlendirildiğinde, OECD'nin kesin hüküm koymaktan yana değil, ulusal mevzuatların düzenlemelerine olanak tanıyan bir yaklaşımda olduğu görülmektedir (Çetin, 2005: 80).

Yani OECD'nin kendi düzenlemeleri de dahil tüm örtülü sermaye belirleme yöntemlerinin olumlu ve olumsuz yönleri düşünülerek kesin bir hüküm vermektense örtülü sermayenin varlığına ilişkin olarak bir takım faktörlerin belirlenmesi OECD

tarafından daha uygun görülmüştür. Konuya ilişkin OECD'nin belirlediği faktörler aşağıdaki şekildedir (OECD, 2003: 9)

- Yüksek borç/öz sermaye oranı,
- Borçlunun uzun dönem finansman ihtiyacı,
- Borç alındığı durumda var olan ortaklık payları veya böyle bir ortaklığın şartları dahilinde oluşacak ortaklık payları ve orantısı,
- Zarardan kurtulmak için finansal pozisyonu düzeltme çabaları,
- Faiz ödemelerinin ticari faaliyetlerin sonuçları ile ilişkilendirilmesi,
- Borcun bir aşamada sermayeye dönüştürülmesi taahhüdü,
- Faiz ödemelerinin, borç karşılığında alınabilecek getirinin üzerinde olması,
- Faiz ve anapara ödemelerinin diğer kredi verenlere göre ikincil önemde olması yani bu kapsamdaki ödemelerin karşılanması şirket açısından daha az bir öneme sahip olması,
- Borcun geri ödenmesinin şartlara bağlanmış olmaması veya karın durumuna göre miktar ve tarih olarak belirlenmemesi.

2.4. OECD' nin Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Düzenlemeleri

Transfer fiyatlandırmasına ilişkin temel düzenlemeler esasen, OECD tarafından yapılmaktadır. ABD dışındaki gelişmiş ülkelerin hemen hemen hepsi, OECD tarafından hazırlanan ve sürekli olarak gözden geçirilip yenilenen OECD düzenlemelerini esas almaktadırlar.

2.5. OECD'nin Transfer Fiyatlandırması Yöntemleri

Şirketler, transfer fiyatlandırması nedeniyle herhangi bir cezai müeyyideye maruz kalmamak için, transfer fiyatını belirlerken emsallere uygunluk ilkesine bağlı kalmak zorundadırlar. Çünkü transfer fiyatlandırmasında baz alınan temel kriter emsal bedele uygunluk kriteridir. Diğer bir deyişle, ilişki kişilerle yapılan işlemler emsallere uygunluk ilkesine aykırı olmamalıdır (Ak, 2006:101). OECD transfer fiyatlandırmasını ilk olarak model vergi anlaşması ile tanımıştır. OECD'nin transfer fiyatlandırması bakışı emsallere uygunluk ilkesine dayanmaktadır.

Emsallere uygunluk ilkesi OECD model anlaşmasının 7'nci maddesindeki faaliyet karı ve 9'ncü maddedeki ilişkili şirket kavramlarında yer almaktadır. Transfer fiyatlandırmasına yol göstermek amacıyla kılavuzlar bulunmaktadır. Bu kılavuzlarda OECD'nin yanı sıra Avrupa Birliği Karma Transfer Fiyatlandırması Forumu çifte vergilendirmeyi önlemek ve mükelleflerin mevzuat uyum masraflarını azaltmak amaçlarıyla özellikle peşin fiyatlandırma anlaşmaları'na işlerlik kazandırmak, tahkim sözleşmelerinin uygulanabilirliğinin geliştirilmesi ve OECD doğrultusunda belgelendirme gereklilikleri için ortak bir yaklaşım oluşturmak hedefleriyle kurulmuştur (Işık, 2005:110).

Transfer fiyatlandırmasında emsal bedel, ilişkili kişilerle yapılan mal veya hizmet alım ya da satımında uygulanan fiyat veya bedelin, aralarında böyle bir ilişkinin bulunmaması durumunda oluşacak fiyat veya bedele uygun olmasını ifade eder. Kurumların ilişkili kişilerle yaptığı işlemlere uygulayacağı emsallere uygun fiyat veya bedelin tespit yöntemleri olan transfer fiyatlandırması yöntemleri olarak OECD aşağıdaki yöntemleri önermektedir (Çakmak, 2007:57).

2.5.1. Geleneksel Yöntemler

Bu yöntemler OECD tarafından öncelikle uygulanması önerilen, diğer yöntemlere kıyasla daha güvenilir sonuçlar verdiği kabul edilen yöntemlerdir. Ancak bu yöntemlerin kullanılması zorunlu değildir. Emsal bedel hangi yöntem daha doğru tespit edilecekse o yöntemin kullanılması gerekmektedir. Söz konusu geleneksel yöntemler; karşılaştırılabilir fiyat yöntemi, maliyet artı yöntemi ve yeniden satış fiyatı yöntemidir (Ak, 2006:101).

2.5.2. Karşılaştırılabilir Fiyat Yöntemi

Bu yöntem, gerek mükelleflerin gerekse vergi idarelerinin en çok tercih ettiği yöntemdir. Bu yöntemde, karşılaştırılabilir durumlarda, karşılaştırılabilir kontrol dışı bir işlemde transfer edilen ürün veya hizmetler için belirlenen fiyat ile kontrollü bir işlemde transfer edilen ürün veya hizmetler için belirlenen fiyat karşılaştırılmaktadır (Kapusuzoğlu,1999:101).

Özetle ilişkili kişilerle yapılan işlemlerde uygulanan fiyat, ilişki olmayan kişilerle yapılan işlemlerde uygulanan fiyatla karşılaştırılarak fiyat tespit edilmektedir (Güzeldal, 2008:164).

Fark olması halinde bu durum, bağlı işletmelerin ticari ve mali ilişkilerinin emsale uygun olmadığını göstermekte olup kontrol dışı işlemdeki fiyatın, kontrollü işlem fiyatıyla değişmesi gerekebilmektedir. Eğer kontrol dışı işlemle, kontrol altındaki işlem arasında fiyatı etkileyen herhangi bir farklılık yoksa ya da küçük ayarlamalarla giderilebilecek çok küçük farklılıklar varsa bu yöntemle elde edilen sonuçlar, emsallere uygunluk tespitinde en doğru ve güvenilir sonuçlar olacaktır. Eğer iki fiyat arasında farklılık söz konusuysa , o zaman bağlantılı kuruluşlar arasında gerçekleşen mal ve hizmet transferine ilişkin ticari ve finansal koşulların emsal bedel prensiplerine uygun olmadığını işareti olarak değerlendirilebilir., bağımsız ve kontrol dışı işleme uygulanan fiyat kontrolü işleme uygulanır (Ertürk, 2007:34)

Karşılaştırılabilir kontrol dışı işlemlerin tespit edilmesi mümkün olduğunda, bu yöntem en güvenilir yöntemdir. Bu durumda bu yöntem diğer tüm yöntemlere tercih edilmektedir (Yakar ve Ünal, 2007:127).

2.5.3. Maliyet Artı Yöntemi

Emsallere uygun fiyatın, ilgili mal veya hizmet maliyetlerinin makul bir brüt kar oranı kadar artırılması suretiyle hesaplanmasını ifade etmektedir. Tanımda yer alan makul brüt kar oranı ifadesi, mal veya hizmetin ilişkisiz kişilere satılması sonucu fiyatı gösteren kar oranıdır (Güzeldal, 2008:165). Bu yöntem özellikle ortak tesislere sahip ve uzun dönemli alım-satım anlaşmaları (sözleşmeli, imalatçı, fason üretim) yapmış ilişkili kuruluşlar arasındaki yarı mamul ve hizmet transferlerinde uygulanabilecek en etkili fiyat belirleme yöntemidir (Güner, 2004:14).

2.5.4. Yeniden Satış Fiyatı Yöntemi

Yeniden satış fiyatı, bağlı bir işletmeden alınan mal veya hizmetlerin bağımsız bir işletmeye yeniden satışında uygulanan fiyattır. Yeniden satış fiyatı, yeniden satış yapan işletmenin amaçladığı brüt kar marjından (yeniden satış kar marjı) düşüldükten sonra kalan tutar, bağlı işletmeler arasında varlık transferi için emsale uygun fiyat olarak nitelendirilebilmektedir. Bu yöntem, pazarlama ve dağıtım

faaliyetlerine uygulandığında güvenilir sonuçlar vermektedir (Yakar ve Ünal,2007:128).

2.5.5. Diğer Yöntemler

OECD uygulamaları, belirli bir yöntemin kullanılmasını zorunlu kılmaz. İlişkili kuruluşlar arasında uygulanan fiyat ya da bedelin emsal bedel ilkesine uygun olup olmadığı konusunda uygulanabilecek en iyi yöntemler, yukarıda saydığımız geleneksel yöntemler olmakla beraber, duruma göre bu yöntemler dışındaki yöntemlerle emsal bedel ilkesinin gerçekleşip gerçekleşmediğinin kontrol edilmesi mümkündür. Geleneksel işlem yöntemlerinin güvenilir olmadığı ya da emsallere uygun fiyata ulaşma olanağının bulunmadığı durumlarda, emsal bedel şartlarını tespit için diğer yöntemler uygulanabilir. Bunlar; kar bölüşüm yöntemi ve işlemsel net kar marjı yöntemidir (Saraçoğlu ve Kaya, 2006:155)

2.5.5.1 Kar Bölüşüm Yöntemi

Kar bölüşüm yöntemi, bir veya daha fazla sayıdaki kontrol altındaki işlemlere ilişkin birleştirilmiş faaliyet karı ya da zararındaki dağıtımın emsallere uygun olup olmadığını değerlendirmektedir. Kar bölüşüm yönteminde öncelikle bağlantılı kuruluşların üstlendiği kontrol altındaki işlemlerden kaynaklanan karın, bağlantılı şirketler için bölüştürülmesi tanımlanmaktadır. Kar bölüşümü, bağlantılı şirketler arasında ekonomik olarak geçerli bir temelde yapılmaktadır. Ekonomik olarak geçerli temel, emsallere uygunluğu yansıtan ya da emsallere uygun olduğu umulan karın saptandığı durumdur. Bu çerçevede öncelikle ilişkili kişi ya da kurumlar arasındaki toplam kar tespit edilecek ve daha sonra da bu kar emsallere uygun biçimde taraflar arasında bölüştürülecektir (Biçer, 2007:142).

2.5.5.2. İşlemsel Net Kar Marjı Yöntemi

İşleme dayalı net kar marjı yöntemi, doğrudan ve dolaylı maliyetlerin indirilmesinden sonra elde edilen faaliyet karını, satışlara, maliyetlere, varlıklara ve benzeri mali büyüklüklere oranlayarak elde edilen kar düzey göstergelerini esas almaktadır. Yöntem, uygun bir temelde maliyetler, satışlar, varlıklar gibi mükellefin gerçekleştirdiği kontrol altındaki işlemin net karlılık payını kontrol etmektedir. Bu yöntemde mükellefin kontrol altındaki işlemde kaynaklanan net karı, aynı

mükellefin kontrol dışı işlemlerden elde edebileceği net kara göre oluşturulmalıdır. Bu mümkün değilse, bağımsız şirketlerin karşılaştırılabilir işlemleri sonucunda elde edilen net kar tutarı yol gösterici olabilecektir. Daha sonraki aşamada, bağlantılı şirketle bağımsız şirket arasında yapılacak işlevsel analiz, işlemlerin karşılaştırılabilirliğinin saptanmasına ve sağlıklı sonuçlar için gerekli düzeltmelerin yapılmasına ihtiyaç göstermektedir (Güzeldal, 2008:170).

2.5.5.3. Peşin Fiyatlandırma Anlaşmaları

OECD rehberinde yer alan tanıma göre peşin fiyatlandırma anlaşmaları, belli bir zaman süresi için geçerli olmak üzere, kontrol altındaki işlemlerde belli kıstaslar doğrultusunda (yöntem, karşılaştırılabilir unsurlar, uygun düzeltimler, gelecekteki olaylar için kritik varsayımlar gibi) peşinen transfer fiyatlandırması saptayan bir anlaşmalardır. Bu yöntemde, uygulayacağı yöntem konusunda tereddüdü bulunan mükellefler Maliye Bakanlığı ile karşılıklı anlaşma yaparak kullanacağı yöntemi tespit etmektedirler. Yöntem üzerinde anlaşma sağlanması halinde, bu yöntem üç yılı aşmamak üzere belirlenen süre ve koşullar altında kesinlik taşıyacaktır. Bu şekilde tespit edilen yöntem, belirlenen koşullar altında eleştiri konusu yapılamayacaktır (Kartaloğlu, 2007:97).

2.6. Transfer Fiyatlandırması Uyuşmazlıklarından Kaçınma ve Çözümüne Yönelik İdari Yaklaşımlar

OECD rehberinin 4'üncü bölümünde vergi mükellefleri ile vergi idareleri arasında çıkabilecek anlaşmazlıkların çözümüne yönelik çalışmaları ve olabilecek çifte vergilendirmeyi önlemeye yönelik yaklaşımları tartışmaktadır.

2.6.1. Transfer Fiyatlandırmasına Uygunluk Düzenlemeleri

Vergi uygunluk düzenlemelerine yönelik geliştirilen ve uygulanan usuller her üye ülkenin kendi yasal mevzuatı ve idari prosedürleri çerçevesinde oluşmaktadır. Pek çok ülkede bu uygunluk düzenlemeleri üç ana noktada toplanmaktadır (Aktaş, 2004: 129).

- Uygunluk düzenlemelerine uymamayı azaltmak. (Örneğin; Vergi stopajları ve bilgilendirme raporları)

- Düzenlemelere uymayı kolaylaştıran pozitif destek sağlamak. (Örneğin; Eğitim ve yayın desteği ile)
- Uyum sağlamamayı cazip olmaktan çıkarmak.

Ulusal egemenlik ve farklı vergi sistemleri gereği, her ülkenin uygunluk düzenlemeleri kendi hükümler alanları içinde kalır. Ancak vergi gelirlerinin başka ülkelere kaymasını engellemek ancak açık prosedürel kurallar ile mümkün olabilecektir. Transfer fiyatlandırması düzenlemelerinde uygunluk konusunun vergi idareleri tarafından değerlendirilmesinde üç önemli unsur bulunmaktadır. Bunlar; inceleme usulleri, ispat yükümlülüğü ve ceza sistemleridir.

2.6.1.1. İnceleme Usulleri

OECD üye ülkeler farklı inceleme usulleri kullanmaktadır. Bu farklılıkların nedeni vergi idaresinin yapısı sistemi, coğrafi farklılıklar iç ve dış ticaret hacmi, nüfus, kültürel ve tarihi farklılıklar olabilir. Transfer fiyatlandırma incelemeleri hem mükellefler hem de idare için çok zorlayıcı olabilir. Bu olaylar veriye dayalıdır ve karşılaştırılabilirlik açısından yorumlama zor olabilir. Bu yüzden pek çok vergi idaresi bu konu ile ilgili uzmanlaşmış vergi elemanı istihdam ederler. Transfer fiyatlandırmasında doğru fiyatı belirlemek kolay değildir. Belli bir aralık içinde belirtilebilir. Seçilen yöntemler tartışmasız bir biçimde doğruyu vermez hatta idare tarafından önerilen yöntemlerin kullanılmasında bile zorlukla karşılaşılabılır (Küçükgüngör,1998: 90).

2.6.1.2. İspat Yükümlülüğü

İspat yükümlülüğü de inceleme usulleri gibi farklılık gösterebilir. OECD üye ülkelerin çoğunda ispat yetkisi vergi idaresine ait olmakla birlikte bu ispat zorunluluğunu mükellefin işbirliği yapmama ya da bilgi vermekten kaçınma gibi durumlarda mükellefe rücu edebilir. Bazı ülke mevzuatlarına göre de ispat yükümlülüğü mükelleflere aittir. Ancak idare mükellefin emsal bedel üzerinden transfer fiyatlandırması yapıyor olsa bile mükellefin vergi matrahının cironun belli bir yüzdesi olmadığı iddiası ile eleştiri yapamaz. Bu durumda mükellef ispat hakkını vergi idaresine aktarabilir (Aktaş, 2004:133).

OECD üyesi ülkelerin ispat yükü kurallarındaki farklılık transfer fiyatlandırması olaylarında ciddi sorunlar yaratacak düzeydedir. Örneğin; inceleme altında olan kontrollü işlemin, ispat yükü vergi yükümlüsüne düşen bir devlet ile ispat yükü vergi idaresine düşen bir ikinci devletle bağları olduğu varsayılınsın. Birinci devletteki vergi idaresi transfer fiyatlandırması konusunda kanıtlayıcı yükümlülüğü bulunmayan bir iddiada bulunabilecek, ikinci devletteki vergi idaresi ise fiyatlandırmanın doğru olmadığını kanıtlayıcı zorunluluğu altında kalabilecektir. Hem ikinci devletteki vergi yükümlüsü hem de birinci devletteki vergi idaresi emsallere uygun bir fiyat oluşturulması için çaba harcamak zorunda bulunmayacaktır. Bu karmaşık bir tabloya ve aynı zamanda çifte vergilendirmeye neden olabilecektir (Soydan, 2007:120).

2.6.1.3. Cezalar

Cezalar genellikle düzenleme ve bilgi verme gibi kurallara uymak ve vergi yükümlülüklerini yerine getirmeyi sağlamak ve bunlardan kaçınanları caydırmak amacı ile gündeme gelmektedir. Cezaların maliyeti kurallara uymamanın getirdiği faydadan daha fazla caydırıcı olarak belirlenir. Ceza rejimleri uygulanırken dikkatli olunmalıdır. Öncelikle bir cezada aynı fiillere yönelik değişik ülkelerdeki uygulamalar karşılaştırılmalı ve farklı isimler kullanılmış olsa da çifte cezalandırma önlenmelidir. Ulusal vergi usul hükümleri, ülkenin yürürlükteki genel vergi sistemiyle yakından ilişkilidir (Türkot, 2005:349).

Örnek olarak vergi sorumlusunu işbirliğine zorlamak için işbirliği olmaması durumunda ilave vergi yükü konması ya da iyi niyet kurallarına aykırılıktan dolayı ispat külfetinin mükellefe aktarılması gibi durumlar olabilir. Cezalar idari ve adli yaptırımlar olarak incelenebilir. Adli yaptırımlar kaçakçılık suçlarında uygulanmaktadır ki bu da vergi idaresine ciddi bir ispat yükü getirmektedir. Ancak idari cezalar transfer fiyatlandırması mevzuatına uyumu teşvikte OECD üye ülkeleri arasında çok uygulanmaz ancak idari cezalar, özellikle parasal cezalar çok yaygındır (Kartal, 2008:150).

2.6.2. Karşılıklı Anlaşma Usulü ve İkame Ayarlamalar

Karşılıklı anlaşma usulü, bir transfer fiyatlandırması ayarlamasından sonra ortaya çıkabilecek çifte vergilemeyi önlemede kullanılan bir araçtır. Tarafların anlaşması

esas olmakla birlikte, karara varılamayan durumlarda tahkime gidilebilmektedir. İkame ayarlamalar ise, transfer fiyatlandırması olaylarında çifte vergilemeyi önlemek için vergi idareleri tarafından yapılmaktadır. Bir vergi idaresi, ikinci bir devlette yer alan bir bağlı işletmenin taraf olduğu işlemlere emsallere uygunluk ilkesini uygulayarak ilk işletmenin vergi matrahını yükselttiği zaman, çifte vergilendirme ancak ikinci devlette ikame ayarlamalar yapıldığı takdirde azaltılabilir veya ortadan kaldırılabilir (Beylik, 2004:419).

2.6.2.1. Eşzamanlı Vergi İncelemeleri

Eşzamanlı vergi incelemeleri, eşzamanlı vergi incelemelerinin üstlenilmesine ilişkin OECD Model Anlaşmanın OECD Model Anlaşma A Bölümünde tanımlanmış bulunmaktadır. Bu anlaşma uyarınca eşzamanlı vergi incelemesi, iki ya da daha fazla tarafın, kendi ülkeleri dâhilinde, elde ettikleri bilgileri paylaşmak amacıyla yönelik olarak, ortak ya da bağlantılı menfaatlere sahip oldukları bir ya da daha fazla sayıdaki vergi mükellefinin vergisel işlemleri üzerinde eşzamanlı ve birbirinden bağımsız incelemeler de bulunmak konusunda bir düzenlemeye girmeleri anlamına gelmektedir (Küçükgüngör,1998:90).

Eş zamanlı vergi incelemeleri, iki veya daha fazla ülkenin vergi incelemelerinde koordinasyon sağlamalarına imkân veren karşılıklı bir yardım şeklidir. Eş zamanlı vergi incelemeleri, diğer bir ülkede bulunan bilgilerin vergi soruşturmasında anahtar bir role sahip olması ve genellikle bu tür temasların daha çabuk ve etkili bilgi alışverişini sağlaması nedeniyle özellikle kullanışlı olabilecektir. Bir eş zamanlı incelemede, ilgili her iki ülke de şirketlerin çifte vergilemesinden kaçınılacak bir sonuca ulaşabilmek için gayret göstermelidir. Eş zamanlı vergi incelemeleri sayesinde elde edilen veriler vergi idarelerince çok hızlı ve karşılıklı olarak incelendiği için güvenilir şekilde değerlendirilmektedir. Bu düzenleme sayesinde ilgili birimlerin transfer fiyatlandırması düzenlemelerine uymaları sağlanmaktadır (Çavuş, 2006:22).

2.6.2 2. Güvenli Sığınaklar (Limanlar)

Emsallere uygunluk ilkesinin uygulanmasında karşılaşılan güçlükler, mükelleflerin, transfer fiyatlandırmasının otomatik olarak vergi idareleri tarafından kabulünü

sağlayan basit bir kurallar dizisini yerine getirdikleri bir ortamın sağlanmasıyla giderilebilir. Bu tür hükümlere güvenli liman ya da güvenli sığınak adı verilir. Resmi olarak, vergilendirme bağlamında bir güvenli liman belirli bir mükellef kategorisine uygulanan ve uygun niteliklere sahip mükelleflere, bulunmadıkları takdirde vergi yasaları tarafından uygulanacak olan vergisel yükümlülüklerin yerini alan istisnai, genellikle daha basit nitelikte vergi yükümlülüklerini uygulayarak, bu mükellef grubun vergisel yüklerini azaltan bir yasal hüküm şeklinde tanımlanabilmektedir (OECD, 2007:47).

Özellikle transfer fiyatlandırmasını ilgilendiren durumlarda güvenli limanın sağlanmasına ilişkin idari yükümlülükler, hedeflenen belli bir mükellef grubunun, ülkenin transfer fiyatlandırmasına ilişkin mevzuatı ve yönetmeliklerinde yer alan hükümlerden tamamen muaf tutulmasından, söz konusu mükellef grubuna güvenli limandan yararlanmaya hak kazanabilmeye yönelik bir koşul olarak belirli bazı kurallara uyma yükümlülüğünün uygulanmasına kadar değişkenlik gösterebilmektedir. Bu kurallar mükelleflerin, örneğin vergi idaresi tarafından kendilerine sağlanan basitleştirilmiş bir transfer fiyatlandırması yönteminin uygulanması, ya da kontrol edilen işlemlere ilişkin olarak raporlama ve defter tutma konularında belirli hükümlere uyulması gibi uygulamalar yoluyla, transfer fiyatlandırması ve bunların sonuçlarını bir yöntem çerçevesinde belirlemelerini öngörebilir. Bu tür bir yaklaşım, mükellefin prosedüre ilişkin kurallara ne ölçüde uyduğunun izlenmesini gerektirdiğinden dolayı, vergi idarelerinin daha yoğun bir biçimde katılımını gerektirmektedir (Öz, 2004:5).

Belirli bir mükellef kategorisine güvenli limanlara erişim sağlanması, birtakım olumsuz sonuçları da doğurabilecektir ve bu olumsuzlukların vergi idareleri tarafından dikkatli bir biçimde değerlendirilerek sağlanacak olan avantajlarla karşılaştırılmaları gerekir.

Olumsuzluklar, aşağıda belirtilen nedenlerden kaynaklanmaktadır (Aktaş, 2004:137).

- Belirli bir ülkede güvenli liman rejiminin uygulanması, yalnızca o ülkenin vergisel hesaplarını etkilemekle kalmaz, aynı zamanda, diğer ülkelerde faaliyet gösteren ilişkili kuruluşların vergisel hesaplamaları üzerinde de etkili olur.

- Güvenli limanların tanımlanmasında tatmin edici kriterlerin belirlenmesi zordur ve bu durum, emsallere uygunluk ilkesiyle tutarlılık içinde olmayan fiyatların ya da sonuçların ortaya çıkmasına neden olabilir

2.6.2.3. Önceden Fiyatlandırma (Peşin Fiyat) Anlaşmaları

Peşin fiyat anlaşması (APA), kontrol edilen işlemlere ilişkin olarak, söz konusu işlemler için sabit bir dönemde transfer fiyatlandırmasının belirlenmesi amacıyla uygun bir dizi kriter (örneğin, yöntem, karşılaştırılabilir değerler ve uygun düzeltmeler, gelecekteki olaylara yönelik önemli varsayımlar) belirleyen düzenlemeler bütünüdür. Peşin Fiyat Anlaşması, resmi olarak bir mükellef tarafından başlatılır ve mükellefle, bir ya da daha fazla ilişkili kuruluş ve bir ya da daha fazla vergi idaresi arasındaki müzakereleri gerektirir. Peşin Fiyat Anlaşmaları, transfer fiyatlandırmasına ilişkin hususların çözüme ulaştırılmasında, geleneksel idari, adli ve anlaşma mekanizmalarına yardımcı olmak üzere tasarlanmıştır. Geleneksel mekanizmaların başarısız olmaları ya da uygulanamamaları durumunda son derece yararlı olabilmektedirler (OECD, 2007:56).

Bu düzenleme, mükelleflerin vergi yasalarına gönüllü uyumunu teşvik eden ve hem mükellef hem de vergi idaresi açısından bu konu ile ilgili harcanan zamanı azaltmayı amaçlayan bir düzenlemedir. Düzenleme, transfer fiyatlandırması ile ilgili belirsizlikleri azaltmak ve uluslararası bağlantılı firmalar arası işlemlerin vergisel sonuçlarının tahmin edilebilir olmasını sağlamak amacıyla Bazı ülkeler, vergi idaresi ile vergi yükümlüsü arasında diğer ilgili vergi idareleri katılmaksızın tek taraflı bir sözleşme yapılmasını kabul etmektedir. Ancak tek taraflı bir peşin fiyat sözleşmesi, diğer devletlerdeki bağlı işletmelerin vergi matrahlarını etkileyebilir. Çifte vergilendirme konusu, birçok ülkenin iki taraflı veya çok taraflı peşin fiyat sözleşmesi yapmayı tercih etmesine yol açmaktadır ve hatta bazı ülkeler tek taraflı sözleşmeleri kabul etmemektedir (Beylik, 2004:420).

Bazı ülkelerde ise iç hukuk, vergi idarelerine vergi yükümlüleri ile böyle anlaşmalar yapmalarına izin vermemektedir. Bu tür devletler bakımından peşin fiyat sözleşmesi, ancak bir vergi anlaşması tarafı ülke ile ve karşılıklı anlaşma usulü aracılığıyla yetkili makamlar tarafından yapılabilmektedir (Soydan, 1996:131).

2.6.2.3.1. Peşin Fiyat Anlaşmalarının Sağladığı Avantajlar

Bir peşin fiyat anlaşması programı, uluslararası işlemler üzerindeki vergisel uygulamaların önceden tahmin edilebilirliğini artırarak belirsizliğin ortadan kaldırılması konusunda mükelleflere yardımcı olabilmektedir. Peşin satış anlaşmaları, gerek vergi idarelerine, gerekse mükelleflere uzlaşmaya dayalı ortamda istişare ve iş birliğinde bulunabilme imkanı sağlamaktadır. Bir peşin fiyat anlaşması, mükellefler ve vergi idareleri arasında transfer fiyatlandırmasıyla ilgili belli başlı hususlar üzerinde ortaya çıkabilecek yüksek maliyet ve zaman gerektiren incelemelerin ve davaların ortaya çıkmasını önleyebilir. Bir peşin fiyat anlaşması imzalandıktan sonra, vergi idaresi mükellef hakkında daha geniş bilgiye sahip olduğundan dolayı, ilgili mükellefin vergi beyannamesinin izleyen dönemde vergi incelemesine tabi tutulması konusunda daha az kaynak gerekir (Aktaş, 2004:144).

İki taraflı ve çok taraflı peşin fiyat anlaşmaları, ilgili tüm ülkelerin katılımı sağlandığından dolayı, adli ve ekonomik açıdan çifte vergilendirme olasılığını büyük ölçüde azaltır ya da tamamen ortadan kaldırır.

Peşin fiyatlandırma anlaşmaları sürecindeki işbirliği, anlaşma programına ilişkin açıklamalar ve bilgilerin iletilmesi, vergi idarelerinin uluslararası şirketler grubunun karmaşık işlemlerini daha kolay kavramasını sağlamaktadır (Nazallı, 2007:123).

2.6.2.3.2. Peşin Fiyat Anlaşmalarının Dezavantajları

Tek taraflı Peşin Fiyat Anlaşmaları, gerek vergi idareleri, gerekse mükellefler açısından ciddi birtakım sorunlara yol açabilmektedir. Tek taraflı peşin fiyat anlaşmalarının içerdiği bir diğer sorun da, müteakbil düzeltmelerden kaynaklanmaktadır. Bir ülkede emsallere uygunluk ilkesi doğrultusunda peşin fiyatlandırma anlaşması ile kabul edilen bir fiyatlandırmayı, diğer bir ülke kendi görüşü doğrultusunda tutarlı bulmayabilir. Böyle bir durum sorunlara yol açacaktır (Yaltı, 2006:10).

Bir diğer dezavantaj da, bir Peşin Fiyat Anlaşmasının, yeterli düzeyde önemli varsayım olmadan, değişen piyasa koşulları üzerinde, güvenilirlikten yoksun bir tahminde bulunması durumunda ortaya çıkmaktadır. Çifte vergilendirme riskini önlemek üzere, bir peşin fiyat anlaşmasının gerekli esnekliğe sahip olması

gerekmektedir; zira statik bir peşin fiyat anlaşması, emsallere uygunluk koşullarını arzu edilen düzeyde yansıtamayabilir. Bir peşin fiyat anlaşması programı, vergi idarelerinin genellikle başka amaçlar için ayırdıkları kaynakları peşin fiyat anlaşmasına tahsis etmek zorunda kalacaklarından dolayı, ilk aşamada, transfer fiyatlandırması üzerindeki denetim kaynakları üzerinde bir zorlamaya neden olabilir (Işık, 2005:82).

Bir diğer potansiyel dezavantaj da, bir vergi idaresinin, bir ÇUŞ grubunun yalnızca bir bölümünün katılacağı belli sayıda ikili peşin fiyat anlaşmalarını üstlendiği durumlarda ortaya çıkmaktadır. Daha sonra imzalanacak olan peşin fiyat anlaşmalarının, diğer piyasalara mevcut koşullar üzerinde yeterince incelemelerde bulunmadan, geçmişte imzalanan anlaşmalarla temelde uyumlaştırılması yönünde bir eğilim ortaya çıkabilir. Bu nedenle, daha önce imzalanan peşin fiyat anlaşmalarının sonuçlarının, tüm piyasaları temsil ediyor gibi bir yaklaşım içinde yorumlanmamasına dikkat etmek gerekir (Kızılot,2002:175)

Diğer bir dezavantaj da, peşin fiyat anlaşmasının, mevcut gerçekler ve koşullara bağlı olarak, bir transfer fiyatlandırması incelemesi bağlamında gündeme gelebilecek işlemlerden daha çok sayıda işlem üzerinde ayrıntılı incelemelerde bulunması gerekecek olmasıdır.

Vergi idarelerinin inceleme prosedürlerinde bir Peşin Satış Anlaşması kapsamında elde ettikleri bilgileri esas amaçları dışında kullandıkları durumlarda da birtakım sorunlar ortaya çıkabilir. Mükellefin sunduğu peşin fiyat anlaşması talebini geri çekmesi ya da ilgili tüm hususlar incelendikten sonra mükellefin başvurusunun reddedilmesi durumunda, ödeme teklifleri, rasyonel çerçeve, görüşler ve yargılar gibi mükellef tarafından peşin fiyat anlaşması talebi ile ilgili olarak sunulan gerçeklere dayanmayan tüm bilgiler, herhangi bir biçimde inceleme sürecinde dikkate alınmayacaktır. Ayrıca, bir mükellefin peşin fiyat anlaşması konusunda başarısızlıkla sonuçlanan bir başvuruda bulunmuş olmasının, o vergi idaresi tarafından, o mükellef hakkında bir incelemenin başlatılıp başlatılmaması yolundaki kararı üzerinde herhangi bir etkisi olmayacaktır. (İçten, 2002:234).

Vergi idarelerinin ayrıca, ticari sırların ve bir peşin fiyat anlaşması ile ilgili çalışmalar sürecinde kendisine sunulan hassas nitelikteki diğer bilgi ve belgelerin

gizliliğini sağlamaları gerekmektedir. Bu nedenle, gizli bilgilerin ifşa edilmemesi konusunda yönetmelikte yer alan kuralların mutlaka uygulanması gerekir. İkili bir peşin fiyat anlaşmasında, tarafların uymaları gereken gizlilik hükümleri de geçerliliğini koruyacak, böylece gizli bilgilerin kamuya verilmesi önlenecektir (Biyar,2007: 85).

Prosedürler oldukça yüksek maliyet ve zaman gerektirdiğinden, bir peşin fiyat anlaşmasından tüm mükellefler yararlanamazlar ve küçük ölçekli mükelleflerin bu tür anlaşmalara erişebilecek maddi güçleri bulunmaz. Bu husus özellikle, bağımsız uzmanların da bu tür anlaşmalarda yer aldıkları durumlarda geçerlidir. Bu nedenle, Peşin fiyat anlaşmaları öncelikle büyük ölçekli transfer fiyatlandırması davalarının çözümüne yardımcı olabilmektedir (OECD, 2007: 65).

2.6.2.4 Tahkim

Dünya ticareti ve doğrudan yatırımlardaki gelişmelere paralel uluslararası vergi ihtilafları da artmaktadır. İhtilaflar sadece vergi mükellefleri ile vergi idareleri arasında kalmamakta, vergi idareleri de kendi aralarında anlaşmazlığa düşebilmektedirler. Vergi alanında da, vergisel anlaşmazlıkların çözümünde tahkim sürecinden yararlanma konusu, gündemde yer almaktadır. Bu bağlamda en iyi bilinen düzenleme, 1 Ocak 1995 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Birliği Üyesi Ülkeler Tarafından Kabul Edilen Transfer Fiyatlandırması Anlaşması (Tahkim Anlaşması) olmuştur ancak; bu anlaşmanın yanı sıra çeşitli ikili vergi anlaşmalarında da, tahkim sürecine ilişkin hükümler yer almaktadır. Bununla birlikte, ne tahkim anlaşması, ne de söz konusu ikili anlaşmalar uygulamaya geçirilmemiştir (Işık,2005:187).

Tahkim konusu, OECD Üyesi ülkelerin gündeminde ilk kez, transfer fiyatlandırması bağlamında ortaya çıkmıştır. 1984 yılında hazırlanan raporda, müteakbil düzeltmelerin tutarlı bir biçimde uygulanabilmesini sağlamak üzere, tahkim prosedürlerinden yararlanılması konusu üzerinde bir tartışma yer almaktadır. Raporda, tahkim sürecinin avantajları ve dezavantajları ele alındıktan sonra, tahkim süreci üzerinde şimdilik herhangi bir tavsiyede bulunmanın uygun olmayacağı sonucuna varılmaktadır (Aktaş,2004:147).

Bununla birlikte, yukarıda da belirtildiği gibi, 1984 yılında raporun hazırlanışından bu yana, birtakım değişiklikler ortaya çıkmıştır. Yukarıda sözü edilen tahkim anlaşması o dönemde henüz taslak haldeydi, ticaret anlaşmasına ilişkin ihtilafların çözümü ile ilgili prosedürler henüz tam olarak geliştirilmemişti, hakemlik süreçleri henüz ikili vergi anlaşmaları kapsamına dahil edilmemişti ve vergi ihtilaflarının ortaya çıkması potansiyelini içeren transfer fiyatlandırmasına ilişkin sorunlar üzerinde bugün var olan yoğun ilgi, henüz ortaya çıkmamıştı. Dolayısıyla, bir vergi tahkim sürecinin ihdas edilmesinin uluslararası vergilendirme sorunlarına uygun bir çözüm önerip önermeyeceği konusunun bir kez daha ve daha ayrıntılı bir biçimde değerlendirilmesi gerekmektedir (OECD, 2007:68).

2.7. Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Konusunda Avrupa Birliği'nde Yapılan Çalışmalar

Bu bölümde, Türkiye'nin üyesi olmayı hedeflediği AB düzenlemeleri ve ABD'ye yer verilmiştir.

2.8. Avrupa Birliği'nde Transfer Fiyatlandırması Uygulaması ve Örtülü Sermaye

AB'de transfer fiyatlandırması ve çifte vergilendirmenin önlenmesine ilişkin ilk çalışmalar 1976 yılında başlamasına rağmen bu konuda en ciddi adım 23 Temmuz 1990' da Tahkim Anlaşması ile atılmıştır. Bu metnin en önemli tarafı, transfer fiyatlandırmasıyla ilgili olarak emsallerine uygunluk ilkesine aykırılık nedeniyle bir üye devlet tarafından yapılan tarhiyat, çifte vergilendirme sonucu doğuruyorsa, karşı taraf için düzeltme öngörülmesindedir. Bu düzenleme, farklılıkları giderme yönündeki girişimlerin üye ülkelerin mali özerliklerini daraltması nedeniyle uygulamada pek işlerlik kazanamamıştır (Organ ve Çelik, 2006:137).

Tahkim anlaşmasında karların saptanmasındaki temel ilke, 4. maddede yer alan emsallere uygunluk ilkesidir. Bu ilkeye göre, anlaşmayı imzalayan farklı ülkelerdeki bağlı firmalar arasındaki mali düzenlemeler, benzeri bağımsız firmalar arasındaki benzeri ilişkilere yansıtılmalıdır. Bağlı firmalar, birinin diğerine doğrudan ya da dolaylı olarak yönetim, kontrol ve sermaye yoluyla bağlantılı olmasını ifade etmektedir (Göktaş,2001:45).

Tahkim anlaşmasına göre, eğer bir ülkedeki firma için yapılan işlem çifte vergilendirmeye yol açıyorsa ilgili ana firma ve şubenin bulunduğu iki ülke arasındaki sorunun çözümü için, tahkim süreci aranabilecektir. Fakat bunun yanında her iki firma ve ülkeler yapılan işlemin düzeltilmesi konusunda fikir birliğine varırlarsa konu daha fazla sürdürülmeyecek ve tahkim süreci devreye girmeyecektir.

Tahkim anlaşmasının temel amacı, transfer fiyatlandırması olayını en kısa sürede çözmektir. Kendi sonuçları ya da bağlantılı oldukları şirketin sonuçları emsallere uygunluk ilkesine aykırılık nedeniyle düzeltmeye tabi tutulan bir firma çifte vergilendirmeye yol açan olayın kendisine bildirilmesinden itibaren üç yıl içinde ilgili makamlara başvurmak zorundadır. Eğer taraflar düzeltme konusunda kendi aralarında anlaşamazlarsa önlerinde iki aşamalı bir süreç vardır (Organ ve Çelik, 2006:138).

İlk aşama karşılıklı anlaşma usulüdür. Amaç çifte vergilendirmeyi önleme yolunda bir sonuç üzerinde anlaşmaktır. Eğer olayın bildirilmesinden itibaren iki yıl içinde çözüm gerçekleşmez ise ikinci aşamaya geçilir. İkinci aşamada ülkeler anlaşma sürecinin başarısız geçmesi sonucu bir danışma komisyonu belirlerler. Bu komisyonun tek işlevi çifte vergilendirmeyi önleme yolunda bir amaca ulaşmaktır. Tahkim süreci bu yapıyı ifade edip, komisyon olay kendisine intikal ettirildiği tarihten itibaren altı ay içinde neticeye ulaşmak zorundadır. Danışma komisyonunun ulaştığı sonuç vergi idarelerini otomatik olarak bağlayan bir sonuç değildir. Ancak komisyon raporunun vergi idarelerine ulaştığı tarihten itibaren altı aylık süre içinde çözümsüzlük hala devam ediyorsa danışma komisyonunun kararı kesin olur (Kızılot, 2002: 191).

Ayrıca ilgili firmalardan birisi vergi kaçakçılığı nedeniyle ciddi bir cezaya maruz kalırsa vergi idareleri çözüm sürecini başlatmak zorunda değildir. Ülkelerin bu mutlak vergilendirme sistemleri ekonomik birliklere dahil olduğunda sorgulanabilir hale gelmektedir. Ekonomik birlikler devletlerin uluslararası ilişkilerini geliştirmek ve dış ticaretlerini serbestleştirmek için kurdukları ekonomik işbirliği boyutlarını aşan uluslararası birliklerdir. Ekonomik işbirliğinin son aşamasını ekonomik birlikler oluşturur ve şimdiye dek gerçekleştirilen ekonomik bütünleşmeler içinde en başarılı ve önemlisi AB'dir (Öncel ve Diğerleri, 2008: 64).

AB’de vergi politikaları, genel politikaları destekleyen ikincil bir politika niteliğindedir. Diğer taraftan AB’nin izlediği temel politikalarının hemen hemen tamamının vergilendirmeyi ilgilendiren yönleri bulunmaktadır. Bu durum özellikle mal, hizmet, kişi ve sermayenin serbest dolaşımını öngören iç pazarın isleyişi, ulaştırma ve rekabet alanındaki politikalar ile bölgesel politikalarda kendini hissettirir (Göktaş, 2001: 46).

AB’nin yukarıda sayılan faaliyet alanları ile ilgili yapacağı düzenlemeler daha çok dolaylı vergilerle ilgili olmaktadır. AB’nin dolaylı vergiler konusunda genellikle ortak bir zeminde bulunduğu söylenebilir (Hamzaçebi, 2002: 23).

AB’de dolaysız vergiler alanında yaşanan uyumlaştırma çabaları dolaylı vergiler alanında yaşanan uyumlaştırma çabalarından çok daha yavaş ilerlemektedir. Bu konuda AB’de zorlayıcı hükümler uygulamaktan kaçınılmaktadır. Bundan dolayı dolaysız vergiler alanında tam bir uyumun sağlandığı söylenemez (Kulu, 2001: 59).

Bu konuda AB, üye ülkelerin iç hukukunun ön planda olduğunu kabul etmektedir. AB üyesi ülkelerin dolaysız vergiler alanındaki uyumlaştırma konuları; çifte vergilendirmeyi önleme, transfer fiyatlandırması düzenlemeleri, yurt dışı zararların durumu ve iki taraflı vergi anlaşmaları ağının tamamlanması şeklinde özetlenebilir (Kulu, 2001: 60).

Dolaysız vergilerin uyumlaştırması konusu içinde yer alan transfer fiyatlandırması AB’nin önemle üzerinde durduğu bir konu olmakla beraber birlik içerisinde halen tartışmalı bir konudur. Transfer fiyatlandırması ve çifte vergilendirmenin önlenmesine ilişkin olarak AB’deki ilk çalışmalar 1976 yılına kadar dayanmaktadır. Özellikle 90/436/EET sayılı direktif transfer fiyatlandırmasını ilgilendiren yönüyle ağır basmaktadır. Çünkü bu direktif aynı zamanda tahkim anlaşmasıdır. Bu direktifin önemli yönü, transfer fiyatlandırması ile ilgili olarak emsallere uygunluk ilkesine aykırılık nedeniyle bir üye devlet tarafından yapılan tarhiyatın çifte vergilendirmeye sebep olduğu taktir de karşı taraf açısından bir düzeltme öngörmesidir (Işık, 2005: 64).

Özellikle uluslararası ticaretin günümüzdeki karmaşıklığı ve ticari davalardaki yetki sorunları göz önüne alındığında çözüm süreçleri buna bağlı olarak bir hayli zaman

almaktadır. İşte bu sorunun çözümüne yardımcı olmak amacıyla tahkim yani hakem yoluyla çözüme müessesesi geliştirilmiştir. Transfer fiyatlandırmasına ilişkin olarak tahkim anlaşması AB üyesi ülkelerin kabulü ile 01.10.1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Beylik, 2004:17).

AB üyesi ülkeler arasında imzalanan tahkim anlaşması uyarınca benimsenen temel ilke, emsallere uygunluk ilkesidir. Buna göre anlaşmayı imzalayan farklı ülkelerdeki bağlı şirketler arasında ki mali düzenlemeler karşılaştırılabilir bağımsız şirketler arasında ki benzeri ilişkileri yansıtmalıdır. Bağlı şirketler, birinin diğerine doğrudan ya da dolaylı olarak yönetim, kontrol ya da sermaye yoluyla bağlantılı olmasını ya da aynı kişinin yönetim, sermaye veya kontrol yoluyla diğer şirketle bağlantılı olmasını ifade eder (TOBB, 2001: 28).

Eğer bir ülkedeki firma için yapılan işlem çifte vergilendirmeye yol açıyorsa ilgili ana firma ve şubenin bulunduğu iki ülke açısından çözüm, tahkim sürecinde aranabilecektir. Ancak her iki firma ve ülkeler yapılan işlemin düzeltilmesi konusunda fikir birliğine varırlarsa konu fazla ileri götürülmeyecek ve tahkim süreci devreye girmeyecektir. Tahkim anlaşmasının temel amacı, transfer fiyatlandırması olayını en kısa sürede çözmektir. Kendi sonuçları ya da bağlantılı oldukları şirketin sonuçları emsallere uygunluk ilkesine aykırılık nedeniyle düzeltmeye tabi tutulan bir firma çifte vergilendirmeye yol açan olayın kendisine bildirilmesinden itibaren üç yıl içinde ilgili makamlara başvurmak zorundadır (Işık, 2005: 65).

Eğer taraflar düzeltim konusunda kendi aralarında anlaşamazlarsa önlerinde iki aşamalı bir süreç vardır. İlk aşama karşılıklı anlaşma usulüdür. Amaç çifte vergilendirmeyi önleme yolunda bir sonuç üzerinde anlaşmaktır. Eğer olayın bildirilmesinden itibaren iki yıl içinde çözüm gerçekleşmez ise ikinci aşamaya geçilir. İkinci aşamada ülkeler anlaşma sürecinin başarısız geçmesi sonucu bir danışma komisyonu belirlerler. Bu komisyonun tek işlevi çifte vergilendirmeyi önleme yolunda bir amaca ulaşmaktır. Tahkim süreci bu yapıyı ifade edip, komisyon olay kendisine intikal ettirildiği tarihten itibaren altı ay içinde neticeye ulaşmak zorundadır. Danışma komisyonunun ulaştığı sonuç vergi idarelerini otomatik olarak bağlayan bir sonuç değildir. Ancak komisyon raporunun vergi idarelerine ulaştığı tarihten itibaren altı aylık süre içinde çözümsüzlük hala devam ediyorsa danışma

komisyonunun kararı kesin olur. Ayrıca ilgili firmalardan birisi vergi kaçakçılığı nedeniyle ciddi bir cezaya maruz kalırsa vergi idareleri çözüm sürecini başlatmak zorunda değildir (TOBB, 2001: 29).

2.9. Avrupa Birliği'ndeki Şirketlerin Karşılaştıkları Vergileme İle İlgili Sorunlar

Artan tasdik masrafları ülkeye özel dokümantasyon ve dil gereksinimleri. Emsal araştırması üzerinde kendi görüşleri bir sıkıntı yaratmaktadır. Bunun sonucunda çifte vergilendirme ve cezalara yönelik risk artmaktadır. Mevcut transfer fiyatlandırmasındaki yetersizlikler çözüm araçlarıyla uyuşmamaktadır. Avrupa Birliği'ndeki vergi otoriteleri ve iş toplulukları arasında karşılıklı danışmaya duyulan ihtiyaç vergi transfer fiyatlandırmasında vergisel sorunlar yaşatmaktadır.

2.10 Avrupa Birliği'nde Çifte Vergilendirme ve Transfer Fiyatlandırması

Avrupa Birliği'nin vergilendirme alanındaki mevzuatına uyum çerçevesinde ülkemizde vergi kanunları yeniden gözden geçirilip, gerekli düzenlemeler ve değişiklikler yapılmaya başlanmıştır. Bu çerçevede, 1949 yılında yürürlüğe giren ve çok sayıda değişiklikle 2006 yılının ikinci yarısına dek ömrünü sürdüren 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu yeniden düzenlenerek ve yerini 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanun'una bırakmıştır (<http://www.resmigazete.com.tr>).

5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 17. Maddesinde düzenlenmiş olan örtülü kazanç ile 16. maddesinde düzenlenmiş olan örtülü sermaye ile ilgili olarak uygulamada idare ile mükellef arasında birçok anlaşmazlık ve mahkemeye intikal eden sorunlar nedeniyle bu konuda Avrupa Birliği esaslarına uygun yeni bir düzenleme yapma ihtiyacı doğurmuştur. Söz konusu kanunda 5422 Sayılı KVK'nın 17.maddesi esas itibariyle korunmuş olmakla birlikte transfer fiyatlandırması başlığıyla yeni bir kavram getirilerek transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını konusunda bir düzenlemeye gidilmiştir. Bu güne kadar Türkiye'de uygulanan mevzuat çerçevesinde transfer fiyatlandırmasına ilişkin bir düzenlemenin bulunduğunu söylemek mümkün değildir (KPMG, Transfer Pricing Documentation).

Buna karşın bu sisteme çok yakın ve sonuçları itibariyle de bu sisteme oldukça benzeyen düzenlemelerin bulunduğu da bir gerçektir. 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nda transfer fiyatlandırması ilgili yapılan düzenleme, Türkiye'nin de üye olduğu OECD'nin çokuluslu şirketler ve vergi idareleri için 1995 yılında bir rapor çalışması şeklinde yayımlanmış olduğu genel transfer fiyatlandırma prensipleri ile uyum halindedir. Bu çerçevede, madde metninde yeni tanımlar yapılmış ve hali hazırdaki kanun maddesinde de ifade edilen bazı kavramlar bu defa teknik terim olarak açıklanmıştır. Avrupa Birliği Konseyi, 23 Temmuz 1990 tarihinde komisyonun önerisi, topluluk çerçevesinde uluslararası olaylarda şirketlerin vergilendirilmesine ilişkin olarak üç ölçü benimsenmiştir (Organ ve Çelik,2006:139).

- Farklı üye ülkelerdeki şirketlere ilişkin hisse senedi alım satımı, varlıkların transferi, birleşme ve bölünme konularında yapılacak vergilendirmeye ait olarak sistem direktifi
- Farklı üye ülkelerdeki ana şirket ve alt şirketlere ilişkin olaylara uygulanabilecek vergilendirmeye ait olarak sistem direktifi
- Bağlantılı şirketlerin karlarının düzeltimi ile ilgili çifte vergilendirmeyi önleme anlaşması Konsey bu üç ölçüyü bir paket olarak tartışmıştır. Tek Pazar olmanın temel amacı, firmaların topluluk içinde vergi kurallarından veya vergi sınırlarından uzakta, herhangi bir engelle karşılaşmadan faaliyette bulunmalarınıdır. Tek pazarın en güvenli avantajı, Topluluk içinde rahatça sınır ötesi faaliyette bulunabilmesidir.

Konseyin Komisyonun önerilerini benimsemesi, bu amaca ulaşmak için atılan önemli bir adımdır. Bu adımlar aşağıda belirtildiği gibidir.

Birleşme Direktifi: Bu direktik ilk olarak 1969 yılında Komisyon tarafından önerilmiştir. Bu öneride belirtilen amaç, su anda belirtilen amaçla aynıdır: Vergilendirmede uygulanabilirliği olan ortak bir sistem. Direktif, sınır ötesi işlemlerde ve bu çerçevedeki diğer işlemlerde vergi tarafsızlığını üç şekilde ortaya koymaya çalışmaktadır (Hamzaçebi,2002:18).

- Bir birleşmede, transfer edilen aktif ve pasiflerin gerçek değeri ile vergi konusu değerleri arasında sermaye kazançlarının vergilendirilmesi açısından bir farklılığa kesinlikle izin verilmemeli, vergi dışı bırakılan gizlenmiş

kaynaklar olmamalıdır. Bunu sağlamak için Direktifin benimsediği yaklaşım şu şekildedir: Transferin yapıldığı ülkenin vergi kaybına uğramaması için alıcı şirket, transfer edilen şirketin bulunduğu ülkede sürekli bir kuruluşa sahip olacak ve burada transfer edilen varlıklar orijinal defter değerleriyle gösterilecektir.

- Transfer edilen şirkete ait varlıkların aktarılmasından dolayı, alıcı şirketin edindiği karlar, vergilendirmeye maruz kalmayacaktır.
- Alıcı şirketin sermayesini temsil eden hisse senetlerinin, transfer edilen şirketin hissedarlarına dağıtılmasından dolayı vergilendirilecek kazanç doğmayacaktır. Ancak, transfer edilen şirketin ortaklarının birleşme sırasında kendilerine verilen hisse senetlerini beyannamelerinde göstereceklerine şüphe yoktur.

Ana Şirket Alt Şirket Direktifi: Bu direktif’de de ana şirket ve alt şirketlere ilişkin olaylarda vergilendirmeye ait ortak bir sistem bulunmaktadır. Ana şirketin bulunduğu ülke, diğer ülkedeki alt şirketin getirdiği karları ya vergilememekte veya dışarıda ödenen verginin içerideki vergi miktarına kadar olan kısmını indirim konusu yapmaktadır. Ne alt şirketin bulunduğu ülke, ne de ana şirketin bulunduğu ülke, bu konuda zorla vergi almamaktadırlar (Aslan,2004:31).

Tahkim Anlaşması: Bu üçüncü ölçüyü konsey, 23 Temmuz 1990’da kabul etmiştir. Bu tahkim süreci, üye ülkelerin vergi idareleri arasında, transfer fiyatlandırmasına ilişkin olarak farklı görüşlerden doğan sorunları gidermeye yöneliktir. Sorun, bağlantılı şirketler arası işlemlere ait transfer fiyatlarının vergisel amaçlarla kullanılması ve sonuçta da farklı ülkelerin vergi idarelerince yeniden fiyat tespiti yapılmasından kaynaklanmaktadır. Gerçekte OECD Model Anlaşması’nın 25. maddesindeki karşılıklı anlaşma süreci izlenerek çifte vergilendirmeden kaçınmak mümkündür. Tek taraflı anlaşmalarda, vergi idarelerinin çifte vergilendirmeyi önlemeye yönelik çalışma yapması zorunlu değildir, konu sadece tartışılabilir. Bunun yanı sıra karşılıklı anlaşma süreci de düzenleme gereği, birliğin tahkim süreci başlangıçtan itibaren üç yılı geçmeden sorunu çözümlenmek zorundadır (Işık,2005:65).

2.11. Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Konusunda Diğer Ülkelerde Yapılan Çalışmalar

OECD ve AB ülkelerinin bir çoğunda uluslararası transfer fiyatlandırması uygulanmaktadır. Burada başlıca ülkeler ele alınmıştır.

2.11.1. ABD’de Örtülü Sermaye ve Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Uygulaması

Konuyla ilgili ABD’deki gelişmeler ve çalışmalar özellikle diğer ülke uygulamalarına yön vermesi açısından önemlidir. Özellikle OECD düzenlemeleri ABD uygulamaları paralelindedir.

2.11.1.1. ABD’de Örtülü Sermaye

Örtülü sermaye ile ilgili olarak ABD’de yapılan düzenlemeler iç gelir kanununun 385 ve 163. maddelerinde yer almaktadır. 385. maddenin başlığı; şirketlerde belirli menfaatlerin hisse veya borç olarak işlem görmesi şeklindedir. Maddede örtülü sermaye ile ilgili beş tane belirleyici faktöre yer verilmiştir.

Bunlar (Kızılot, 2002: 72).

- Koşulsuz olarak ve belli bir talep halinde ya da belli bir tarihte, belli miktarda paranın veya sabit miktarda bir faizin ödenmesini öngören yazılı bir taahhüdün olup olmadığı,
- Şirketlerin herhangi bir borcu konusunda bir önceliğin olup olmadığı,
- Şirketlerin borç/öz sermaye oranı,
- Şirket hisselerinin çevrilebilir olup olmadığı ve
- Şirketteki stokların elde tutulması ile söz konusu faizlerin arasında bir ilişki olup olmadığıdır Örtülü sermaye ile ilgili olarak 163. maddenin içeriği ise, kazanç gizleyici kurallar olarak adlandırılmaktadır. Düzenlemeler aşırı faiz harcaması olan ve borç / öz sermaye oranı hesap dönemi sonu itibarıyla 1,5 oranını aşan şirketlere uygulanacaktır. Yargı organlarının bu konudaki bakış açısı ise daha farklıdır. Yargı organları kararlarında ve bilimsel içtihadı borçların öz sermayeye oranının 3 katını aşmaması önerilmektedir (Işık, 2005: 72).

2.11.1.2. ABD’de Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Uygulaması

Transfer fiyatlandırmasına ilişkin olarak dünyadaki ilk yasal düzenlemeler ABD’de yapılmıştır. Daha sonra diğer ülkeler ve OECD yaptıkları düzenlemelerde sürekli ABD’deki düzenlemeleri esas almıştır. Bu nedenle transfer fiyatlandırmasına ilişkin olarak ABD’de yapılan düzenlemelerin bir önemi vardır (Kapusuzoğlu, 1999:59).

Transfer fiyatlandırması, ABD vergi sisteminin en önemli unsurlarından birisidir. Şirketlerin, özellikle de uluslararası şirketlerin ana firma, bağlı firma çerçevesinde birbirlerine yaptıkları mal ve hizmet satışlarında transfer fiyatlandırması yoluyla toplam kar ve dolayısıyla da ödenecek vergi tutarı üzerinde ayarlamalar yapabilmeleri, bu konuya ilişkin olarak yasal düzenlemeler yapılmasının zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Yasal düzenlemeler bir anlamda şirketlerin maksimum karlılık amaçlarıyla devletin egemenlik hakkına dayanarak sahip olduğu vergilendirme yetkisinin çatışmasının bir sonucudur. Devlet egemenliği ve vergi açısından son derece duyarlı olan transfer fiyatlandırması konusu, ABD Gelir Yasası’nın 482 numaralı kısmında yer almaktadır. Bu kısma ilişkin olarak yapılan düzenlemeler, transfer fiyatlandırması konusunda genel amaçtan uygulanacak yöntemlere kadar çok ayrıntılı hususları içermektedir. Yasal düzenlemelerde ayrıca her konuyla ilgili olarak çok sayıda örneklere yer verilerek son derece karmaşık bir yapıya sahip olan bu konunun mümkün olduğunca iyi ve açık anlaşılması amaçlanmıştır ve bunu kabul etmiştir (OECD,2007:68).

ABD Gelir Yasası’nın 482 numaralı bölümünde düzenlenen transfer fiyatlandırması uygulaması ilk kez 1954 yılında düzenlenmiştir. Ancak transfer fiyatlandırmasının kökeni 1928 yıllarına kadar giden düzenlemelere dayanmaktadır. 1962 yılına kadar 482 sayılı kısma ilişkin olarak yapılan yasal düzenlemeler, dağıtım için herhangi bir özel yöntem öngörmemektedir. 1962 yılına kadar 482 sayılı kısma ilişkin olarak yapılan yasal düzenlemeler, dağıtım için herhangi bir özel yöntem ön görmemektedir. 1962 yılında emsallere uygunluk standardının kontrol edilemeyen işlemlerde uygulanacağından ilk kez bahsedilir (Kapusuzoğlu,1999:57).

ABD’deki düzenlemeler kapsamında transfer fiyatlandırmasında baz alınan temel kriter, OECD düzenlemelerinde olduğu gibi emsal bedellere uygunluk standardıdır. 1968 yılında yapılan değişiklik ile emsal bedel için üç yöntem önerilmektedir.

Bunlar (Kurt ve Ünlü, 2005:72).

- Karşılaştırılabilir Kontrol Edilmeyen Fiyat Yöntemi
- Yeniden Satış Fiyatı Yöntemi
- Maliyet Artı Yöntemi

1994 yılındaki son değişiklikle genel prensipler ortaya konurken üç standardın göz önünde bulundurulması zorunlu kılınmıştır. Bunlar; karşılaştırılabilir kontrol edilmeyen fiyat yöntemi, yeniden satış fiyatı yöntemi ve maliyet artı yöntemidir. Bu standartlar, emsal bedel tespit edilirken uygulanacaktır. 79 ABD Gelir Kanunu'nun 482 sayılı bölümüne ilişkin ceza koşulları 1990 yılında yapılan düzenlemelerle belirlenmiştir. Bu koşullar transfer fiyatlandırmasının uygulanmasında ve saptanmasında uluslararası şirketlerin kötü niyetlerini engellemekte ve cesaretlerini kırmaktadır (Koyuncu,2005:391).

Ceza düzenlemelerindeki amaç mükelleflerin emsallere uygunluk konusundaki çabalarını, beyannamelerinde yer alan emsallere uygunluğa ilişkin raporlarını, IRS'ye (Amerikan Gelir İdaresi) sunduğu belgelerini, transfer fiyatlandırmasına ilişkin analiz dokümanlarını ciddi bir yapıya kavuşturmaktadır. Cezalar mal veya hizmetin fiyatlarına uygulanarak hesaplanır. Diğer yandan yabancı kökenli şirketler arasındaki işlemlerin ABD'deki vergilendirilebilir geliri etkilememesi ve vergi mükelleflerinin 482. bölümde açıklanan yöntemlerden birisini seçmesi ve bu yöntemin emsal bedel sonuçlarını veren en iyi yöntem olduğunu kanıtlaması halinde ceza kesilmemektedir (Küçükaya,2005:91).

Ancak kanıtlamanın belgelerle ortaya konulması zorunludur. ABD vergi sistemi içinde transfer fiyatlandırmasına ilişkin konuların üzerinde önemle durulmasının başlıca nedeni ABD menşeli ÇUŞ sayısının fazla olmasıdır. Bu konu ABD literatüründe altmış yıldır önemli bir yer işgal etmektedir. Örneğin; 1950 yılında ABD'de yapılan bir çalışma 332 büyük ABD firmasının %71'inin transfer fiyatlandırması yaptığını, 1968 yılında yapılan bir çalışma 404 büyük ABD firmasının %84'ünün ve 1977 yılında yapılan bir çalışmada 145 ABD firmasının %92'sinin transfer fiyatlandırması yaptığını ortaya çıkarmıştır. Öte yandan Ernst & Young şirketinin 1984 yılında dünya genelinde transfer fiyatlandırması konusunda,

200 ÇUŞ üzerinde yaptığı araştırmaya göre, bu şirketlerin %82'si transfer fiyatlandırmasını en önemli vergi sorunu olarak görmektedir. Şirketin Arjantin'de yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre, ana şirketlerin %45'i konuyu çok önemli olarak kabul etmekte iken bu oran Kanada için %68, Fransa için ise %92'dir (Saraç,2005:88).

2.11.2 İngiltere'de Uluslararası Transfer Fiyatlandırması ve Örtülü Sermaye

İngiltere'deki transfer fiyatlandırması ve örtülü sermaye ile ilgili konular özellikle 2004 yılı sonrası önem kazanmıştır. Çünkü bu yıldan sonra örtülü sermaye uygulamaları transfer fiyatlandırması müessesesinin içinde yer almıştır

2.11.2.1 İngiltere'de Örtülü Sermaye

İngiltere de örtülü sermaye ile ilgili yapılan düzenleme şu şekildedir; Bağlı şirketten alınan borç için ödenen faiz miktarı ya da borç miktarı aşırı yüksek ise ödenen faizler vergi matrahından düşülemeyecektir. Ödenen faizler kar payı olarak mütalaa edilecektir (Maç,2005:667).

Burada da ödenen faizin aşırı olup olmadığı ve borç miktarının aşırı olup olmadığına göstergesi muvazaa olmama ilkesidir. Ancak İngiliz Gelir İdaresi borç/öz sermaye oranı konusunda ya da kabul edilebilir bir faiz ödemesi konusunda resmi olmamakla beraber bazı rakamlara yer vermektedir. Genellikle borç/öz sermaye oranının 1/1 ve vergi ve faiz öncesi karın toplam faize oranının 3 katı olması gelir idaresi tarafından tavsiye edilmektedir. Öte yandan İngiltere'de örtülü sermaye ile ilgili kurallara Nisan 2004 tarihinden sonra önemli yenilikler getirilmiştir. Her ne kadar örtülü sermaye ile ilgili geniş düzenlemelere sahip olursa da Nisan 2004 tarihinden itibaren İngiltere'de, örtülü sermaye kuralları, transfer fiyatlandırması kuralları altında değerlendirilmiştir (Aktaş,2004:224).

2.11.2.2. İngiltere' de Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Uygulaması

İngiltere'deki transfer fiyatlandırması kurallarının 1918 yılına kadar uzandığına dair yorumlar olsa da kesin olan husus 1951 tarihli maliye kanununun getirdiği düzenlemelerdir. Bu düzenleme daha sonra 1988 yılında çıkarılan GVK ve KVK içinde de yer almıştır. İngiltere'de transfer fiyatlandırması ile ilgili emsallere

uygunluk ilkesi benimsenmiştir. Bu düzenlemeler ise OECD düzenlemeleri ile büyük bir oranda paralellik gösterip; maddi ve gayri maddi varlıkların transferinde emsallere uygunluk ilkesinin esnek bir açıklaması olduğu varsayılmaktadır (Kızılot, 2002: 191).

İngiltere’de 1997 yılında örtülü kazanç modernizasyonu mevzuatı adı altında yeni bir mevzuat ilan edilmiş ve 1999 yılından itibaren geçerlilik kazanmıştır. Yeni mevzuatın konuya ilişkin hükümleri şu şekildedir; transfer fiyatlandırması konusunda idarenin yönlendiriciliği ortadan kaldırılmıştır. Vergi mükelleflerine beyannamelerini verirken emsallere uygunluk ilkesine uygun davranarak kendi değerlendirmelerini yapmaları zorunlu kılınmıştır (Işık,2005:83).

İşlemler ya da işlemler aracılığı ile yapılan provizyon kavramının kullanılması ile mevzuatın kapsamı genişletilmiş ve mevzuatın uygulanacağı durumlar tanımlanmıştır. Provizyon ifadesinden kasıt, muvazaa olmama ilkesine göre ele alınan işlem ya da işlemleri çevreleyen şart ve koşulların daha geniş olarak düşünülmesidir. Sınır ötesi petrol ticaretinde uygulanan spesifik örtülü kazanç kuralları ise basitleştirilmiştir. İngiltere’de OECD rehberi ışığında yeni belgelendirme koşulları getirilmiştir. Yeni düzenlemeler ile kapsam, işlemler ve anlaşmalar bakımından genişletilerek doğrudan ve dolaylı, içe doğru ve dışa doğru finansal fonlamalar kapsama alınmıştır. Hileli ya da ihmal ve kusurlu fiillere %100’e kadar vergi ayarlama cezası uygulanabilmektedir (Aktaş,2004:225).

Bu düzenlemeler özellikle İngiltere’de olması gerekenden az vergi ödenmesi durumunda da emsallere uygunluk ilkesinin devreye girmesini amaçlamaktadır. İngiltere’de faaliyet gösteren vergi mükellefleri diğer ülkelerdeki bağlı şirketlerle olan ilişkilerinde değerinin üstünde fiyatlarla mal alması ya da değerinin altında fiyatlarla mal satması halinde gelir idaresi devreye girerek gerekli tarhiyatı yapabilecektir (Kızılot,2002:175).

2.11.3. Almanya’da Örtülü Sermaye ve Transfer Fiyatlandırması Uygulaması

Almanya’da örtülü sermaye konusunda düzenlemeleri,1994 yılında yürürlüğe girmiştir. Alman federal merkezi vergi idaresi tarafından gerçekleştirilmektedir. Alman vergi mevzuatında transfer fiyatlandırması düzenlemeleri ilişkili kişilerle

yapılan işlemlerin emsallerine uygun olması üzerine kurulmuştur. Transfer fiyatlandırması uygulamaları rutin bir vergi inceleme konusu olarak hemen hemen her işletmede inceleme konusu yapılmaktadır (Aktaş,2004:225)

2.11.3.1. Almanya’da Örtülü Sermaye

Alman vergi hukukunda örtülü sermaye tıpkı transfer fiyatlandırması konusunda olduğu gibi KVK’da yer almaktadır. 2003 yılından önceki düzenlemelerde örtülü sermaye açısından sadece yabancı ortaklar tarafından verilen borçlar örtülü sermaye kapsamında değerlendiriliyordu. Ancak 2003 yılından sonra yapılan düzenlemelerle yerli ve yabancı ortak ayırımı kaldırılmıştır. Örtülü sermaye açısından faiz geliri elde eden kişinin aslında kar payı geliri elde ettiği, faizi ödeyen açısından ise ödenen faizin gider yazılmaması esas Almanya’da da kabul gören esastır. Örtülü sermayenin varlığı için Almanya’da aranan şartlar şu şekildedir. Borç veren ortağın büyük ortaklardan olması gerekir. Büyük ortaktan kasıt, şirketin %25 hissesi ve daha fazlasına sahip olmaktır. Diğer taraftan şirketin yönetim ve kontrolünü elinde tutan ortaklar hisse bakımında %25’in altında paya sahip olsalar da büyük ortak kabul edilirler. Yine bir diğer şart olarak borcun vadesi bir yıldan fazla olmalı ve borç tutarı 250.000 Euro’dan fazla olmalıdır. Borçların öz kaynaklara oranı 1,5’i geçmemeli ve alınan borçlara ödenen faizler emsallere göre yüksek olmalıdır (Öncel,1978:7).

2.11.3.2. Almanya’ da Uluslararası Transfer Fiyatlandırması

Almanya’daki uygulamalar özellikle diğer ülke uygulamalarına göre daha geniş bir zemindedir. Almanya’da transfer fiyatlandırması ile ilgili direkt bir düzenleme yoktur. Alman vergi mevzuatı diğer ülke uygulamalarının aksine transfer fiyatlandırması ile ilgili çok detaylı kurallara sahip değildir. Genel anlamda Almanya’daki transfer fiyatlandırması ilkeleri idari ilkeler niteliğinde olup 1980 yılından önce oluşturulmuştur. Almanya’da transfer fiyatlandırması müessesesi bugünkü boyutlarına uzun yıllar süren kazai faaliyetlerin sonunda ve yasal bir düzenlemenin dışında ulaşmıştır. Almanya’da transfer fiyatlandırmasının ilk kez bir yasa içinde yer alması 1934 yılındaki KVK’ ya kadar uzanmaktadır (Özbalcı,2004:402).

Alman vergi mevzuatında transfer fiyatlandırmasına ilişkin yasal bir tanım yapılmamıştır. Burada kanun koyucu gerek 1968 ve gerekse 1977 yıllarındaki KVK'lar da tanım vermektten mümkün olduğu kadar kaçınıp bu konudaki boşluğu yargı kararlarının doldurmasına müsaade etmiştir. Alman Kurumlar Vergisi'nin 8. Maddesinde Kurumlar Vergisi matrahının saptanmasında örtülü olarak dağıtılan kazançlarda dikkate alınır şeklinde bir açıklama yapılarak konu son derece geniş bir çerçeveye yerleştirilmiştir.

Emsallere uygun fiyat ya da bedelin belirlenmesi aşamasında ise genel olarak iki yöntem önerilmektedir. Bunlar; dış kaynaklı bir kredi metodu ve bir bankanın borç teklifidir. Şirketin, işlemlerinde kullandığı fiyatları saptarken kurallara uymaması yapılan harcamalara müsaade edilmemesine neden olacak ve yapılan harcamalar kar dağıtımını gibi algılanacaktır. Konuyla ilgili Alman vergi kanunları OECD düzenlemeleri ile uyumlu değildir. Ancak genel olarak emsallere uygunluk ilkesinin yabancı işlemler kanununun 1. maddesinde bulunduğu kabul edilir. Bu madde alman şirketlerinin yabancı bağımlı ortaklarına mal ve hizmetleri emsaline göre düşük bedelle satmaları halinde devreye girmektedir (İçten,2002:234).

2.11.4. Rusya'da Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Uygulaması

Rusya'nın transfer fiyatlandırması ile ilgili mevzuatı daha yenidir. Rusya'da yeni vergi kanunları 1 Ocak 1999 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yeni vergi kanunları ile beraber transfer fiyatlandırması düzenlemeleri de yürürlüğe girmiştir. Transfer fiyatlandırması kavramı hukuki metinlerde kullanılmamaktadır. Transfer fiyatlandırması ile ilgili düzenlemeler Rusya Vergi Kanun'unun 40. maddesinde bulunmaktadır. Düzenleme herhangi bir işlemle ilgili olmayıp bütün işlemler açısından geçerlidir ve mal ve hizmet satışında veya el değiştirmesinde hüküm ifade etmektedir. Menkul kıymetler genel olarak transfer fiyatlandırması konusuna girmekle birlikte, vergi kanunun kâr vergileri ile ilgili bölümünün özel düzenlemelerine tabidir Rusya Vergi Kanununun 20. maddesi, şirketler arasındaki karşılıklı bağımlılığı düzenlemiş ve bir oran belirtmiştir. Buna göre bir organizasyon diğer bir organizasyonun doğrudan veya dolaylı olarak hisselerine sahiplilik oranı %20'yi geçmiş ise karşılıklı bağımlılık bulunuyor demektir (Bezlepko, 2003:33).

Aynı madde, taraflar arasındaki özel ilişkinin ticari işlemleri etkilemesi halinde vergi mahkemesine tarafların birbirlerine bağlı oldukları yönünde karar verme yetkisi vermektedir.

Rusya'nın çift taraflı vergi anlaşmaları ekonomik işbirliği ve kalkınma örgütü düzenlemeleri ile paralel bir yapı izlemektedir. Rusya ekonomik işbirliği ve kalkınma örgütü üyesi olmamakla birlikte mevzuatını ekonomik işbirliği ve kalkınma örgütü kararları doğrultusunda hareket ederek değiştirmektedir. Rusya'nın transfer fiyatlandırması yöntemleri; karşılaştırılabilir kontrol edilmeyen fiyat yöntemi, satış fiyatından karı indirme yöntemi ve maliyet artı yöntemi şeklinde üç ayrı başlık altında yer almıştır. Karşılaştırılabilir kontrol edilmeyen fiyat yöntemi, benzer nitelikteki karşılaştırılabilir mal ve hizmetlerin ortalama satış fiyatı olarak tespit edilmektedir. Satış fiyatından karı indirme yönteminde malın bağlı olduğu şirketten alış fiyatı, satış fiyatından sıradan maliyetler, sıradan kar marjı ve pazarlama maliyetlerinin indirimi suretiyle bulunmaktadır. Maliyet artı yönteminde ise fiyat, ortalama alış maliyetleri ya da ortalama üretim maliyetlerine, sıradan kar marjının ilave edilmesi ile bulunmaktadır (Matchekhin, 2002:35).

Rusya'da ispat yükü gelir idaresine aittir. Transfer fiyatlandırmasına yönelik özel ceza düzenlemeleri yoktur. Genel olarak vergi kanunlarına aykırı hareketler için uygulanan cezalar hatalı transfer fiyatlandırması vakalarına da uygulanmaktadır. Geç ödeme için Rusya merkez bankasının açıkladığı iskonto oranının her geç kalınan gün için 1/300 oranında gecikme faizi uygulanmaktadır. Vergi cezaları ise ödenmeyen verginin en fazla %40'ı kadar olabilmektedir (Bezlepko, 2003:33).

2.11.5. Japonya'da Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Uygulaması

Japonya'da transfer fiyatlandırmasına ilişkin düzenlemeler 1986 yılında başlamıştır. Japonya'nın transfer fiyatlandırması sistemi; ABD, İngiltere, Fransa, Almanya ve ekonomik işbirliği ve kalkınma örgütü düzenlemelerine göre şekillenmiştir. Japonya'nın sisteminin ABD'nin 482. kısmına uymayan tarafı, sadece yabancı bağlı şirketlere uygulanmasıdır. Yabancı bağlı şirketin daimi işyerinin bulunması halinde Japonya'da elde ettiği kazançta uygulanmamaktadır. Bağımlı şirket ilişkisini daha belirgin olarak tanımlamıştır. Adi ortaklıklar ve şirket niteliği taşımayan iş ortaklıkları hariç tutulmuştur. ilişkili iki şirket arasında % 50 oranında sahiplik var

ise veya şirketler arasında özel ilişki bulunmakta ise iki şirket ilişkili şirket olarak kabul edilecektir (Aktaş,2004:188).

Japonya gelir idaresi transfer fiyatlandırmasını, özel vergilendirme önlemleri kanununun 66-4 maddesi uyarınca vergi anlaşmasına bağlı olarak idare etmektedir. Gelir aktarılmasını ve çifte vergilendirmeyi ortadan kaldırırken ÇUŞ'ların belgelendirme yükünü azaltmada esnek yapıya sahiptir. Japonya kendi ÇUŞ'ları üzerindeki inceleme faaliyetlerinin artmasından dolayı, yabancı ÇUŞ'lar üzerindeki incelemelere ağırlık vermektedir. Japonya vergi idaresi 1 Haziran 2001 tarihinde direktif yayınlayarak özel vergilendirme önlemleri kanununun 66-4 üncü maddesinin uygulanmasıyla ilgili rehberi mükelleflerine duyurmuştur. Bu rehberde kontrolsüz taraflar arasındaki fiyatların bağımlı şirketler arasında uygulanmasının kabul edileceği, peşin fiyatlandırma sözleşmelerinin uygulanması koşulları ile transfer fiyatlandırmasından kaynaklanan çifte vergilendirmenin OECD çerçevesinde çözüleceği yönünde açıklamalar yapılmıştır (UNCTAD, 1999:16).

2.11.6. Belçika'da Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Uygulaması

Belçika, transfer fiyatlandırması düzenlemelerini çok iyi şekilde uygulayan ülkelerden biridir. Belçika Vergi Mevzuatında, ilişkili kişiler arasındaki işlemlerin emsaline uygun olmaması durumunda mali idare tarafından mükelleflerin vergi matrahının mali idare tarafından düzeltilmesine dair pek çok düzenleme yer almaktadır. Ayrıca mali idare transfer fiyatlandırması konusunda pek çok uygulama rehberi yayınlamıştır (KPMG: Transfer Pricing Documentation:2008).

Transfer fiyatlandırması konusunda ilk sirküler 28 Haziran 1999 tarihinde yayınlanmıştır. Bu sirküler vergi denetçilerine transfer fiyatlandırması denetimlerinin ne zaman ve nasıl yapılacağı konusunda rehber olmuştur. Belçika'da borç/özsermaye oranı daha yüksektir diğer ülkelere göre (Aktaş, 2004:226).

Vergi denetçilerinin transfer fiyatlandırması incelemelerine şirketlerin uzun süredir zarar beyan etmesi, mükelleflerin buldukları sektörün ortalamalarına göre düşük mali oranlara sahip olması ve transfer fiyatlandırması belgelendirmelerinin olmaması durumunda inceleme yapmalarının yerinde olacağı belirtilmiştir (Aktaş,2004:226)

28 Haziran 1999 tarihinden itibaren de OECD düzenlemelerine uygun olarak yerel vergi mevzuatında değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Belçika'da uygulanan transfer fiyatlandırması düzenlemeleri OECD Rehberinde yer alan esaslar paralelindedir. Belçika vergi mevzuatında mükellefler OECD Rehberinde yer alan ve ihtiyaçlarına en uygun ve en yerinde cevap veren yöntemi uygulamakta serbest bırakılmışlardır. Ayrıca birden fazla yöntemi kullanmalarına izin verilmemiştir. Buna sınır getirilmiştir. Mükelleflerin bu yöntemleri OECD Rehberinde yer alan hiyerarşiye uygun olarak başvurmaları gerekmektedir. Belçika vergi mevzuatında transfer fiyatlandırması konusunda özel ceza hükümleri bulunmamaktadır. Transfer fiyatlandırmasında uygulanacak ceza oranları, genel vergi cezası uygulaması ile aynıdır ve bu cezalar %10-%200 oranında gecikme faizi ile birlikte uygulanır (KPMG: Transfer Pricing Documentation:2008).

2.11.7. Fransa Ülkesinde Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Uygulaması

Fransa'da transfer fiyatlandırması konusunda düzenleme yapma yetkisi Fransız vergi idaresi'ne Fransa'da örtülü kazanç ve örtülü sermaye ile ilgili doğrudan düzenlemeler 1933 yılından bu yana uygulanmaktadır. Kurum kazancının tespitinde indirim kabul edilmeyen düzenlemelerle ilgili bölümlerindeki kurallar, örtülü kazanç ve örtülü sermaye ile ilgili konulara uygulanmaktadır. Fransız vergi idaresi de Fransa'daki transfer fiyatlandırması uygulamalarının OECD düzenlemeleriyle uyumlu olduğunu ifade etmektedir. Fransız vergi idaresi OECD rehberlerini hiçbir zaman resmen yayınlamamış ve 1995 yılından yayınlanan rehber hakkında bir açıklama yapmamış olsa da mali idare denetimlerinde ve anlaşma prosedürlerinde OECD düzenlemelerine başvurduklarını açıklamıştır (Işık,2005:72).

Fransa vergi mevzuatına göre mükellefler tarafından emsallere uygun fiyatı maliyet artı yöntemine göre ve yeniden satış fiyatı yöntemine göre tespit etmeleri gerekmektedir. OECD rehberinde yer alan önceliğe uygun olarak bu yöntemlerin ihtiyaçlarına cevap verememeleri durumunda kar bölüşüm yöntemine ve işleme dayalı net kar marjı yöntemine başvurmaları gerekmektedir. Fransa'da transfer fiyatlandırma incelemeleri neticesinde transfer edildiği anlaşılan karların aşağıdaki düzeltme işlemine tabi tutulması gerekmektedir (KPMG: Global Transfer Pricing Preference Guide).

Kazanç yurt dışına aktarıldıysa aktarılan tutar kar dağıtımı olarak değerlendirilerek söz konusu ülke ile Fransa arasında çifte vergiyi önleme anlaşmasının yoksa bu kazancın %25-75 arasında vergilendirilmesi,

- Kazanç yurt dışına aktarıldıysa ve aktarıldığı ülke ile Fransa arasında çifte vergiyi önleme anlaşması varsa bu anlaşmanın hükümlerine göre kar dağıtımı olarak vergilendirilmesi, 1 Ocak 2006 yılından itibaren aylık %0,4 gecikme faizinin uygulanması,
- Mükellefin kötü niyetli uygulamasının tespitinde ilave %40, hileli olarak kaçakçılık amacıyla kullanması durumunda ise ilave %80 oranında vergi cezasının uygulanması.
- Ayrıca mükellefin vergi inceleme elemanlarına gerekli gördükleri belgeleri sunmaması da incelenen her yıl için 10.000 Euro vergi cezasının uygulanmasına neden olmaktadır.

2.12 OECD Ülkelerinin 1981-2010 Yılları Arası Kurumlar Vergisi ve Gelir Vergisi Oranları

1980'li yıllardan itibaren dünya ekonomileri, uluslararası sermayeyi kendi ülkelerine çekebilmek amacıyla büyük bir rekabet içine girmişlerdir. Özellikle gelir ve kurumlar vergisi oranlarında yapılan indirimler bu alanda kullanılan önemli politika aracı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kurumlar vergisinin, işletmeler açısından karlılığı etkileyen en önemli maliyet unsurlarından biri olması, dünya ülkelerini bu alanda yeni düzenlemeler yapmaya yöneltmiştir. Tablo 7 den de görüleceği gibi, 1980'li yıllardan itibaren OECD ülkelerinin birçoğu, kurumlar vergisi oranlarında önemli indirimlere gitmişlerdir. 1981-2010 döneminde, OECD ülkelerinde uygulanan ortalama kurumlar vergisi oranında hızlı bir azalış gerçekleşmiştir. 1981 yılında %47.6 düzeyinde olan kurumlar vergisi ortalama oranı yıllar itibariyle artan bir ivme ile azalarak 2010 yılında %25.9'lara kadar gerilemiştir. Ülkeler bazında bakıldığında ise, her bir ülkede kurumlar vergisi indiriminin farklı bir gelişim sergilediği görülmektedir. İrlanda, % 72'lik indirimle kurumlar vergisi alanında en büyük indirimi

gerçekleştiren ülke iken bunu Türkiye (% 60), Finlandiya (% 58) ve Avusturya (% 55) izlemektedir. Vergi rekabeti alanında kurumlar vergisi oranlarında yaptığı indirim açısından son sırada yer alan ülke ise İspanya'dır (Oktayer ve Susam,2011:7)

Küresel vergi rekabeti kapsamında yalnızca sermayenin değil nitelikli işgücünün de hedef alınması, kişisel gelir vergisi oranlarında da kurumlar vergisindeki benzer aşağı yönlü bir hareketin oluşumuna yol açmıştır. Kişisel gelir vergisi oranlarında yapılan indirimler nitelikli işgücünün vergi sonrasında harcanabilir gelir seviyesini artırıcı etkiler yaratmaktadır. Diğer yandan şirket kazançlarının vergilendirilmesinde kurumlar vergisinin yanı sıra kar dağıtımları üzerinden gelir vergisi tevkifatının yapılması da, kişisel gelir vergisini vergi rekabeti kapsamına sokan nedenler arasındadır.

Tablo:7 OECD Ülkelerinin Kurumlar Vergisi Oranları (1981-2010)

	1981	1985	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Avustralya	46	46	39	36	34	30	30	30	30	30	30
Avusturya	55	55	30	34	34	25	25	25	25	25	25
Belçika	48	45	41	40,2	40,2	33,99	33,99	33,99	33,99	33,99	33,99
Kanada	50,9	49,4	41,5	42,5	43,62	36,12	36,12	36,12	33,5	31,32	29,52
Şili					15	17	17	17	17	17	17
Çek Cumhuriyeti				41	31	26	24	24	21	20	19,001
Danimarka	40	50	40	34	32	28	28	25	25	25	25
Finlandiya	61,5	61,8	44,5	25	29	26	26	26	26	26	26
Fransa	50	50	42	36,7	37,8	35	34,43	34,43	34,43	34,43	34,43
Almanya	60	60	54,5	55,1	52	38,9	38,9	38,9	30,2	30,1	30,1
Yunanistan	45	49	46	35	40	32	29	25	25	25	24
Macaristan			40	18	18	16	17,33	20	20	20	19,09
İzlanda					30	18	18	18	15	15	15
İrlanda	45	50	43	38	24	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5
İtalya	36,3	46,4	46,4	53,2	37	33	33	33	27,5	27,5	27,5
Japonya			50	50	40,9	39,54	39,54	39,54	39,54	39,54	39,54
Kore					30,8	27,5	27,5	27,5	27,5	24,2	24,2
Lüksemburg					37,5	30,38	29,6	29,6	29,6	28,6	28,6
Meksika	42	42	36	34	35	30	29	28	28	28	30
Hollanda	48	43	35	35	35	31,5	29,6	25,5	25,5	25,5	25,5
Yeni Zelandada	45	45	33	33	33	33	33	30	30	30	30
Norveç	50,8	50,8	50,8	28	28	28	28	28	28	28	28
Polonya				40	30	19	19	19	19	19	19
Portekiz	49	55,1	40,2	39,6	35,2	27,5	27,5	26,5	26,5	26,5	26,5
Slovak Cumhuriyeti				40	29	19	19	19	19	19	19
İspanya	35	35	35	34	35	35	35	32,5	30	30	30
İsveç	57,8	56,6	53	28	28	28	28	28	28	26,3	26,3
İsviçre	33	31,9	30,6	28,5	24,9	21,3	21,32	21,32	21,17	21,17	21,17
Türkiye	50	40	46	25	33	30	20	20	20	20	20
İngiltere	52	40	34	33	30	30	30	30	28	28	28
ABD	49,7	49,8	38,7	39,6	39,3	39,3	39,3	39,3	39,3	39,1	39,2

Kaynak: Oktayer ve Susam (2011:8)

Perspektifimizi biraz daha genişleterek, kurumlar vergisi oranlarının dünya genelindeki gelişimine baktığımızda, yine burada da OECD ülkelerindeki gelişime paralel bir seyirle karşılaşılmaktadır. 1999 yılında dünya genelinde % 32 düzeyinde olan kurumlar vergisi ortalaması 2009 yılında % 24.8 düzeyine gerilemiştir.

Dünya Bankası'nın düşük, orta ve yüksek gelirli ülkeler sınıflandırması çerçevesinde, dünya genelinde yer alan farklı gelir seviyesindeki ülke gruplarının kurumlar vergisi oranlarının gelişimi incelendiğinde, çeşitli ülke gruplarını karşılaştırmalı olarak ele alma imkanı doğmaktadır. Bu çerçevede, ortalama olarak en yüksek kurumlar vergisi oranlarının düşük gelirli dünya ülkeleri tarafından uygulandığı, bu ülkeleri orta gelir grubu'na dahil olanların izlediği görülmektedir. Dünya genelinde, en düşük düzeydeki kurumlar vergisi oranlarının ise OECD üyesi olmayan yüksek gelir grubu ülkeleri tarafından uygulandığı görülmektedir. Dünya ülkeleri arasındaki vergi rekabeti çerçevesinde, kurumlar vergisi oranlarında yaşanan bu düşüş trendinin en uç boyutu vergi cenneti olarak da nitelendirilen bazı ülkeler tarafından gerçekleştirilmiştir. Uluslararası yatırımları kendi ülkelerine çekebilme mücadelesi veren bir çok ülke kurumlar vergisi oranlarında indirim giderken, söz konusu ülkeler kurumlar vergisi oranlarını tamamen sıfıra indirmişlerdir. Bahamalar, Bahreyn, Bermuda, Cayman Adaları, Man Adası ve Jersey vergi oranlarını sıfırlamak suretiyle uluslararası yatırımcılara vergisel açıdan en cazip yatırım imkanı sunma yoluna gitmişlerdir (Oktayer ve Susam:2011).

Tablo 8: OECD Ülkelerinin Gelir Vergisi Oranları 2003–2010

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Avustralya	47	47	47	47	45	45	45	45
Avusturya	50	50	50	50	50	50	50	50
Belçika	50	50	50	50	50	50	50	50
Kanada	29	29	29	29	29	29	29	29
Şili	40	40	40	40	40	40	40	40
Çek Cumhuriyeti	32	32	32	32	32	15	15	15
Danimarka	59	59	59	59	59	62,3	62,3	55,4
Finlandiya	53,5	52,5	52,2	51,4	51	50,7	49,8	49,6
Fransa	48,1	48,1	48,1	40	40	40	40	41
Almanya	48,5	48,1	48,1	40	40	40	40	41
Yunanistan	40	40	40	40	40	40	40	45
Macaristan	40	38	38	36	36	36	36	32
İzlanda	25,8	25,8	24,8	36,7	35,7	35,7	37,2	46,3
İrlanda	42	42	42	42	41	41	46	47
İtalya	45	45	43	43	43	43	43	43
Japonya	50	50	50	50	50	50	50	50
Kore	36	36	35	35	35	35	35	35
Lüksemburg	39	39	39	39	39	39	39	39
Meksika	34	33	30	29	28	28	28	30
Hollanda	52	52	52	52	52	52	52	52
Yeni Zelanda	39	39	39	39	39	39	38	33
Norveç	47,5	47,5	47,5	40	40	40	40	47
Polonya	40	40	50	40	40	40	32	32
Portekiz	40	40	40	42	42	42	42	45,9
Slovak Cumhuriyeti	38	19	19	19	19	19	19	19
İspanya	45	45	45	45	43	43	43	43
İsveç	57	56,7	56,8	56,8	56,8	56,7	56,7	56,6
İsviçre	40,4	40,4	40,4	40,4	40,4	40	40	40
Türkiye	45	40	35	35	35	35	35	35
İngiltere	40	40	40	40	40	40	40	50
ABD	35	35	35	35	35	35	35	35

Kaynak: Oktayer ve Susam (2011:8)

OECD ülkelerinde, kurumlar vergisi oranlarındaki indirimler kadar olmasa da, Tablo 8’de görüldüğü gibi gelir vergisi oranlarında da yıllar itibariyle küçük ölçekte bazı indirimlere gidildiği görülmektedir. Çek Cumhuriyeti, 2003 yılında en yüksek gelir dilimine % 32 oranını uygularken, 2008 yılından itibaren bu oranı % 15’e çekmiştir.

Macaristan, Polonya, Yeni Zelanda, Fransa ve Türkiye, 2003 yılından bu yana gelir vergisi oranlarında indirim yapan ülkeler arasında yer almaktadırlar. Türkiye’de gelir vergisi oranlarında yapılan son revize çalışmaları çerçevesinde üst dilim oranı % 40’tan % 35’e düşürülmüştür. Bu oran birçok OECD ülkesine göre oldukça avantajlı bir orandır (Oktayer ve Susam,2011:10).

Özellikle OECD ülkeleri arasında gelişmekte olana ülkelerin kurumlar vergisi oranları gelişmiş ülkelere nazaran daha düşük oranlarda seyretmektedir. Bunun nedeni ise gelişmekte olan ülkelerin yabancı sermaye yatırımlarını ülkelere çekmedeki cazip bir unsur olarak kabul etmeleri şeklinde değerlendirilebilir. Şöyle ki vergi oranları düşük olan ülkelerde yatırımlar üzerindeki vergi taziki gelişmiş ülkelere nazaran daha az hissedilmektedir. Buradaki amaç ise uluslararası rekabette gelişmekte olan ülkelerin gelişmişlik farklarını bir şekilde tölere etmek olarak değerlendirilebilir.

OECD ülkelerinin kurumlar vergisine ilişkin son on yıllık ortalamaları dikkate alındığında en düşük ortalamalar %14.5 oranı ile İrlanda, %18 ile Macaristan, %19 ile İzlanda yer almaktadır. Buna karşın on yıllık en yüksek kurumlar vergisi ortalaması %39.9 ile Japonya, %39.2 ile ABD, %37.8 ile Almanya için geçerlidir. Buda bize gelişmekte olana ülkelerin, ülkelere yabancı sermaye çekme yönündeki arzularını göstermektedir. Transfer fiyatlandırması açısından bakıldığında Türkiye ‘nin 5520 sayılı Kurumlar vergisi kanunu ile Kurumlar vergisi %20 ye düşürülmüştür. Son dört yılda %20’ye indirilmek suretiyle radikal bir düşüş görülmüştür . Bunun sonucunda Türkiye’nin yabancı sermaye açısından çekici hale getirme gayretlerinin bir neticesi olarak değerlendirilebilir.

BÖLÜM 3: TÜRKİYE’DE TRANSFER FİYATLANDIRMASINA YÖNELİK YAPILAN DÜZENLEMELER VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Avrupa Birliği’nin vergilendirme alanındaki mevzuatına uyum çerçevesinde ülkemizde vergi kanunları yeniden gözden geçirilip, gerekli düzenlemeler ve değişiklikler yapılmaya başlanmıştır. Uzun bir süreden beri tartışılan Kurumlar Vergisi’ne ilişkin tasarı Plan Bütçe Komisyon’unda 25.05.2006 tarihinde kabul edilmiş bulunmaktadır. Yeni Kurumlar Vergisi kanun taslağında çok önemli değişiklikler ve gelişmeler yer almaktadır. 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanun’unun 17. Maddesinde düzenlenmiş olan örtülü kazanç ile ilgili olarak uygulamada idare ile mükellef arasında birçok anlaşmazlık ve mahkemeye intikal eden sorunlar nedeniyle bu konuda Avrupa Birliği esaslarına uygun yeni bir düzenleme yapma ihtiyacı doğmuştur. Söz konusu taslakta halen uygulanmakta olan KVK’nın 17.maddesi esas itibariyle korunmuş olmakla birlikte transfer fiyatlandırması başlığıyla yeni bir kavram getirilerek transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını konusunda bir düzenlemeye gidilmiştir (Doğan, 2006:262).

Bu güne kadar Türkiye’de uygulanan mevzuat çerçevesinde transfer fiyatlandırmasına ilişkin bir düzenlemenin bulunduğunu söylemek mümkün değildir. Buna karşın bu sisteme çok yakın ve sonuçları itibariyle de bu sisteme oldukça benzeyen düzenlemelerin bulunduğu da bir gerçektir. Taslakta transfer fiyatlandırması ilgili yapılan düzenleme, Türkiye’nin de üye olduğu OECD’nin çokuluslu şirketler ve vergi idareleri için 1995 yılında bir rapor çalışması şeklinde yayımlanmış olduğu genel transfer fiyatlandırması prensipleri ile uyum halindedir. Bu çerçevede, madde metninde yeni tanımlar yapılmış ve hali hazırdaki kanun maddesinde de ifade edilen bazı kavramlar bu defa teknik terim olarak açıklanmıştır (Nazallı, 2007:126).

1949 yılında yürürlüğe giren ve çok sayıda değişiklikle 2006 yılının ikinci yarısına dek ömrünü sürdüren 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanun’u, yeniden düzenlenerek tamamıyla yerini 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanun’una bırakmıştır. 5422 sayılı kanun bünyesinde uygulanmakta olan örtülü sermaye ve örtülü kazanç müesseselerinin de içeriklerinde önemli değişiklikler yapılmış ve 5520 sayılı yeni kanunda yerlerini almışlardır

Her iki müessese de uluslararası yeni ekonomik gelişmelere paralel olarak daha objektif bir şekilde göre düzenlenerek yeniden tanımlanmıştır (Güzeldal,2008:163).

3.1 Türk Vergi Sistemi ve Transfer Fiyatlandırması

5422 sayılı kanunun ilgili 17. maddesi hükmünde kullanılan örtülü kazanç başlığı yerine 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanun'unda transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını başlığına yer verilmiştir. 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanun'undan önce, 5422 sayılı kanunda örtülü olarak dağıtılan kazancın gider olarak kabul edilemeyeceği hükmü, sermaye şirketlerince dağıtılan örtülü kazançlar ifadesiyle düzenlenmiştir. İlgili ifade, sermaye şirketleri dışında kalan diğer şirketlerin örtülü yoldan kazanç dağıtıp dağıtamayacakları tartışmalarını gündeme getirmişti. 5520 sayılı yeni Kurumlar Vergisi Kanun'unda ise örtülü kazanç dağıtımını hususu sermaye şirketlerine bağlı olmaktan çıkarılmıştır. Yeni kanunda transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazançlar ifadesi kullanılmak suretiyle bütün kurumlar kapsama dahil edilmiş olup, 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanun'unda tartışmaya konu edilen bu husus ortadan kaldırılmıştır (Özbalcı, 2006:365).

Türk vergi sisteminde transfer fiyatlandırması uygulaması açık bir şekilde düzenlenmemekle birlikte paralel yapı sergileyen müesseseler öteden beri sistemde bulunmaktaydı. 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanun'unun 15, 16, 17. maddelerinde yer alan örtülü sermaye ve örtülü kazanç uygulamaları bire bir transfer fiyatlandırmasına benzemese de özü itibariyle söz konusu uygulamanın birer temsilcisi konumundadırlar. Kurumlar vergisi kanunu hükümlerine bakıldığında örtülü kazanç dağıtımını işleminin önüne geçilmesi için yasal düzenlemelerin iki esas üzerine inşa edildiği görülmektedir. Bunlardan birincisi yapılan işlemlerde emsallere uygunluk, bir diğeri de şirket tüzel 5520 sayılı kanunun 11. maddesinde, transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazançlar kanunen kabul edilmeyen giderler arasında sayıldıktan sonra; ilgili kanunun 13. maddesinde örtülü yoldan kazanç dağıtımını ile ilgili gerekli belirlemeler yapılmıştır (Saraçoğlu ve Kaya,2006:153).

Türk vergi sisteminde transfer fiyatlandırması uygulaması açık bir şekilde düzenlenmemekle birlikte paralel yapı sergileyen müesseseler öteden beri sistemde

bulunmaktaydı. 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 15, 16, 17. maddelerinde yer alan örtülü sermaye ve örtülü kazanç uygulamaları bire bir transfer fiyatlandırmasına benzemese de özü itibariyle söz konusu uygulamanın birer temsilcisi konumundadırlar. Kurumlar Vergisi Kanunu hükümlerine bakıldığında örtülü kazanç dağıtım işleminin önüne geçilmesi için yasal düzenlemelerin iki esas üzerine inşa edildiği görülmektedir. Bunlardan birincisi yapılan işlemlerde emsallere uygunluk, bir diğeri de şirket tüzel kişiliğinin bağımsız bir varlık olduğunu ortaya koyan ayrı varlık prensibidir ki; her iki esas da aslında OECD transfer fiyatlandırması rehberinin benimsediği iki esastır (Erdel ve Okumuş,2002:84).

Örtülü kazanç dağıtım ile ilgili ortaya çıkan ihtilaflar (ilişkili kişinin tanımı, kapsamı ile karşılaştırmada emsale göre bariz farklılığın sınırı ve fiyatlandırmada dikkate alınacak ölçütler ve bunların ispatı gibi konular), uluslararası transfer fiyatlandırması uygulamalarının daha etkin olarak takip edilmesini ve kavranmasını sağlamak üzere, OECD rehberine uyumlu hale getirilmiştir. Örtülü sermaye ile ilgili ihtilaflar ise (faiz kavramının kur farklarını içerip içermediği, borcun öz sermayeye oranının emsaline göre bariz farklılığın neyi ifade ettiği, kurumda devamlı olarak kullanılmasından ne anlaşılması gerektiği, ilişkili kişi tanımının belirsizliği, öz sermaye tanımının ve kavramlarının sübjektif olması ve emsal kurumdan ne anlaşılması gerektiği gibi konular), Türkiye deneyimi çerçevesinde, uluslararası ilke ve uygulamalar da dikkate alınarak objektif kriterlere bağlanmıştır. Yeni Kurumlar Vergisi Kanun'unda yer alan transfer fiyatlandırması ile yapılan düzenlemede maddi içerik konu itibariyle yeni değildir (Nazallı,2007:126).

Yeni olan tek nokta, ilişkili kişiler arasında emsallere uygun fiyat belirleme yöntemlerinin pozitif hukuk metnine dahil edilmiş olmasıdır. Bunlar, karşılaştırılabilir fiyat yöntemi, maliyet artı yöntemi ve yeniden satış fiyatı yöntemidir (Soydan,2007:219).

Bu yöntemler, transfer fiyatlandırması standartlarının oluşmasında uluslararası sıfat ve konumu genel kabul gören OECD' nin önerdiği yöntemlerdir. Söz konusu Kurumlar Vergisi kanunu hükümlerinin çokuluslu şirketlerin transfer fiyatlandırması manipülasyonlarını engellemede yeterli olduğunu söylemek zordur (Aktaş, 2003:85).

3.2. Uluslararası Transfer Fiyatlandırmasının Türk Vergi Sistemine Giriş

Transfer fiyatlandırması, bir işletmenin gelir-gider veya kar paylaşımı açısından bağımlı olduğu, aynı çıkar birliğine dahil olan ana şirket ve bağlı şirketlerde ya da yönetimi ve denetimi açısından hakim durumda olduğu şirket, iştirak ve şubeleriyle, karşılıklı olarak mal ve hizmet sunumunda uygulanan fiyatlandırma. Diğer bir ifadeyle transfer fiyatlandırması ilişkili kişiler arasındaki mal ve hizmet hareketlerinde oluşan fiyata verilen isimdir. Dünya çapında transfer fiyatlandırması çalışmaları 1928 yılına kadar geriye gitse de ilk kez 1962 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde uygulanmaya başlamıştır (Biyani,2007:27).

OECD ise transfer fiyatlandırmasını ilk kez 1974 yılında ele almış ve bugüne kadar revize ederek geliştirdiği Türk vergi sistemine de kaynak teşkil eden uluslararası örnek bir model oluşturacak rehber niteliğinde bir çalışma yapmıştır. Transfer fiyatlandırması uygulaması Türk vergi sisteminde açık bir şekilde düzenlenmemekle birlikte paralel yapı sergileyen müesseseler öteden beri sistemde bulunmaktaydı. 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanun'unun 15, 16, 17. maddelerinde yer alan örtülü sermaye ve örtülü kazanç uygulamaları bire bir transfer fiyatlandırmasına benzemese de özü itibariyle söz konusu uygulamanın birer temsilcisi konumundaydılar. Ayrıca halen yürürlükte olan gelir vergisi kanun'unun 41. maddesinin 1. bendinde ifade edilen hüküm de transfer fiyatlandırmaları uygulamasının bir yansıması olarak kabul edilebilmektedir (Işık,2005:24).

3. 3. Örtülü Kazanç - Örtülü Sermaye

2006 yılında çıkarılan 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanun'unda yer alan ve üzerinde en çok tartışma yaratan düzenlemelerden birisi örtülü sermaye kullanımı ikincisi ise transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı konusudur. Vergi hukukunda birer oto kontrol müessesesi olan bu düzenlemeler esas itibariyle yürürlükten kaldırılan 5422 sayılı KVK'nda da 1950 yılından beri yer almaktadır. Eski kanundaki düzenlemeler objektif kriterleri taşımadığı gerekçesiyle eleştirilmekteydi (Gençyürek,2000:44).

Yeni kanunda söz konusu eleştirilerin giderilip giderilmediğini zaman gösterecektir. Ancak, gerek kanun hükümleri, gerekse transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü

kazanç dağıtımındaki BKK ve bu kararlar ile ilgili genel tebliğ incelendiğinde yeni kanun'un uygulanması sırasında da ciddi sorunlarla karşılaşılacağı anlaşılmaktadır. Örtülü kazanç ve örtülü sermaye müesseselerinin amacı aynı olup kurum kazancının bir takım yollarla eksik gösterilerek vergi matrahının azaltılmasını engellemek amacı ile düzenlenmiştir. Asıl olarak transfer fiyatlandırması ile ilgili yasal düzenlemelere bakıldığında, çıkış noktasının örtülü kazanç müessesesi olduğu görülmektedir (Kızılot,2006:25).

3.3.1 Örtülü Sermaye Müessesesi

Örtülü sermaye kullanımı, kurum ortaklarının kurumların vergilendirilmiş kazancından kar payı almak yerine ortağı buldukları kurumlara yeterli sermaye koymayıp sermaye yerine borç vermek suretiyle, verilen borç karşılığında daha garantili olan faiz geliri elde etmeyi sağlayan bir yöntemdir. Bu yöntemin kullanılmasıyla devletin vergi alacağı kısmen veya tamamen ortadan kaldırılması mümkündür (Koyuncu ,1999:219).

Ayrıca, transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımındaki düzeltme hükümlerine ilişkin eleştiriler örtülü sermaye kullanımından kaynaklanan örtülü faiz kullanımı için de kurumlar, bilançolarının pasifinde yer alan yabancı kaynaklar için tahakkuk eden ya da ödenen faiz ve kur farklarını gider olarak yazarak dönem karından indirebilirler. Bu durum doğal olarak, vergi öncesi karı, ödenecek vergiyi ve ayrıca dağıtılacak karı azaltan bir mekanizmadır. Bir diğer tanımla, yabancı kaynaklar, karlı işletmeler için bir tür vergi kalkını işlevi görürler. Oysa işletmeye konulan sermaye için ayrıca gider yazılabilecek bir faiz hesaplanmaz. Bu nedenle işletmelerin ortakları, bazı durumlarda şirketlerin kaynak ihtiyaçlarını karşılamak için sermaye artırmak yerine, borçlanma yoluna giderler (Aktaş,2004:214).

Kurumların aralarında dolaylı, dolaysız bir şirket ilişkisi ya da sürekli ve sıkı bir iktisadi ilişki bulunan gerçek ve tüzel kişilerden yapılan borçlanmaların teşebbüste sürekli olarak kullanılması ve bu borçlanmalarla kurumun öz sermayesi arasındaki oranın emsali kurumlarınkine göre açık bir fazlalık göstermesi durumunda bu fonları örtülü sermaye saymıştır. Örtülü sermayeden söz edebilmek için bu iki koşulun birlikte gerçekleşmiş olması gerekir. İki koşul bir arada oluşmuyorsa örtülü sermaye söz konusu olmaz. Konu OECD modelinin şerhinde ele alınmış ve sadece borç

ilişkisinde geçerli olan faiz oranının emsallere uygun olup olmadığını değil, aynı zamanda, görünüşte borç olan bir ödemenin gerçekten borç olup olmadığını veya başka bir ödeme olarak özellikle örtülü sermaye olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceğini belirlenmesine yönelik düzenlemelerde bulunulmuştur (Çetinkaya,2002:252).

3.3.2. Örtülü Kazanç

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanun'unun 13 üncü maddesinde düzenlenmiş olan, transfer fiyatlandırması isimli vergi güvenlik müessesesi 01.01.2007'den geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiştir. Ayrıca Maliye Bakanlığı, düzenlemelerin uygulamasını göstermek amacıyla 18.11.2007 tarihli 26704 sayılı resmi gazetede yayımlanan 1 seri no'lu transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı hakkında genel tebliğ'i hazırlamıştır. Bunun dışında KVK md.13deki hükümlerin uygulanmasına ilişkin usulleri ortaya koymak amacıyla 06.12.2007 tarihli 26722 sayılı resmi gazetede yayımlanan 2007/12888 no'lu transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı hakkında kararı çıkartmıştır (<http://www.muhasabe.net>).

Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımına ilişkin yasal düzenlemeler bir vergi güvenlik müessesesi olup, bu müessese kurum kazancının her ne surette olursa olsun aşındırılmaması amaçlanmıştır. Kurumlar, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit ettikleri bedel veya fiyat üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunursa, kazanç tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılmış sayılır. Yapılan yasal düzenlemeye göre; transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını uygulamasında alım, satım, imalat ve inşaat, kiralama ve kiraya verme, ödünç para alınması ve verilmesi işlemleri ile ikramiye, ücret ve benzeri ödemeleri gerektiren diğer işlemler her hal ve şartta mal veya hizmet alım satımı sayılacaktır (Koç,2006:35).

Gerçek kişi ve kurumlar, iktisadi faaliyetlerinden elde ettikleri vergi sonrası kazançlarını arttırabilmek amacıyla yasal ve yasal olmayan yollara başvurabilmektedirler. Bu yollardan birisi de vergi hukukumuzda yasaklanmış olan örtülü kazanç dağıtımını işlemidir. Örtülü kazanç dağıtımının özünü, kazancın bünyesinde ortaya çıktığı kurum ile kurumu oluşturan ortakların birbirlerinden farklı ve bağımsız kişiliğe sahip oluşturmaktadır (Tekin ve Kartaloğlu,2007:13).

Bu bakımdan transfer fiyatlandırması, örtülü kazanç dağıtımının bir yolu olarak değerlendirilmektedir. 2007 yılı içinde ve özellikle Tebliğ taslağı kamuoyuna açıklandıktan sonra akademik ve mesleki dergilerde transfer fiyatlandırmasıyla ilgili çalışmalarda artış olduğu görülmektedir. Bu çalışmaların bazılarında transfer fiyatlandırmasının vergi hukukunda yasaklanmış bir işlem olduğu gibi bir yanlış değerlendirme yapılmıştır (Maç, 2005:14).

Oysa vergi hukukunda transfer fiyatlandırmasına yönelik değil, gerçeğe aykırı transfer fiyatlandırmasına yönelik değil, gerçeğe aykırı transfer fiyatlandırmasına, başka bir ifadeyle örtülü kazanç dağıtımına karşı düzenlemeler bulunmaktadır. Yapılan yeni düzenleme ile transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını tanımlanmıştır. Bu da bir vergi güvenlik müessesesidir. Kurumların ilişkili kişilerle yaptıkları mal ve hizmet alım-satımlarını düzenleyen; bu işlemlerde emsallere uygunluk ilkesine uyulmasını zorunlu hale getiren bir düzenlemedir. İlişkili kişilerle yapılan işlemlerde emsal fiyat kullanılmaması durumunda bu işlemler transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını olarak kabul edilmektedir. Bu düzenleme uluslararası düzenlemelere uygun olup, daha önce var olan adı örtülü kazanç müessesesini daha da geliştirmiş, yeni tanımlamalar yapmış, konunun anlaşılmasını sağlamıştır (Balcı ve Altınok,2006: 87).

3.4 Kurumlar Vergisinde Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımını

Transfer Fiyatlandırması kavramının Türk Vergi Hukukunda tam karşılığı bulunmamaktadır. 5422 sayılı eski KVK'nın 17.maddesinde örtülü kazanç başlığı ile yer alan düzenleme 5520 sayılı yeni KVK'nın 13.maddesinde transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını başlığı ile yeniden düzenlenmiştir. Transfer Fiyatlandırması aralarında değişik açılardan bağ bulunan şirketler arasında mal ve hizmet alış verişlerinin nasıl olması gerektiği yönünde temel prensipleri ortaya koyan olumlu bir kavramdır. Örtülü kazanç kavramı ise hangi tür ilişkilerin vergi hukuku açısından kabul edilmeyeceğini tanımlamaktadır (Arpaç,2005:114).

Transfer fiyatlandırması ile örtülü kazanç kavramları bir arada değerlendirildiğinde, emsallerine uygun olmayan transfer fiyatlandırmaları örtülü kazanç olarak mütalaa edilebilecektir. Diğer bir deyişle örtülü kazanç, transfer fiyatlarının kötüye

kullanılması olarak değerlendirilebilir. Bu bölümde hem 5422 sayılı KVK, hem de 5520 sayılı KVK açısından örtülü kazanç kavramı değerlendirilerek yeni yasanın getirdiği yenilikler daha kolay anlaşılacaktır. Örtülü kazanç müessesesi KVK' da kanunen kabul edilmeyen indirimler başlığı altında yer alan örtülü sermaye müessesesi gibi vergilendirilmemiş kazanç aktarımını engellemeye yönelik önemli bir vergi güvenlik müessesesidir (Akbulak ve Koray, 2003:134).

Bu müessese Türk vergi sistemine ilk kez 03.06.1949 tarih ve 5422 sayılı KVK'nın 17. maddesi ile girmiş, yeni KVK'nın uygulanmaya başlayacağı 01.01.2007 tarihine kadar da yürürlükte kalmıştır. Örtülü kazanç, kurum kazancının vergilendirildikten sonra kar dağıtımının yapılması yerine kazancın belirli hukuki yollar ve bunlara yönelik ilişkiler kullanılarak Kurumlar Vergisi dışında bırakacak şekilde ortaklar lehine aktarılması şeklinde ortaya konulabilmektedir. Örtülü kazanç dağıtımının ana özelliği kurumun vergi matrahını ortak lehine azaltan bir işlem olmasından kaynaklanmaktadır. Bu arada örtülü kazanç dağıtımının sadece sermaye şirketlerine yönelik bir sınırlama olduğuna dikkat etmek gerekir. Sermaye şirketi olmayanlar için örtülü kazançtan söz etmek mümkün değildir (Şenyüz, 2006:169).

Örtülü kazanç dağıtımını müessesesi olanı değil, olması gerekeni tespit ederek, ortaklara gizli kazanç aktarımını engellemeye yönelik bir müessesesidir. Bu noktada muvazaa müessesesi ile tamamen ayrılır. Muvazaa müessesesinde gerçek olay, görünürdeki olayın ardına, kısmen ya da tamamen gizlenmiştir. Böyle bir durumda olayların gerçek mahiyeti tespit edilmekte, görünürdeki olayın ardındaki gerçek durum vergilemeye esas alınmaktadır. Örtülü kazanç dağıtımında ise olay tamamen doğrudur. İşlem de mutlak ya da nispi muvazaa bulunmamaktadır. Müessese, bu doğru olaydan hareketle olması gereken duruma ulaşmakta, olması gereken olayı Kurumlar Vergisi açısından vergilendirmeye esas almaktadır (Koyuncu, 2005,150).

3.5. 5422 Sayılı KVK'daki Örtülü Kazançla İlgili Yasal Düzenleme

Örtülü kazançla ilgili ilk olarak 5422 sayılı KVK'daki düzenlemelere değinip daha sonra 5520 sayılı KVK'daki düzenlemeler anlatılarak yeni kanunla hangi yeniliklerin kabul edildiği daha kolay anlaşılacaktır. 5422 sayılı KVK'nın örtülü kazanç müessesesi ile ilgili olarak iki düzenlemesi mevcuttur. Bunlardan ilki; sermaye şirketlerince dağıtılacak örtülü kazançların kanunen kabul edilmeyen gider olarak

nitelendirdiği maddedir (5422 Sayılı KVK 15/3). Bir diğer madde ise örtülü kazançla ilgili tanımlamaların yer aldığı maddedir. Buna göre aşağıdaki hallerde kazanç kısmen veya tamamen örtülü olarak dağıtılmış sayılır (Şenyüz,2006:169).

- Şirket kendi ortakları, ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek ve tüzel kişiler, idaresi, murakabesi veya sermayesi bakımlarından vasıtalı vasıtasız olarak bağlı bulunduğu veya nüfuzu altında bulundurduğu gerçek ve tüzel kişiler ile olan münasebetlerinde emsaline göre göze çaracak derecede yüksek veya düşük fiyat veya bedeller üzerinden veya bedelsiz olarak alım, satım, imalat, inşaat muamelelerinde ve hizmet ilişkilerinde bulunursa;
- Şirket, 1 numaralı fıkrada yazılı kimselerle olan münasebetlerinde emsaline göre göze çaracak derecede yüksek veya düşük bedeller üzerinden kiralama veya kiraya verme muamelelerinde bulunursa;
- Şirket, 1 numaralı fıkrada yazılı kimselerle olan münasebetlerinde emsaline göre göze çaracak derecede yüksek veya düşük faiz ve komisyonlarla ödünç para alır verirse;
- Şirket ortaklarından veya bunların eşleri ile usul ve fürundan ve 3. dereceye kadar(dahil) kan ve sıhri hısımlarından şirketin idare meclisi başkan ve üyesi, müdürü, veya yüksek memuru durumunda bulunanlara emsaline göre göze çaracak derecede yüksek aylık, ikramiye, ücret verir veya benzeri ödemelerde bulunursa;

Kanun maddesinde de anlaşılacağı üzere örtülü kazanç dağıtımında, şirketin elde ettiği gelir (vergilendirilmemiş gelir) şirket ortaklarına veya onların yakınlarına aktarılmakta ve bu suretle gelir matrah dışı bırakılmaktadır. Kanun ilgili kişilere bu şekilde dağıtılan örtülü kazançların kurum kazancının tespit edilmesinde indirim olarak kabul edilemeyeceğini hükme bağlamaktadır. 5422 sayılı KVK'da örtülü kazanç ile ilgili yer alan düzenlemeler anlaşılabilir bir dille yazılmış olduğu gözükse de (maddenin 1. fıkrasında örtülü kazanç dağıtabilecek kişiler ve takip eden fıkralarda da hangi işlemlerin örtülü kazanç kapsamında değerlendirileceğine yer verilmiştir) bazı yazarlar tarafından yoruma müteallik oldukça fazla hususun bulunduğu söylenmektedir (Koyuncu, 2005:151).

3.6. Transfer Fiyatlandırması Örtülü Kazanç İlişkisi

Transfer fiyatlandırması kavramının 2006 yılı sonuna kadar uygulanan Türk vergi mevzuatında tam bir karşılığı bulunmamaktadır. 2006 yılı içinde konu gözden geçirilerek, Türk vergi mevzuatı uluslararası literatüre benzetilmeye çalışılmıştır. Türk vergi mevzuatında konu KVK'da yer alan örtülü kazanç müessesesi ile paralellik göstermektedir. Çünkü gerek transfer fiyatlandırması kavramı gerekse örtülü kazanç kavramı emsallere göre farklılık arz etme durumu açısından ortak bir zeminde bulunmaktadır. Transferin kelime anlamı aktarmadır. Uygulama ile ticari işlemlerde ve borç alacak ilişkilerinde yapılacak işlemler nedeniyle birilerine yapılacak gizli kaynak aktarımlarının kontrolü ve vergilendirilmesi amaçlanmaktadır. Transfer fiyatlandırması, aralarında değişik açılardan bağ bulunan şirketler arasında mal ve hizmet alış-verişlerinin nasıl yapılması gerektiği yönünde temel prensipleri ortaya koyan olumlu bir kavramdır (Balcı ve Altıok, 2006:86).

Diğer bir deyişle transfer fiyatlandırması, bir ticari işletmenin kendi bölümleri veya kolları arasındaki mal ve hizmet satışlarında uyguladığı fiyattır. Örtülü kazanç kavramı ise, hangi tür ilişkilerin vergi hukuku açısından kabul edilmeyeceği üzerinde durmaktadır. Transfer fiyatlandırması ve örtülü kazanç kavramları bir arada değerlendirilirken emsallere uygun olmayan transfer fiyatları örtülü kazanç olarak değerlendirilebilir ya da örtülü kazanç, transfer fiyatlarının kötüye kullanılması olarak nitelendirilebilir. Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını düzenlemelerinin temel amacı ise, ilişkili kişilerle mal ya da hizmet alım ya da satımında bulunan kurumların gelirlerinin tam ve doğru olarak beyan edilmesini sağlamak ve transfer fiyatlandırması yoluyla vergi matrahının aşındırılmasını engellemektir (Ürel, 2006:22).

3.6.1. 5422 Sayılı KVK Ve 5520 Sayılı KVK'nın Örtülü Sermaye Açısından Karşılaştırılması

Örtülü sermaye müessesesi 5520 sayılı KVK ile yeniden düzenlenmiştir. Uluslararası temel uygulamaları baz aldığı görülen bu düzenlemede, ortaklardan ve ortakların ilgili bulunduğu gerçek ve tüzel kişilerden doğrudan veya dolaylı olarak yapılan borçlanmaların, ilgili mali yıl içinde herhangi bir tarihte öz sermayenin 3 katını aşan kısmı örtülü sermaye sayılmaktadır. Ortaklarla ilişkili kişi kavramı 5520 sayılı yeni

KVK'da açıkça tanımlanmış ve 5422 sayılı KVK'daki vasıtalı-vasıtasız şirket ilişkisi ve sıkı bir iktisadi ilişki gibi yoruma açık ifadelere yer verilmemiştir (Vural ve Sevil, 2006: 86).

Yeni KVK açısından borçlanmanın örtülü sermaye sayılabilmesi için işletmede devamlı olarak kullanılma koşulu araştırılmayacak, ortak veya ortaklarla ilişkili kişilerden alınan borcun herhangi bir tarihte kurumun öz sermayesinin 3 katını aşması yeterli olacaktır. Ayrıca 5422 sayılı KVK'dan farklı olarak örtülü sermaye uygulaması sadece borcun asan kısmı için geçerli olacaktır. 5422 sayılı KVK uygulandığı dönemde en çok tartışılan konu olan emsal kurum kıyaslaması yeni düzenleme ile terk edilmiştir (Maç, 1996: 96).

Yeni KVK'da borç/öz sermaye konusunda objektif bir kriter ortaya konması emsal kurum tespiti gibi bir mecburiyeti de ortadan kaldırmıştır. Ayrıca yeni düzenlemede öz sermayenin, kurumun VUK uyarınca tespit edilmiş hesap dönemi basındaki öz sermayesini ifade ettiği belirtilmiş ve böylece 5422 sayılı KVK'nın hangi öz sermaye tanımının örtülü sermaye tespitinde esas alınacağı hususunda taşıdığı belirsizlik de ortadan kaldırılmıştır (Aktaş, 2004:213).

Tablo 7 'de ödenen veya hesaplanan kur farkı hariç faiz vb. giderler açısından yapılan karşılaştırma bölümünde görülmektedir ki 5520 sayılı KVK'nu yer vermiştir. Zira yeni KVK açısından ödenen veya hesaplanan faizlerin yanında faiz benzeri ödemeler de örtülü sermaye kapsamında değerlendirilecektir. Kanun maddesinde kullanılan vb. giderler ifadesi müessesenin bu bölümüne genişletici bir yorum katmaktadır. Alacaklı olan ilişkili kişi açısından ise elde edilen veya dar mükellefiyette ana merkeze aktarılan kar payı olarak yeniden düzenlenmiştir. Zira çifte vergilendirmeyi önlemek için faiz vb. geliri elde eden ilişkili kişi nezdinde daha önce yapılan vergileme işlemi buna göre düzeltilecektir. Oysaki 5422 sayılı KVK döneminde alacaklı olan ilişkili kişi açısından herhangi bir düzeltme öngörülmemiştir. Bu durumun ise çifte vergilendirmeye sebep olduğu açıktır. Sonuç olarak söylenebilir ki, örtülü sermaye müessesesi ile ilgili olarak yeni KVK'da yer alan düzenlemeler, 5422 sayılı KVK dönemindeki subjektif temelli düzenlemelerin olumsuz yönlerinin minimuma indirilmesi açısından atılmış olumlu bir adımdır. Yeni

düzenleme, 21.06.2006 tarihinde kanunlaşmasına rağmen 01.01.2006 yılından sonraki borçlanma işlemleri için de uygulanacaktır (Öztürk,2008:102).

Tablo 9: 5422 ve 5520 Sayılı KVK'da Transfer Fiyatlandırması Hükümlerinin Karşılaştırılması

KONU	5422 SAYILI KVK	5520 SAYILI KVK
Borcun Kaynağı	İlişkili kişilerden alınan borçlar kabul edilmeyecektir.	İlişkili kişilerin kapsamı belirlenmiştir (%10'luk oy veya kar payı hakkı).
Borçlanma Süresi	Borcun sürekliliği koşulu esası mevcuttu.	Borcun sürekliliği esası kaldırılmıştır. Bir gün için bile örtülü sermaye söz konusu olabilmektedir.
Borcun Tutarı	Borcun tamamı örtülü sermaye kabul edilmekteydi.	Borcun öz sermayenin 3 katını aşan kısmı örtülü sermaye kabul edilmiştir.
Faiz Giderleri	Borçlanmaya ilişkin tüm faiz giderleri KKEG kabul edilmekteydi	Örtülü sermayeye isabet eden faiz giderleri KKEG kabul edilmekte ve kar payı sayılmaktadır.
Kur Farkları	Kur farklarının ihtilaflıydı	Kur farkı giderleri KKEG kapsamına alınmıştır.
Diğer benzeri giderler	Bu konuda düzenleme yoktur.	Borç üzerinden hesaplanan faiz, kur farkı giderleri yanında, diğer giderler de KKEG kapsamına alınmıştır.
Borç Veren Açısından Yapılan Düzenlemeler	Borç veren açısından bir düzenleme yapılmamıştır.	Kar dağıtma stopajı ve vergide düzeltme esası getirilmiştir.
İştirak Kazançları	İştirak kazancı istisnası tartışmalıydı.	İştirak kazancı istisna uygulaması getirilmiştir.
Örtülü Sermaye Sayılmayacak Haller	Örtülü sermaye sayılmayacak haller tanımlanmamıştı	Örtülü sermaye sayılmayacak haller tanımlanmıştır.

Kaynak: Karapınar ve Bayırlı (2006:36).

3.6.2. 5422 Sayılı KVK Ve 5520 Sayılı KVK'nın Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımını Açısından Karşılaştırılması

İki kanun açısından bakıldığında, eski kanun dönemindeki emsaline uygun ifadesi ile yeni kanundaki emsallere uygunluk ilkesi ifadesinin birbirleri ile benzer ifadeler olduğu görülmektedir. Ancak yeni KVK açısından emsalin nasıl belirleneceğine yönelik olarak yapılan açıklamalar yeni KVK'nın artışı olarak gözükmektedir. Emsalin belirlenmesi aşamasında yeni KVK'da öngörülen üç yöntem ve ilave olarak diğer yöntemler ile anlaşma usulü benimsenmiştir. Burada kanun koyucunun amacı oldukça nettir. Özellikle öngörülen üç yöntemin dışında isin mahiyetine uygun diğer yöntemlerin de uygulanması ve mükelleflere Maliye Bakanlığı ile anlaşma imkanı verilmesi, mükellefin yaptığı işlemin arkasındaki iktisadi, ticari ve mantıki kanıtları ya da dayanakları mutlaka ortaya koymasını gerektirmektedir (Yazar,2008:320).

Oysaki belgeleme açısından eski KVK'da herhangi bir düzenleme yoktur. Burada söz konusu olan ön anlaşma şu şekilde açıklamak mümkündür. Mükellef kanunda sayılan yöntemlerden birini kullanarak ya da diğer OECD yöntemlerinden birini kullanarak veya işlemin mahiyetine uygun bir başka yöntem belirleyerek transfer fiyatını belirleyecektir. Daha sonra mükellef Maliye Bakanlığı ile karşı karşıya gelip Maliye Bakanlığı'nı kullandığı yöntem konusunda ikna etmeye çalışacaktır. Eğer mükellef ile Maliye Bakanlığı uzlaşma sağlarsa söz konusu anlaşma 3 yıl geçerli olacak ve Maliye Bakanlığı bu süre içinde mükellefe atfen transfer fiyatının düşük ya da yüksek olduğu iddiasında bulunamayacaktır (Gündüz, 2006: 5).

Kar dağıtımının mahiyeti açısından yapılan karşılaştırmada, her iki kanunda da dağıtımını yapan kurumun yaptığı bu dağıtımın kar payı olarak benimsendiği görülmektedir. Ancak söz konusu işlemin karşı tarafı yani transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını neticesinde gelir elde eden kişinin durumu açısından benzerlik söz konusu değildir. Çünkü eski KVK açısından gelir elde eden kişinin nezdinde bir düzeltme yapılmamaktadır. Oysaki yeni KVK açısından gelir elde eden kişi nezdinde düzeltme söz konusu olmaktadır (Öcal,2006:69).

Ancak daha öncede belirtildiği üzere, karşı taraf düzeltmesi yapılabilmesi için dağıtımını yapan kurum nezdinde verginin kesinleşmiş olması gerekir. Yani eski KVK dönemindeki tek taraflı düzeltme yeni KVK ile yerini iki taraflı bir düzeltmeye

bırakmıştır. Usul ve esasların belirlenmesi açısından bakıldığında eski KVK'da mali idareye veya Bakanlar Kurulu'na verilmiş bir yetki yoktur (Küçük, 2007:50).

Oysaki yeni KVK'da, konuyla ilgili olarak Bakanlar Kurulu'na usul ve esasları belirleme yetkisi verilmiştir. Hangi işlemlerin transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı sayılacağı konusunda yapılan karşılaştırmada görülmektedir ki iki kanunda birbirlerine benzer hükümler içermektedirler. Eski KVK'da alım-satım, imalat, inşaat işlemleri, kiralama, kiraya verme işlemleri, ödünç para alınması ve verilmesi, ücret ve ikramiye ödemeleri bu konu kapsamında sayılmıştır. Yeni KVK'da ise konuyla ilgili mal veya hizmet alım-satımı ifadesi kullanılarak son derece geniş bir yorum alanı bırakılmıştır. Hazine zararı kavramı açısından yapılan karşılaştırmada ise görülmektedir ki her iki kanun arasında bir fark yoktur. Çünkü gerek eski KVK açısından, gerekse yeni KVK açısından dikkat edildiğinde kanun maddelerinde hazine zararı ile ilgili bir ifade yoktur. Bu durumun varlığı 01.01.2007 tarihinden itibaren yürürlüğe konulan yeni transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı müessesesi döneminde de konunun yargıyı en çok meşgul eden konulardan birisi olacağına göstergesidir (Gündüz, 2006: 6).

5422 ve 5520 sayılı KVK'lar arasındaki en önemli farklardan biri de, transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı konusunun muhatabının tespiti ile ilgili olan farklılıklardır. Zira eski KVK'daki şekliyle bu müessese sadece sermaye şirketleri için söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla sermaye şirketleri dışında kalan diğer kurumlar vergisi mükellefleri müessese ile ilişkilendirilmemekteydi. Yeni KVK'da ise çok daha genel bir ifade olan kurum ifadesine yer verilmiştir. Bunun anlamı tüm kurumlar vergisi mükelleflerinin artık müessese kapsamında işlem göreceğidir. Bu düzenleme yeni KVK ile eski KVK arasındaki en önemli farklılıklardan biridir (Yazar, 2008:321).

3.7 Gelir Vergisi Kanun'da Transfer Fiyatlandırma Uygulamaları ve Örtülü Kazanç

Transfer fiyatlandırmasıyla ilgili düzenlemeler GVK' nun 41/5 maddesinde yer almaktadır. Teşebbüs sahibinin, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit edilen bedel veya fiyatlar üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunması halinde, emsallere uygun bedel veya fiyatlar ile teşebbüs

sahibince uygulanmış bedel veya fiyat arasındaki işletme aleyhine oluşan farklar işletmeden çekilmiş sayılır (Köse ve Ferhatoglu,2008:22).

Madde 41/5'e göre;

- Teşebbüs sahibinin mal veya hizmet alımında ya da satımında bulunması,
- Teşebbüs sahibinin mal veya hizmet alım ya da satımını ilişkili kişilerle yapması,
- İlişkili kişilerle gerçekleştirilen işlemlerde geçerli olan fiyatın ya da bedelin, emsallerine uygunluk ilkesine aykırı olarak gerçekleştirilmesi halinde işletme aleyhinde oluşan farklar işletmeden çekilmiş olarak kabul edilir ve gider olarak kazançtan indirilmesi mümkün değildir.

Teşebbüs sahibi, emsallerine uygunluk ilkesine aykırı olarak ilişkili bir kişiye piyasa fiyatının altında bir satış yapmışsa veya ilişkili kişiden piyasa fiyatının üstünde alım yaptıysa ve ilişkili kişi bu işlemi gelir veya kurumlar vergisi matrahında göstermişse, ilişkili kişinin vergilendirme işlemleri vergi yükünü hafifletecek şekilde düzeltilir. Emsallerine uygunluk ilkesine aykırı alım veya satım yapan teşebbüs sahibi defter, kayıt ve belgelerinden hareketle cezalı vergi tarhiyla karşılaşacaktır (GVKmd.29).

3.8. Gelir Vergisi Kanunu Transfer Fiyatlandırması Uygulamasında İlişkili Kişi Kavramı

Gelir vergisi kanunu'nun uygulamasında teşebbüs sahibinin eşi, üstsoy ve altsoy, üçüncü derece dahil yansoy ve kayın hısımları ile doğrudan veya dolaylı ortağı bulunduğu şirketler, bu şirketlerin ortakları, bu şirketlerin idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından kontrolü altında bulunan diğer şirketler ilişkili kişi sayılmaktadır. Gelir vergisi kanunu'nda en son yapılan değişiklikten önce, transfer fiyatlandırması konusunda herhangi bir düzenleme olmadığından, ilişkili kişi tanımı gelir vergisi mükellefleri için ilk defa bu değişiklikte getirilmiş olmaktadır. Buna göre ilişkili kişi (Öcal, 2007:71).

- Teşebbüsün sahibinin eşi,
- Üstsoy ve altsoy,

- Üçüncü derece dahil yansoy ve hısımları ile doğrudan veya dolaylı ortağı bulunduğu şirketler,
- Bu şirketlerin ortakları,

ilişkili kişi sayılır. Teşebbüs sahibi bir şirkete doğrudan veya dolaylı ortak ise teşebbüs sahibi ile söz konusu şirketler ilişkili kişi kapsamındadır. Bu ilişkide sermaye veya kâr payı oranının herhangi bir önemi bulunmamaktadır.

3.9. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımının Vergileme İle İlgili Sonuçları

Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımının vergileme ile ilgili sonucuna ulaşmak için örtülü kazanç dağıtımı yapan şirket ve dağıtıma muhatap olan kişi bakımından irdelenmesi ile daha iyi anlaşılacaktır. Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı müessesesinin gelir üzerinden alınan vergiler açısından ve KDVK açısından konular kısaca açıklanacaktır.

3.9.1. Gelir Üzerinden Alınan Vergiler Açısından Değerlendirme

Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımının vergisel sonucu, örtülü kazanç dağıtımı yapan kurum açısından, yapılan harcama örtülü olarak dağıtılmış kazanç sayılır ve kurum kazancının tespitinde indirim olarak kabul edilmez (Koyuncu, 2005:255).

3.9.2. Sadece Dağıtımı Yapan Mükellefler Nezdinde Tarhiyat Yapılacağı, Muhataplara Başvurulamayacağı Yaklaşımı

Gelir idaresinin de katıldığı bu görüşe göre dağıtımı yapan şirket bünyesinde dağıtılan bu örtülü kazanç kanunen kabul edilmeyen gider olarak kabul edilmeli ve ilave tarhiyat yapılmalıdır. Örtülü kazanç dağıtılan şirket bünyesinde herhangi bir işlem yapılmamalıdır (Işık, 2005:239).

3.9.3. Dağıtımın Muhatabına da Tarhiyat Yapılacağı Yaklaşımı

Şirket kazancının örtülü yoldan şirket dışına aktarılması, kazanç dağıtımının bir şekli olduğu için örtülü kazanç dağıtımının muhatabı yönünden, normal kar dağıtımından bir farkı yoktur. Dolayısıyla örtülü kazanç dağıtımının tespiti halinde, dağıtımın

muhatabında menkul sermaye iradı şeklinde bir gelir unsuru elde ettiği gerekçesi ile vergileme yapılmalıdır. Bunun için ilgili kanunlarla özel bir hüküm aramaya ihtiyaç bulunmamaktadır (Özbalcı, 2002:497).

3.9.4. Muhatabın Örtülü Kazancı Beyan Etmesi ve Hazine Kaybı Bulunmaması Nedenleriyle Örtülü Kazanç Dağıtan Mükellef Nezdinde İşlem Yapılmayacağı Yaklaşımı

Örtülü kazanç dağıtılan mükellef bunu vergi dairesine beyan etmiş ise örtülü kazanç dağıtımını yapan şirket bünyesinde de tarhiyat yapmak mükerrer vergilemeye neden olacaktır. Çifte vergilendirmeyi önlemek için örtülü kazanç dağıtımını yapan mükellef bünyesinde işlem yapılmamalıdır (Demir,2006:158).

3.9.5. Örtülü Kazanç Dağıtılan Mükellef Bünyesinde İlave Tarhiyat Yapılmakla Birlikte Muhatabın da Düzeltme Yapılacağı Yaklaşımı

Hazine zararı gözetmeksizin transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtan mükellef için eleştiri getirildiğinde, dağıtımın yapıldığı mükellef için düzeltme yapılması zorunludur. Aksi takdirde aynı konu üzerinden çifte vergilendirme söz konusu olacaktır. Şirketler arası bağlantıda göz önünde bulundurulduğunda genel çerçevede mükellefin mağduriyeti söz konusu olacaktır (Koyuncu, 2005:257).

3.10. Katma Değer Vergisi Kanunu (KDVK) Açısından Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımının Sonuçları

Daha öncede belirtildiği gibi örtülü kazanç dağıtımını kısaca, kurumsal bakımdan, kurumun iktisadi ve ticari faaliyetinden hasıl olmuş, fakat Kurumlar Vergisi ödenmeden, ilgili gerçek ve tüzel kişilere devredilmiş karlar olarak tanımlanabilir. Mal veya hizmetin, bedelsiz veya emsalinden düşük bedelle, belli ilişkiler içerisindeki muhabata intikal ettirildiğinde katma değer vergisinin de, emsal alınan bedele göre tamamlanması gerekir (Özbalcı, 2002:514).

Bu konuda özellikle faizler kur farkları üzerinde değişik görüşler bulunmaktadır. Gelir idaresinin görüşü, KVK'nın 17' nci maddesinde belirtilen iştirak ilişkisinin bulunduğu durumlarda, ödünç olarak verilen para karşılığında alınan faizler üzerinden katma değer vergisi alınması gerektiği şeklindedir. Bunun devamında,

nemasız kaynak kullanımı hallerinde belli bir faizin alınması gerektiği ve dolayısıyla örtülü kazanç dağıtımını uygulaması yapıldığında finansman hizmeti sağlandığı gerekçeleriyle faiz üzerinden de katma değer vergisi tarhiyatı yapılmalıdır. Gelir idaresinin bir özelgesinde, bir sermaye şirketinin ortaklarına borç para vermek suretiyle gerçekleştirdiği finans hizmetlerinin banka ve sigorta muameleleri vergisi kapsamına girmediği, katma değer vergisine tabi olması gerektiği. şeklinde mütalaa belirtilmiştir (Işık, 2005:246).

3.11. Yeni Düzenlemeyle İle Getirilen Yenilikler

Yeni düzenlemeler incelendiğinde, yenilik olarak göze çarpan, belli başlı noktalar şunlardır (Demir, 2006:160).

- İlişkili kişi tanımı yapılmıştır,
- Emsallere uygunluk ilkesi tanımlanmıştır,
- Fiyat ve bedel tespitinde yöntemler belirlenmiştir,
- Maliye Bakanlığı ile önceden fiyatlandırma anlaşması yapma imkânı getirilmiştir,
- Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını, dağıtılmış kâr payı sayılmıştır.

3.11.1. İlişkili Kişilerin Kapsamı

Kurumların kendi ortakları, kurumların veya ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek kişi veya kurum ile idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunduğu ya da nüfuzu altında bulundurduğu gerçek kişi veya kurumları ifade eder. Ortakların eşleri, ortakların veya eşlerinin üstsoy (usul)(anne, baba, büyük anne, büyük baba) ve altsoyu (fıruu) (çocuk, torun) ile üçüncü derece dahil yansoy hısımları (biri diğerinden gelmeyip de, ortak bir kökten gelen kişiler arasında yansoy hısımlığı vardır) ve kayın hısımları (eşlerden biri ile diğer eşin kan hısımları, aynı tür ve dereceden kayın hısımları olur. Kayın hısımlığı, kendisini meydana getiren evliliğin sona ermesiyle ortadan kalkmaz) da ilişkili kişi sayılır (Tokur, 2008:172).

Ayrıca kazancın elde edildiği ülke vergi sisteminin Türk vergi sisteminin vergilendirme kapasitesi ile aynı düzeyde bir vergilendirme imkanı sağlayıp

sağlamadığı ve bilgi değişimi hususu göz önünde bulundurularak Bakanlar Kurulunca ilan edilen ülkelerde veya bölgelerde bulunan kişilerle yapılmış tüm işlemler, ilişkili kişilerle yapılmış sayılacaktır. Bu madde de konu edilen ilişkili kişi Gelir vergisi kanun'unun uygulanmasında gerçek kişi olarak kabul edilip vergiye tabi tutulan şahıslar ile şahıs şirketleri ya da adi ortaklıkları kapsamaktadır (<http://www.muhasabenet.net>).

3.11.2. Emsallere Uygunluk İlkesi

Emsallere uygunluk ilkesinin tanımı, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 13. Maddesinin üçüncü fıkrasında yapılmıştır. OECD'nin Uluslararası Şirketler ve Vergi idareleri için Transfer Fiyatlandırması Rehberi esas alınarak yapılan bu tanımlamaya göre; (Kızılot, 2006,38).

- İlişkili kişilerle yapılan mal veya hizmet alım ya da satımında, uygulanan fiyat ya da bedel,
- Aralarında böyle bir ilişkinin bulunmaması durumunda oluşacak fiyat ya da bedele uygun ise, bu bedel ya da fiyat emsallerine uygun kabul edilir. Aksi halde emsallere aykırı olarak kabul edilir.

3.11.3. Emsallere Uygun Fiyat ya da Bedelin Tespitinde Uygulanacak Yöntemler

5520 sayılı KVK'nın 13. maddesinin konuyla ilgili getirdiği en büyük yeniliklerden biri de, emsallere uygunluk ilkesi olmuştur. Emsallere uygunluk ilkesi daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi ilişkili kişilerle yapılan mal teslimleri ve hizmet ifalarında uygulanan fiyatlar veya bedellerin, aralarında böyle bir ilişki bulunmaması halinde oluşacak fiyat veya bedellere uygun olmasıdır. İlişkili kişilerle, emsallere uygun fiyat veya bedeller kullanarak, mal ya da hizmet alım-satımı yapan kurumlar, Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını yapmış sayılmayacaklardır. 5520 sayılı KVK'nın 13. maddesinde emsal fiyatın belirlenmesi için OECD'nin ÇUS'lar ve vergi idareleri için transfer fiyatlandırması rehberinde geleneksel işlemler yöntemi olarak bilinen üç yöntem önerilmektedir. Bu yöntemler; karşılaştırılabilir fiyat yöntemi, maliyet artı yöntemi, ve yeniden satış fiyatı yöntemidir. Bunların hiç birinin kullanılmasının mümkün olmadığı durumlarda, mükellef işin niteliğine göre

uygun bir başka yöntem kullanabilecektir. Mükellefin bu yöntemi kullanabilmesi için ilk üç yöntemi kullanıp sonuç alamaması gerekir (Erdoğan, 2006:24).

3.11.3.1. Karşılaştırılabilir Fiyat Yöntemi

Karşılaştırılabilir fiyat yöntemi; bir mükellefin uygulayacağı emsallere uygun satış fiyatının, karşılaştırılabilir mal veya hizmet alım ya da satımında bulunan ve aralarında herhangi şekilde ilişki bulunmayan gerçek veya tüzel kişilerin birbiriyle yaptıkları işlemlerde uygulayacağı piyasa fiyatı ile karşılaştırılarak tespit edilmesini ifade etmektedir (Saraçoğlu ve Kaya, 2006 :154).

Bu yöntemin uygulanabilmesi için ilişkili kişilerle yapılan işlemin, birbiriyle ilişkili olmayan kişilerin yaptıkları işlem ile karşılaştırılabilir nitelikte olması gerekmektedir. Burada karşılaştırılabilir nitelik kavramı, işleme konu mal veya hizmet ile işlemin koşullarının gerek ilişkili kişiler arasındaki işlemlerde, gerekse aralarında ilişki bulunmayan kişilerin arasındaki işlemlerde benzer nitelikte olmasını ifade etmektedir. Söz konusu işlemler arasında, ölçülebilir nitelikte küçük farklılıklar varsa, bu farklılıklar düzeltilerek yöntemin uygulanması mümkündür. Ancak, farklılıkların büyük olması ya da farklılıkların ölçülebilmesinin, yani somut bir biçimde, tespit işlemlerinde dikkate alınabilme olanağının mümkün olmaması halinde, yöntemde uygulanabilmesi mümkün olmayacaktır. Doğrudan karşılaştırma yapılmasına olanak veren bu yöntem, karşılaştırılabilir kontrol dışı işlemler için uygulamada en sık kullanılan yöntemdir (Kapusuzoğlu, 2006:31).

3.11.3.2. Maliyet Artı Yöntemi

Maliyet artı yöntemi, emsallere uygun fiyatın, ilgili mal ya da hizmet maliyet bedelinin uygun bir brüt kar oranı kadar artırılması suretiyle hesaplanmasını ifade etmektedir. Buradaki uygun brüt kar oranı, söz konusu mal ya da hizmetin işlem anında ilişkisiz kişilere satılması halinde uygulanacak fiyatı yansıtan kar oranını ifade etmektedir. Eğer koşullar uygunsa, işlemi yapan mükellefin bu mal veya hizmetlere ilişkin olarak ilişkisiz kişilerle yaptığı işlemlerde uyguladığı genel brüt kar marjı (iç emsal), ideal oran olacaktır. Karşılaştırma için gerekli işlem sayısı yetersizse, uygun brüt kar oranı kıstası, söz konusu mal veya hizmetin ilişkisiz kişilere satılması halinde uygulanacak fiyatı yansıtan kar oranı olarak dikkate

alınacaktır. Bu yöntem özellikle hammadde ve yarı mamullerle üretim, montaj gibi aşamalardan sonra satılan ürünlere ilişkin işlemlerde uygulama alanı bulmaktadır (Nazallı, 2007:148).

3.11.3.3 Yeniden Satış Fiyatı Yöntemi

Yeniden satış fiyatı, bağlı bir işletmeden alınan mal veya hizmetlerin bağımsız bir işletmeye yeniden satışında uygulanan fiyattır. Yeniden satış fiyatı, yeniden satış yapan işletmenin amaçladığı brüt kar marjından düşüldükten sonra kalan tutar, bağlı işletmeler arasında varlık transferi için emsale uygun fiyat olarak nitelendirilebilmektedir. Emsallere uygunluk ilkesi doğrultusunda tespit edilen fiyat veya bedellere ilişkin hesaplamalara ait kayıt, cetvel ve belgelerin ispat edici kâğıtlar olarak saklanması zorunlu tutulmuştur. Bu doğrultuda, seçilen yöntem ve uygulanmasına ilişkin bütün hesaplama ve işlemler ayrıntılı olarak tutulmalı ve saklanmalıdır. Bu hesaplama ve belgeler, yöntemin seçilme gerekçelerini açıklayan en önemli unsurlardır (Yakar ve Ünal, 2007:128).

3.11.3.4. Mükellefin Belirleyeceği Yöntem

Emsallere uygun fiyata ulaşmada bu yöntemlerin hiçbirisi uygulanamıyorsa, mükellef kendi belirleyebileceği ve daha doğru sonuç verdiği inandığı bir yöntemi de transfer fiyatlandırmasına konu işlemlere uygulayabilir. Kanun gerekçesinde, mükelleflerin bu kapsamda uygulayabilecekleri yöntemleri tamamen kendileri belirleyebilecekleri gibi, maddede sayılmayan ancak OECD'nin yayınladığı uluslararası işletmeler ve vergi idareleri için transfer fiyatlandırması rehber'inde belirtilen ya da diğer ülkelerin uygulamalarında karşılaşılabilen yöntemleri de kullanabileceklerdir. Bu bağlamda uygulama olanağı bulunabilecek yöntemlerin en önemlileri, OECD'nin uluslararası işletmeler ve vergi idareleri için transfer fiyatlandırması rehberi'nde geleneksel işlem yöntemlerine başvurma olanağının olmadığı haller için diğer yöntemler başlığı altında önerilen kar bölüşüm yöntemi ve işleme dayalı net kar marjı yöntemi olmaktadır (Hatunoğlu, 2006:130).

Kısaca özetlemek gerekirse 5520 sayılı KVK ile getirilen yenilikler şu şekildedir;

Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı yapılacak kişiler ilişkili kişiler olarak tanımlanmış ve ilişkili kişi tanımı yapılmıştır. Transfer fiyatının

tespitinde emsallere uygunluk ilkesi benimsenmiştir. Emsallere uygun fiyatın tespiti açısından OECD rehberi esas alınmış ve bu rehberdeki yöntemlere yer verilmiştir. Mükelleflerin ilişkili kişilerle yaptıkları işlemlerle ilgili olarak belirleyecekleri yöntem konusunda Maliye Bakanlığı'na başvurarak anlaşma yapabilme imkanı getirilmiştir. Zararlı vergi rekabetine yol açtığı kabul edilen ülkelerde veya bölgelerde bulunan kişilerle yapılan işlemlerde ilişkili kişilerle yapılan işlemler olarak nitelendirilmiştir (Kurtçu ve Yılmaz, 2005:1).

3.11.4. Yöntemler Arası Öncelik Sırası

Bu yöntemlerin uygulanmasında mükellef açısından bir öncelik sırası yoktur. Öncelik yapmış olduğu işleme dair en uygun yöntemin seçilmesidir. Emsallere uygun fiyat ya da bedele ulaşmak için bu yöntemlere başvurulmasında en güvenilir karşılaştırma unsuru olması açısından öncelikle mükellefin ilişkisiz kişilerle yaptığı işlemlerde kullandığı fiyat ya da bedel (iç emsal) karşılaştırmaya esas ölçü olarak alınacaktır. Bu şekilde kullanılan fiyat ya da bedellerin bulunmaması ya da güvenilir olmaması halinde doğrudan benzeri nitelikteki mükellef ya da kurumların işlemleri (dış emsal) karşılaştırmada esas alınacaktır. Bu belirleme, iç emsallerin ya da dış emsallerin birbirlerini karşıt seçeneği olduğu, yani bu emsallerden yalnızca birisinin kullanılması gerektiği anlamına gelmemektedir. Emsallere uygunluğun saptanması amacıyla karşılaştırma yapılırken, gerek iç emsallerin gerekse dış emsallerin birlikte kullanılması her zaman mümkündür. Amaç, en doğru ve güvenilir şekilde emsallere uygun fiyat ya da bedeli tespit etmektir (Saraçoğlu ve Kaya, 2006:156).

3.12. Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Uygulamasında Tespit Edilen Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Küreselleşme, doğrudan yabancı yatırımların ve uluslararası işlemlerin yoğunluk kazandığı bir dünyada, vergi sistemlerinin de bu gelişmelere, uyum sağlayabilecek özelliklere sahip hale getirilmesi beklenmektedir (Aktaş, 2004:245).

Transfer fiyatlandırmasındaki değişimlerden en fazla gelişmekte olan ülkeler etkilenmektedir. Son yıllarda bu alanda yasal düzenleme yapma ihtiyacı daha fazla hissedilmiş ve söz konusu ülkeler yasal düzenlemeler yanında, iş birliği yaparak uluslararası vergi anlaşmaları da yapmaktadırlar. Buna karşın özellikle yabancı

sermaye ve yatırımları çekmek amacıyla bazı ülkeler transfer fiyatlandırmasına imkan tanımışlardır. Ülkemizde de bu konuda kapsamlı bir yasa bulunmamaktadır. Gider kabul edilmeyen ödemeler başlığıyla GVK'nın 41. maddesi ile 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanun'unun 15-17. maddelerinde örtülü kazanç dağıtım müessesesi bu konuyu kısmen karşılamaktadır. 21.06.2006 tarihinde 26205 sayılı resmi gazetede yayınlanan 01.01.2007 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren 5520 sayılı yeni Kurumlar Vergisi Kanunu'nun da 12. Madde ile örtülü sermaye müessesesi, (12. Md. 01.01.2006 tarihi itibarıyla geriye dönük yürürlüğe girmiştir) 13. maddesiyle de transfer fiyatlandırması müessesesi ilk defa Türk Vergi Sisteminde yürürlüğe girmiştir. Türk vergi sisteminde yapılan bir diğer düzenlemede, 5084 sayılı yatırımların ve istihdamın teşviki ile bazı kanunlarda değişiklik yapılması hakkında kanun'da serbest bölgelere ilişkin mali düzenlemelerde önemli değişiklikler yapılmıştır (Akbulut, 2004:110).

5084 sayılı kanunla serbest bölgelerdeki vergisel anlamda sınırsız ve süresiz teşviklere son verilmiştir ve bu değişikliklerle serbest bölgelerde Türk vergi kanunlarının geçerli olması sağlanmaktadır. Bu düzenleme ÇUŞ'ların vergi kapsamı dışındaki serbest bölgelere vergisel anlamda avantaj sağlamak için gerçekleştirilen transferlerine engel niteliğindedir. Örtülü kazanç dağıtım ve sermaye dağıtım müesseseleri, Kurumlar Vergisi Kanun'umuzda yer alan birer önemli vergi güvenlik müesseseleridir. Bu müesseselerin benzerlerine, Amerika Birleşik Devletleri, Kıta Avrupa'sı ülkeleri, OECD ülkeleri mevzuatlarında görmek mümkündür. Bu müesseseler bize de, Alman Vergi Hukuku'ndan aktarılmıştır (Erdikler,2008:19).

Bu bölümde transfer fiyatlandırması uygulamasında karşılaşılabilecek bazı sorunlar ile bu sorunların çözümü konusunda önerilere yer verilmiştir.

3.12.1. Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Mevzuatının Yeterince Açık Olmaması

Önceki bölümlerde açıklandığı üzere, ülkemizde transfer fiyatlandırması konusunda yapılan yasal düzenleme OECD düzenlemesinin aynısıdır. OECD kaynaklarının Türkçe'ye çevrilerek aynen alınmış olması bazı tanım ve kavramların anlaşılmasına ve müessesinin tam olarak yerleşmemesine neden olmaktadır. Bu nedenle transfer fiyatlandırması uygulamasının, mükellefler tarafından tam anlamıyla anlaşıldığını

söylemek zordur. Transfer fiyatlandırması konusundaki yasal mevzuatın gözden geçirilmesi, genel, açık, şeffaf ve sade düzenlemelerin yapılması hem idare hem de mükellef açısından faydalı olabilir (Genç,2007:85).

3.12.2. Uluslararası Transfer Fiyatlandırılması Uygulaması İçin Yeterli Alt Yapının Mevcut Olmaması

Transfer fiyatlandırması müessesesi uygulamaya geçmeden önce, vergi idaresi tarafından bu konuda teknik bir alt yapı çalışmasının yapılmaması ve bu konuda uzman eleman yetiştirilmemesi uygulamada sorunlara neden olmaktadır. Diğer bir deyişle gerek vergi idaresi gerekse mükellefler, transfer fiyatlandırması uygulamasına hazırlıksız yakalanmışlardır. Bu nedenle, bir an önce alt yapı çalışmalarına başlanmalıdır. Bu kapsamda vergi idaresi bünyesinde sadece transfer fiyatlandırması konusuyla ilgilenecek ve bu alanda uzmanlaşmış ayrı bir birim oluşturulmalıdır. Önemli görülen sektörler belirlenmeli ve denetim elemanları eğitilmelidir. Bu konuda özellikle OECD'den de destek alınarak bir eğitim grubu oluşturulmalıdır. Öte yandan mükelleflerin bilgilendirilmesi ve eğitilmesi için seminerler düzenlenmeli, tebliğ, sirküler, dergi, broşür vb. yeni dokümanlar hazırlanmalı ve mükelleflere dağıtılmalıdır (Erdikler,2008:38).

3.12.3. Uluslararası Transfer Fiyatlandırması İlişkili Kişi Kavramının Çok Geniş Tutulması

Yapılan düzenlemede ilişkili kişi kavramı oldukça geniş tutulmuştur. Bu durum mükelleflerin gerçekleştirmiş oldukları her alım ve satım ilişkisinde bir birleri açısından ilişkili olup olmadıklarının tespitini gerektirmektedir. Transfer fiyatlandırması ile ilgili yapılacak işlemlere işlerlik kazandırmak için ilişkili kişi sınırlarının ciddi manada daraltılması gerekmektedir. Ayrıca ilişkili kişilerle yapılan işlemlere bir alt sınır getirilmesi, bu sınırlar içinde kalan işlemler için belge düzenleme ve ibraz zorunluluğunun kaldırılması yerinde bir uygulama olabilir. Öte yandan transfer fiyatlandırması uygulamasının, yurt içi işlemlerde uygulanmaması, sadece yurt dışı işlemlerde uygulanması ilişkili kişi kavramını daraltır. Zira dünyadaki yaygın uygulamada bu yöndedir (Genç,2007:85)

3.12.4. Uluslararası Transfer Fiyatlandırması İlişkili Kişi Sayılacak Ülke ve Bölgeler İlan Edilmemesi

5520 sayılı KVK' nın 13/2. maddesine göre, kazancın elde edildiği ülke vergi sisteminin Türk vergi sisteminin yarattığı vergilendirme kapasitesi ile aynı düzeyde bir vergilendirme sistemi sağlayıp sağlamadığı ve bilgi değişim hususunun göz önünde bulundurulması suretiyle Bakanlar Kurulunca ilan edilen ülkelerde ya da bölgelerde bulunan kişilerle yapılmış tüm işlemler, ilişkili kişilerle yapılmış sayılacaktır. Ancak Bakanlar Kurulunca henüz bu konuda bir belirleme yapılmamıştır. Söz konusu ülke ve bölgelerin bir an önce tespit edilerek ilan edilmesi, yurt dışı ile ticaret hacmi fazla olan kurumlar açısından belirsizliğin sona ermesi bakımından faydalı olabilir (Elele,2008:87).

3.12.5. Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Uygulaması İçin Geçiş Dönemi Öngörülmemesi

Transfer fiyatlandırması düzenlemesinde büyük ölçüde OECD modeli esas alınmıştır. Söz konusu modelin ülkemiz koşulları ile uyumlaştırılması bakımından bir geçiş dönemi ön görülmemiştir. Özellikle yeni ve son derece karmaşık bir uygulama ile karşılaşacak olan mükellefler açısından bir geçiş dönemi tanınması gerekmektedir. Transfer fiyatlandırması konusundaki yasal mevzuatın mükellefler tarafından tam olarak anlaşılması, sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesi ve vergi idaresinin alt yapı eksikliklerini gidermesi için bir geçiş dönemi öngörülmesi faydalı olabilir (Erdikler.2008:38).

3.12.6. Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Peşin Fiyatlandırma Anlaşmalarında Eşitsizlik Olması

Peşin fiyatlandırma anlaşmalarından sadece Kurumlar Vergisi mükellefleri yararlanabilmektedir. Bu durum gelir vergisi mükellefleri açısından haksızlığa neden olmaktadır. Öte yandan peşin fiyatlandırma anlaşmaları için, 01.01.2008 tarihinden itibaren büyük mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı' na kayıtlı mükelleflerin, 01.01.2009 tarihinden itibaren ise tüm Kurumlar Vergisi mükelleflerinin ilişkili kişilerle yaptıkları yurtdışı işlemler için belirlenecek yöntem konusunda idare'ye başvurmaları mümkündür. Bu durum mükellefler arasında uygulama farklılığına ve

eşitsizliğe neden olmaktadır. İdarenin, gelir vergisi mükelleflerine de anlaşma hakkı tanınması eşitsizliğin giderilmesi açısından faydalı olabilir (Soydan, 2007:97).

3.12.7. Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Örtülü Sermaye ve Örtülü Kazanç Dağıtımını Sarmalı Olması

Örtülü sermaye ve örtülü kazanç dağıtımını sarmalı önemli bir problemdir. Örtülü kazanç dağıtımını eleştirisinden kaçan bir mükellef örtülü sermaye eleştirisi ile karşılaşmakta, örtülü sermaye eleştirisinden kaçtığına ise örtülü kazanç eleştirisi ile karşılaşabilmektedir. Kurumlar Vergisi mükelleflerinin, öz sermayesinin üç katını aşacak miktarda olmak üzere, ilişkili kişilerden temin edip işletmelerde kullandıkları borçlar örtülü sermaye olarak kabul edilmektedir. Ancak söz konusu borç para için ödenen faizin emsal bedele uygun olmaması halinde ise transfer fiyatlandırması gündeme gelmektedir. Kanun hükmü gereğince verdiği borç para için faiz tahakkuk ettiren bir kurum, borç verdiği ilişkili bir kurumun örtülü sermaye kullanmasına neden olmaktadır. Bu durum uygulayıcıları zora sokabilecek ve ne şekilde işlem tesis ettirileceği konusunda tereddütler doğurabilecektir. Bu tereddütlerin yaşanmaması için, mali idarenin bu konuda açıklama ya da yasal düzenleme yapması faydalı olabilir (Koyuncu,2005:421).

3.12.8. Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Emsal Bedel Tespiti İçin Veri Bankasına İhtiyaç Duyulması

Transfer fiyatlandırması ile ilgili olarak sorun olabilecek bir diğer konu emsal bedel ya da fiyatın belirlenmesinde karşılaştırma yapılabilecek bir veri bankasının olmamasıdır. Transfer fiyatlandırması uygulamasını benimsemiş ülkelerde karşılaştırma yapılabilecek bağımsız kuruluşları tespit etmek için çeşitli veri bankalarından yararlanılmaktadır. Türkiye’de şu anda sermaye piyasası kurulu’na tabi kurumlar ile ilgili açıklanması zorunlu bilgiler dışında diğer şirketlere dönük olarak kamuya açık bilgi bankası yoktur. Dolayısıyla emsal belirlenirken emsal alınabilecek, karşılaştırma yapılabilecek, ondan hareketle bir baz oluşturulabilecek herhangi bir veri yoktur. Özellikle veri havuzları ile ilgili AB ülkelerinde önemli çalışmalar mevcuttur (Kartaloğlu,2007:104).

Bu veri havuzları sayesinde birçok ülke kendi ülkeleri ile doğrudan ilgili olmasa bile veri havuzlarından yararlanarak emsale uygunlukları ya da emsal araştırmasını yürütebilmektedir. Veri havuzlarının oluşturulması ile ilgili olarak kısa, orta ve uzun vadeli planlar yapılmalıdır. Bununla beraber OECD’i rehberi, veri havuzlarının oluşturulması ile ilgili birinci derecede kaynak olabilir. Çünkü Türkiye’nin benimsediği yöntem OECD’nin transfer fiyatlandırması düzenlemeleri ile paraleldir. Veri bankalarının kurulmasıyla transfer fiyatlandırmasında uygulanacak yöntemler hakkında daha detaylı bilgiler verilmesi ve emsal olabilecek birçok sayıda uygulama örneklerine yer verilmesi, uygulamada ortaya çıkacak tereddütleri gidermekte faydalı olacaktır (Koyuncu,2005:421)

3.12.9. Uluslararası Transfer Fiyatlandırması Belgelendirmelerde Güvenilirlik Sorunu Mevcut Olması

Transfer fiyatlandırması uygulamasında önem kazanan bir diğer konu dokümantasyondur. 5520 sayılı KVK 13. maddesi uyarınca emsallerine uygunluk doğrultusunda tespit edilen fiyat veya bedellere ilişkin hesaplamalara ait kayıt, cetvel ve belgelerin ispat edici kâğıtlar olarak saklanması zorunludur hükmüne yer verilerek, bu konudaki sorumluluk mükellefe yüklenmektedir. Ayrıca, ilişkili kişilerle yapılan işlemlere yönelik form ve raporların düzenlenmesi zorunluluğu getirilmiştir. Söz konusu kanun, herhangi bir mükellef grubunu veya büyüklük itibarıyla herhangi bir işlem türünü bu yükümlülüklerin dışında tutmamaktadır. Bu durum söz konusu belgelerin düzenlenmesinde hatalara neden olabilmekte, belgelerin güvenilirliğini azaltmaktadır (Küçükaya,2005:50).

Anılan dokümanlar, form ve raporların hazırlanmasının ve ibrazının zorunlu kılınmış olması yapılacak olan vergi denetiminin etkinliğinin artırılması bakımından önemli olmaktadır. Ancak düzenlenmesi ve ibrazı istenen doküman, form ve raporların daha kısa, sade ve basit olması anılan belgelerin daha gerçekçi ve doğru olarak düzenlenmesine neden olacak ve güvenilirliği artacaktır. Diğer türlü mükelleflerin bu form ve raporları düzenlerken hata yapmaması ve belgelerin güvenilirliğini kaybetmemesi için, bağımsız denetime ya da tasdik hizmetine tabi tutulmasının şart koşulması faydalı olabilecektir (Erdikler,2008:36).

SONUÇ

Transfer fiyatlandırması, şirketlerin bağlı ortaklıkları arasında mal ve hizmet transferlerinde kullandıkları bir yöntemdir. Ekonomik anlamda ilgili birimlerin performanslarını değerlendirmede kullanılacağı gibi özellikle şirketler tarafından vergi avantajı sağlamak amacıyla kullanılan transfer fiyatlandırması bazen kötü amaçlarla kullanılabilen ve ülkeler arasında sermaye hareketine ve vergiden kaçınmaya yol açabilmektedir. Son 20-30 yıllık dönemde, dünya ekonomisinde yaşanan yoğun bir serbestleşme hareketi sonucu olarak ekonomik sınırlar ortadan kalkmış durumdadır. Dünya ticareti doğrudan, yabancı sermaye ve çokuluslu şirketlerin yıllık iş hacimleri ve gelirleri orta büyüklükte olan ekonomileri aşan seviyelere ulaşmıştır. Birden çok ülkede faaliyet gösteren ÇUŞ'lar bir taraftan dünya ticaretinde önemli rol oynarken, diğer taraftan da yatırımlarını belirler konumdadırlar. Bu şirketler yatırım ticaret yaptıkları şirketleri seçerken, siyasi istikrarın yanında, pazar büyüklüğü, hammadde imkanları, ucuz işgücü, yasal çerçeve, vergi yükü gibi temel ekonomik kriterleri göz önüne almaktadırlar. Dünya ticaretinin %60'ını gerçekleştiren ÇUŞ'lar yine bu ticaretin yarısını kendi ilişkili kuruluşları arasında yapmaktadırlar. Gümrük ve vergi sistemlerindeki farklılıklar, ÇUŞ'lara ciddi fırsatlar yaratmaktadır. Bu kuruluşla, ilişkili kuruluşlar arası mal ve hizmet transferindeki fiyatlandırmayla oynayarak gelirlerini yüksek vergili ülkeden düşük vergi yükü olan ülkelere aktarmaktadırlar. Birinci bölümde transfer fiyatlandırmasının işleyişi ile ilgili 4 adet örnek verilmiş ve konu açıklanmaya çalışılmıştır. Ülkelerin kendi hükümlerinde gerçekleşen faaliyetlere ilişkin gelirlerden adil bir vergi talebinde bulunmaları gayet doğal bir olaydır. Hiçbir ülke, kendi vergi tabanını aşınmasını arzu etmez. Transfer fiyatlandırması aracılığıyla gelirlerin ve servetlerin ülkeler arasında haksız bir şekilde el değiştirmesini engellemek için, bu gelişmelerden en çok etkilenen ülkeler tarafından bir takım sistemler geliştirilmiştir. Özellikle OECD tarafından hazırlanan ve ABD dışında pek çok gelişmiş ülkelerin aynen uyguladığı OECD düzenlemeleri, transfer fiyatlandırması aracılığıyla, gelir ve servetlerin haksız bir şekilde ülkeler arası aktarılmasını önlemeye yöneliktir. Çokuluslu şirketler için transfer fiyatlandırması rehberi çalışmaları

çerçevesinde; vergi idareleri arasında işbirliğini geliştirmek, çifte vergilemeyi önlemek, mal, hizmet ve sermayenin üye ülkeler arasında serbest dolaşımını sağlamak amacıyla transfer fiyatlandırması düzenlemelerinin üye ülkelerin mevzuatlarına adapte edilmesini tavsiye etmektedir. Üye ülkelerin hükümetleri, öncelikle, çokuluslu şirketler arası işlemler sonucunda oluşan vergi matrahlarını incelerken OECD Rehber'inden yararlanmalıdırlar. Aynı şekilde vergi idareleri ÇUŞ'ların kendi aralarındaki işlemlerde kullanılacak piyasa fiyatını tespit ederken aynı rehberden yararlanmalarını önermelidirler. Bu tür gelişmeler, transfer fiyatlandırması konusunda vergi idareleri arasında ikili ya da çok taraflı yardımlaşmaları artıracaktır. Transfer fiyatlandırması, ülkeler arası vergi sistemleri ve vergi yüklerindeki farklılaşmalar nedeniyle, ÇUŞ'lar tarafından yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Ülkedeki fiyat kontroller, gelirlerin transferindeki yasaklar ve benzeri pek çok unsur transfer fiyatlandırmasını etkilemektedir. Ancak, vergi sistemi ya da vergi yüklerindeki farklılıklar, ÇUŞ'ların değerlendirebileceği fırsat alanları olarak ortaya çıkmaktadır. OECD sistemi ,mal ve hizmet ve sermayenin ülkeler arasında serbest dolaşımını sağlamak,çifte vergilemeyi önlemek ülkelerin ticaret ve yatırımlar sonucu oluşan refahtan adil pay almalarını sağlamak üzere, standart bir rehber hazırlamış ve tüm dünya ülkelerin kullanımına sunmuştur. Çalışmanın ikinci bölümünde OECD,AB,ABD ve diğer ülkelerle ilgili transfer fiyatlandırması uygulamaları analiz edilmiştir. OECD transfer fiyatlandırması sistemini belirleyen ülkelerin, öncelikli olarak emsal bedel yaklaşımını uygulamaları daha gerçekçi olacaktır. Uluslararası transfer fiyatlandırması uygulamaları konusunda, hem vergi idareleri, hem de vergi mükellefleri açısından , belirginlik sağlamak, ileride doğabilecek muhtelif ihtilafları baştan önlemek için,önceden fiyatlandırma anlaşmaları, yapma imkanı getirilmiştir. Bu çerçevede ilişkili kuruluşlar işlemi yapan ÇUŞ'lar işlemi yapmadan önce vergi idareleriyle transfer fiyatlandırması yöntemi konusunda anlaşma yapmaktadırlar. Uluslararası transfer fiyatlandırmasından kaynaklanan ihtilafların, ülkeler arası karşılıklı uzlaşma prosedürleri çerçevesinde çözümü mümkündür. Ancak, yapılan görüşmeler sonucunda bir mutabakata

varılmamışsa tahkim kurallarına başvurmak uzman kişilerin görüşleri çerçevesinde sorunları ortadan kaldırmak mümkündür.

Transfer fiyatlandırması söz konusu olumsuzluklarını bertaraf edebilmek amacıyla ülkeler gerekli düzenlemeleri yaparken ülkemizde de kanun koyucular OECD düzenlemelerini dikkate alarak yasa çıkarmış ve 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanun'un ile bu düzenlemelere uygun transfer fiyatlandırma yöntemleri getirmişlerdir. KVK örtülü sermaye ve örtülü kazanç müesseseleri ilişkili kişi ve kuruluşların sadece ülke içi değil, sınır ötesi işlemlerine uygulamak amacıyla getirilmiştir. Ancak, küresel ekonomideki hızlı gelişmeler hem ulusal hem de uluslararası ekonomideki işlemleri çok değiştirmiştir. İlişkili kuruluşlar arası küresel mal ve hizmet trafiği olağan üstü düzeylerde artmış ve çeşitlilik kazanmıştır. Dolayısıyla bu gelişmelere ayak uyduracak çağdaş transfer fiyatlandırması düzenlemelerine ihtiyaç artmıştır. Transfer fiyatlandırmasının vergi sistemine adapte edilmesi iç mevzuatta çıkan bazı problemlerin çözümünde yardımcı olacaktır. Türkiye ekonomisinin mevcut dışa açıklık oranı ve doğrudan yabancı sermaye miktarı, uluslararası transfer fiyatlandırması düzenlemelerinin iç mevzuata uygunluğunu zorunlu hale getirmiştir. Küresel ekonominin gereği olarak, ÇUŞ'lar hemen hemen dünyanın bütün ülkelerinde faaliyet göstermektedirler ÇUŞ'lar tarafından yapılan mal ve hizmet transferlerine ilişkin yasal düzenlemelere sahip değilse veya mevcut düzenlemeler ve güncel işlemleri kavramaktan uzaksa bu ülkenin vergi gelirleri ve tabi olarak milli geliri risk altındadır. Ayrıca, yabancı sermaye ve ÇUŞ'lar açısından belirsizlik dış ticaret ya da yatırımları olumsuz etkilemektedir.

Ancak uygulamada bazı sorunlarla karşılaşılması ihtimali yüksektir. Etkin bir transfer fiyatlandırması sisteminin oluşturulması, çıkarılacak kanunların ihtiyaçlara cevap verecek nitelikte olması kadar, bu kanunların uygulayıcısı olan mali idarenin de idari ve teknolojik bakımdan güçlü olmasına bağlıdır. Bu nedenle vergi idareleri güçlendirilmeli, uygulamada karşılaşılan sorunlara daha ilımlı ve yapıcı çözümler getirilmeye çalışılmalı, kanunları uygulayacak olan personelin bu alanda uzmanlaşması sağlanmalıdır. En zayıf noktalar bulunmalı

bu sorunların giderilmesi için tedbirler alınmalıdır. Türkiye bu değişimi, diğer gerekli reformlara paralel yaptığı sürece, kendi i kaynaklarını kontrol edebilen, milli gelirini azaltıcı tarzda manipülatif işlemleri engelleyebilen, hükümranlık haklarını uluslararası standartlar çerçevesinde kullanabilen ve tabii olarak da hem uluslararası hem de yeterli yatırımcılar açısından Őeffaflıęın, açıklığın ve ağdaş sistemlerin geçerli olduğu bir ülke konumunda olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKTAŞ, Mehmet (2003), “*Uluslararası Transfer Fiyatlandırması ve Türk Vergi Sistemindeki Konumu*”-I Yaklaşım Yayınları Sayı:130, Ekim
- AKTAŞ, Mehmet (2004), “*Uluslararası Transfer Fiyatlandırması ve Türk Vergi Mevzuatında Uygulanma Olanakları*”, Yaklaşım Yayınları, Ankara
- AK, Ahmet (2006), “*Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı*”, Vergi Dünyası,Sayı:302,Ekim
- AKBULAK, Yavuz ve BULAK, Ahmet (2003) “*Örtülü Kazanç Aktarımının Halka Açık AŞ’ler Açısından Değerlendirilmesi*”, Vergi Dünyası, Sayı:271,Ocak
- ARPACI, Ömer (2005), “*Örtülü Kazanç Dağıtımında Sermaye Şirketi Kavramı*”, Yaklaşım Yayınları, Sayı:152
- ASLAN, Sinan (2004), “*İşletmelerde Stratejik Faaliyet Bölümleri Arasında Transfer Fiyatlandırması*”, Muhasebe ve Denetime Bakış, Sayı:12 Nisan
- BALCI, Süleyman Hayri ve DERVİŞ, Altıok (2006), “*5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu’unda Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı*”, Vergi Dünyası, Sayı:299, Temmuz
- BEYLİK, Ali (2004), “*Transfer Fiyatlandırması*”, Yaklaşım, Sayı:142,Ekim
- BEZLEPKO,Evgeny,(2003),*Transfer Pricing Internatiol Tax Review*,Sep,Supplement
- BİÇER, Ramazan (2004), “*OECD Model Konvansiyonu ve Uluslararası Uygulamalar Açısından Örtülü Sermaye Müessesesi*”, Yaklaşım Yayınları,
- BİÇER, Ramazan (2007), “*Kurumlar Vergisi Kanununda Düzenlenen Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Uygulamasında Kullanılan Yöntemler*”, Lebib Yalkın,Sayı:43,Temmuz
- BİYAN, Özgür (2007), “*Transfer Fiyatlandırması ve Bakanlar Kurulu Karar Taslağının Değerlendirilmesi*”, Lebib Yalkın, Sayı:44,Ağustos

- BURSAL, Nasuhi ve YÜCEL, Ercan (1999), “*Maliyet Muhasebesi İlkeler ve Uygulamalar*”, *Der Yayınları*, İstanbul
- ÇAVUŞ, Mehmet (2006), “*Vergi Arbitraji Açısından Vergi Rekabetinin ve Türkiye’deki Uygulamalarının Analizi, Sonuçlarının Değerlendirilmesi ve Vergi Cennetleri*”, E-Yaklaşım, Şubat
- ÇAKMAK, Timur (2007), “*Transfer Fiyatlandırması Uygulamasında Emsallere Uygun Fiyatın Belirlenmesi İçin Kullanılan Yöntemler ve Bu Yöntemlerin İşleyişi*”, Vergi Dünyası, Sayı:306,Şubat
- ÇELİK, Orhan (2000), “*Uluslararası Transfer : Teorik Bir Yaklaşım*”, Muhasebe ve Denetime Bakış, Sayı:1,Nisan
- ÇETİNKAYA, Oğuz (2002), “*Örtülü Kazanç Kavramında Hazine Zararı Aranması Doğru Yaklaşımdır*”-II, Yaklaşım Yayınları, Sayı: 112, Nisan
- DEMİR, Şeref (2006), “*Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları*”, Vergi Sorunları, Sayı:235, Ağustos
- DOĞAN, Gülçin (2006), “*Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı ve İlişkili Kişi Kavramı*”, Yaklaşım Yayıncılık, Sayı:168, Aralık
- DODWORTH, Lindsay ve HOBSTER, Jon (1996), *Global Warning Accountancy*
- ERDEL, Veysel ve OKUMUŞ, Semi (2002), “*Uluslararası Transfer Fiyatlandırması*”, Vergi Sorunları, Sayı:166, Temmuz
- ERDOĞAN, Sebahattin (2006), “*Transfer Fiyatlandırması*”, Mali Pusula, Sayı:19, Temmuz
- EMMANUEL, Clive R. ve MEHAFDI Messaound (1994), *Transfer Pricing, Academic Pres, London*
- ERDİKLER, Şaban (2007), “*Transfer Fiyatlandırması ve Kavramları 2*”, Referans Şubat
- ERDİKLER, Şaban (2008), “*Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı (Yapılması Gerekenler)*”, Yaklaşım Yayınları, Sayı:183, Mart

- ELELE, Onur (2008), “*Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında İlişkili Kişi Kavramı ve Değerlendirmeler*”, Vergi Dünyası, Sayı:318,Şubat
- ERTÜRK, Cihat (2007) , *Transfer Fiyatlandırması ve Türk Vergi Sistemindeki Yeri*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, SBE
- GENÇ, Süleyman (2007), “*Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Yurt İçi Uygulaması Basitleştirilmelidir*”, Vergi ve Muhasebeciyle Diyalog, Sayı: 236,Aralık
- GENÇYÜREK, Levent (2000), “*Kurumlar Vergisi Kanununda Örtülü Sermaye*”, Vergi Sorunları,Sayı:141,Haziran
- GÜNAYDIN, İhsan (1999), “*Uluslararası Transfer Fiyatlarının Vergisel Amaçları*”, Vergi Dünyası, Sayı: 216,Ağustos
- GÜNER, M Fatih (2004), “*Örtülü Kazanç Kavramı Çerçevesinde Transfer Fiyatlandırması ve OECD Transfer Fiyatı Belirleme Yöntemleri*”, Yaklaşım Yayınları, Eylül
- GÜZELDAL, Ömer (2008),”*Transfer Fiyatlandırmasında Uygulanacak Yöntemler*”, Vergi Dünyası,Sayı,317,Ocak
- GÜRSOY,Cudi (1997), *Yönetim ve Maliyet Muhasebesi*,Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul,
- GÖKTAŞ, Abdulkadir (2001), “*Türkiye'nin AB'ye Ekonomik ve Vergisel Uyumu*”, Yaklaşım Yayınları,Sayı:97
- GÜNDÜZ, Zeki (2006), “*Transfer Fiyatlandırması, GVK Düzenlemeleri*”, Vergi Cennetleri İle Mücadele ve Masraf Dağılımı, <http://www.vergiportalı.com.tr>, 15.03.2011
- GÜLER,İbrahim (2008), “*Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı*”,http://www.muhasabenet.net/makale_ibrahim_guler_transfertfiyatlandırması_yoluyla_örtülü_kazanç_dağıtımı.html, 22.07.2009

- HAMZAÇEBİ, Akif (2002),”*Türkiye AB İlişkilerinde Vergilendirme ve 2001 İlerleme Raporunda Vergilendirmeye İlişkin Konuların Değerlendirilmesi, AB’ye Geçiş Süreci ve Türk Kamu Maliyesinin Uyumu*”, TURMOB Yayınları, Fethiye
- HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI (2010), *2010 Uluslararası Doğrudan Yatırımlar*, Ocak
- HATUNOĞLU, Zeynep,(2006), “*Çokuluslu Şirketler, Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu*”, Mali Çözüm, SMMO Yayın Organı, Sayı:78,İstanbul
- IŞIK, Hüseyin (2005), *Çokuluslu Şirketlerde Örtülü Kazanç ve Örtülü Sermaye, TC Maliye Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı*, Yayın No:2005/370, Ankara
- İYMMO (2006), *Yeni Kurumlar Vergisi Taslağında Uluslararası Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Düzenlemelere İlişkin Rapor*, İstanbul Yeminli Malimüşavirler Odası, Mayıs,İstanbul
- İÇTEN, Neslihan (2002), “*Örtülü Sermaye Niteliğindeki Borçlanmalarda Kredi Faizi ve Kur Farklarının Durumu*”, Yaklaşım Yayınları,Sayı:113
- KAPUSUZUOĞLU, Tuncay (1998), “*Transfer Fiyatlandırması Nedir?*”, Vergi Dünyası,Sayı:205,Eylül
- KAPUSUZUOĞLU, Tuncay (1999), “*Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Olarak A.B.D’de Yapılan Düzenlemeler(I)*”,Vergi Dünyası, Sayı:214,Haziran
- KAPUSUZUOĞLU, Tuncay (2003), *Vergisel Yönden Transfer Fiyatlandırması*, Oluş Yayıncılık, İstanbul
- KAPUSUZUOĞLU, Tuncay (2006), *Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı*, Vergi Dünyası, Sayı:296, Nisan
- KARTAL, Zihni (2008), “*Transfer Fiyatlandırması Nasıl Belgelenir*”,Vergi Dünyası, Sayı:317, Ocak
- KÜÇÜKKAYA, Mehmet (2005), “*Örtülü Kazanç Hükümleri Işığında Türkiye’de Transfer Fiyatlandırması Rejimi*”,Legal Mali Hukuk Dergisi,Haziran

- KURT, Günseli ve ÜNLÜ, Levent (2005), “*ABD,OECD ve Türkiye’de Transfer Fiyatlandırması*”, I,Mali Pusula,Sayı:12,Aralık
- KOYUNCU, Mesut (2005), “*Örtülü Sermaye Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Uluslararası Transfer Fiyatlandırması*”, Yıldız Yayıncılık, Hesap Uzmanları Derneği, İstanbul
- KULU, Bahattin (2001), “*AB Üyesi Ülkelerde Uygulanan Ortak Vergi Hukuku*”, Yaklaşım Yayınları, Sayı:98, Mart
- KIZILOT, Şükrü (2002), “*Türk Vergi Hukukunda Örtülü Kazanç ve Örtülü Sermaye*”, Yaklaşım Yayınları, Ankara
- KIZILOT. Şükrü (2006), “*Yeni Kurumlar Vergisi Kanun’unda Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı*”, Yaklaşım Yayınları,.Sayı:165, Ekim
- KOYUNCU, Mesut (2003), “*Örtülü Kazanç Dağıtımında Vergileme Zamanı*”, Yaklaşım Yayıncılık, Sayı:173
- KOÇ, Selman (2006), “*Yeni Kurumlar Vergisi Yasası’na Göre Örtülü Kazanç Dağıtımı*”, Vergi Dünyası, Ekim
- KOYUNCU, Mesut (1999), “*Örtülü Kazanç Kavramında Hazine Zararı Kavramı*”, Vergi Dünyası, Sayı:159,Kasım
- KURTÇU, Zeki ve YILMAZ, Güler Hülya (2005), “*Fiyatlandırması Geliyor*” ,<http://www.verginet.net>, 26.08.2009
- KÜÇÜK, Sema (2007), “*Örtülü Kazanç Dağıtımında Yeni Dönem*”, Yaklaşım Yayınları, Sayı:171,Mart0p
- KÜÇÜKGÜNGÖR, Gürkan (1998), “*Transfer Fiyatlandırması Şirket Kararları Üzerindeki Etkisi ve Örtülü Kazanç Dağıtımı Açısından İncelenmesi*”,Sermaye Piyasası Kurulu Yeterlilik Etüdü,
- KARTALOĞLU, Emre (2007), “*Peşin Fiyatlandırma Anlaşması Yapabilmek İçin Büyük Mükellef Olmak Gerekliyor*”, Vergi Sorunları,Sayı:228,Eylül

- KARAPINAR, Aydın ve BAYIRLI, Rıdvan (2006), “*Örtülü Sermayede Kanunen Kabul Edilmeyen Gider Tutarının Hesaplanması*”, Mali Çözüm Dergisi, Sayı:78, Kasım
- KÖSE, Tunç ve FERHATOĞLU, Emrah(2008), “*Transfer Fiyatlandırması*”, Maliye ve Hukuk Yayınları, Şubat, Eskişehir
- KPMG, Transfer Pricing Documentation, <http://www.kpmg.gov.tr>, 23.05.2010
- KPMG, Global Transfer Pricing Guide ,<http://www.kpmg.gov.tr>, 20.06.2010
- LOOKS D. ve LİM L (2002), *How Companies Approach Transfer Pricing in Asia Pacific*, Internatioanal Tax Review, Volume 13, 15.03.2010
- MEMİŞ, Mehmet Ünsal ve TANIŞ, Veyis Naci (2004) “*Sorumluluk Merkezleri ve Transfer Fiyatlaması:*” Bir Sanayi İşletmesinde Uygulama, Muhasebe Bilim Dünya Dergisi Cilt:6, Sayı:2, Haziran
- MAÇ, Mehmet (2005), *Kurumlar Vergisi*, Denet Yayıncılık, İstanbul
- MAÇ, Mehmet (1996), “*Örtülü Sermaye Müessesesi*”, Vergi Dünyası, Sayı:177, Mayıs
- MISIRLIOĞLU, İsmail Ufuk (2003), “*Bölmeler Arası Transfer Fiyatlandırması ve Bir Uygulama*”, Mali Çözüm Dergisi, Sayı:62, İstanbul
- MATCHEKHİN Victor (2002), *Why Russis is Still Playing Catch up*, International Tax Review, 09.06.2010
- NAZALLI, Ersin (2007), *Transfer Fiyatlandırması Yaklaşım*, Sayı:175, Eylül
- OECD (2007), “*Çokuluslu İşletmeler ve Vergi İdareleri İçin*” Vergi Rehberi I, Çeviren, İstanbul YMMO, Mali Platform Dergisi, Ocak
- ORGAN, İbrahim ve ÇELİK, Muhsin (2006), “*İşletmelerde Vergisel Bir Planlama Unsuru Transfer Fiyatlandırması*”, Vergi Dünyası, Sayı:301, Eylül
- OECD (2003), Model Tax Convention On Income And On Capital, Volume I-II
Paris

- OKTAYER,Nagihan ve SUSAM, Nazan (2011), “*Vergi Rekabetinin Türkiye Üzerine Yansımaları*”, Vergi Atölyesi Çalışması ,İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, İstanbul
- ÖZTÜRK, Mehmet Şirin (2008), “*Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımının KDV Karşısındaki Durumu*”, Yaklaşım Yayınları, Sayı:183,Şubat
- ÖZKANLI ,Özlem (2003), “*Sorumluluk Merkezleri ve Transfer Fiyatlandırması: Çökuluslu İşletmelerde Uygulama*” ,Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi Sayı:3
- ÖCAL, Erdoğan (2007), “*Transfer Fiyatlandırması Karar ve Tebliğ Taslakları Üzerine*”, Yaklaşım, Sayı:177,Eylül
- ÖZBALCI, Yılmaz (2004), “*Kurumlar Vergisi Kanunu, Yorum ve Açıklamaları*”,Oluş yayıncılık,Ankara
- ÖZBALCI, Yılmaz (2006), “*Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları*”,Oluş Yayıncılık,I.Baskı,Ankara
- ÖZ, Ersan (2004), “*OECD, Vergi Rekabeti ve Vergi Reformunun Geleceği*”, Maliye Dergisi, Sayı:145, Nisan
- PEKER, Alparslan (1983), *Modern Yönetim Muhasebesi Genişletilmiş 3. Baskı*, Filiz Kitapevi İstanbul
- PAZARÇEVİREN, Selim ve AYGEN, Filiz (2005), “*ÇUŞ'larda Transfer Fiyatlandırması Monipülasyonları ve Kanunun Türkiye Açısından Değerlendirilmesi*”, Mali Çözüm Dergisi,SMMO Yayın Organı,Sayı:71,İstanbul
- SARAÇOĞLU, Fatih (2006), “*Transfer Fiyatlandırması Vergisel Amaçları, Karşılaşılan Sorunlar ve OECD-AB Yaklaşımı*”, Lebib Yalkın,Sayı:32, Ağustos
- SARAÇOĞLU, Fatih ve ERCAN Kaya (2006), “*Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu ve Transfer Fiyatlandırması*”, Vergi Sorunları, Sayı:216,Eylül

- SARAÇ, Mehmet (2005), “Çokuluslu Şirketlerde Transfer Fiyatlandırması ve Amerikan Vergi Sisteminde Bu Konudaki Yasal Düzenlemeler”, Vergi Dünyası, Sayı:284,Şubat
- SOYDAN, Billur (2007),”Transfer Fiyatlandırmasında Vergi Anlaşması Uygulaması”, Vergi Sorunları, Sayı:222, Mart
- SOYDAN, Billur,(1996),”Çokuluslu İşletmeler ve Vergi İdareleri İçin Transfer Fiyatlaması Rehberi “,Vergi Sorunları, Sayı:91,Nisan
- ŞENYÜZ, Doğan (2006), “Türk Vergi Sistemi Derleri”, Ekin Kitap Evi,3. Baskı, Bursa
- TOBB (2001), “Vergilendirmede Global Eğilimler, AB ve Türk Vergi Sistemi Özel İhtisas Komisyonu Raporu”, Sayı:359,Ankara
- TOKATLIOĞLU, Mircan Yıldız (2004), “Avrupa Birliği’nde Maliye Politikası ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme”, Alfa Basım Yayım Dağıtım İstanbul
- TÜRKKOT, Mustafa (2005), “Transfer Fiyatlandırması Konusunda OECD Düzenlemeleri”, E-Yaklaşım, Sayı:28,Kasım
- TOKUR, Özlem Tuncer (2008), “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında İlişkili Kişi Kavramı ve Grup İçi Hizmetler”, Vergi Dünyası,Sayı:317
- UYANIK,Kemal (2001), “Küreselleşme ve Neden Olduğu Vergisel Sorunlar”,Yaklaşım Yayınları, Sayı: 107 Kasım
- UYANIK, Kemal (2006), “Transfer Fiyatlandırması”, TÜRMOB Yayınları, Seri:278, Ankara
- UNCTAD (1999), “Transfer Pricing,New York and Genava”,Unctad Series on Issues in International Investment Agreements United Nations,Aktaran Hüseyin Işık .
- ÜREL, Gürol (2002), “Transfer Fiyatlandırması Suretiyle Örtülü Kazanç Dağıtımı-I”,Lebib Yalkın , Sayı:33,Eylül

VURAL, İrfan ve SEVİM, Tufan,(2006), “*Yeni KVK Tasarısına Göre, Örtülü Sermaye*”, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı:213,Ekim

YAZAR, Feyyaz (2008), “*Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Düzenlemelerde Yapılan Son Değişiklikler*”, Vergi Dünyası, Sayı:321,Mayıs

YAKAR, Soner ve ÜNAL, Elif N (2007), “*Transfer Fiyatlama ve Çokuluslu İşletmeler Açısından Bir Değerlendirme*”, Vergi Sorunları, Sayı:222, Mart

YILDIZ, Habib (2005), “*Küreselleşmenin Vergileme Üzerine Etkileri ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme*”, Seçkin Yayıncılık, Ankara

21.06.2006 Tarihli 26205 Sayılı Resmi Gazetede Yayımlanmıştır,
<http://www.resmigazete.gov.tr>

ÖZGEÇMİŞ

04.02.1984 tarihinde Ağrı'da doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise eğitimimi Erzurum'un Hınıs ilçesinde bitirdi. Daha sonra 2004 yılında Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümünü kazandı. 2008 yılında Sakarya Üniversitesinden mezun oldu. 2008 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Maliye Bilim Dalında Yüksek Lisansa başladı ve şuan tez aşamasında.